

Onsdagen den 25 Februari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 i denna månad.

§ 2.

Herr Statsrådet m. m. H. W. Bredberg aflemnade följande Kongl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående bestridande af vissa kostnader för Nora—Carlskoga jernvägs anslutning till Nordvestra stambanan; samt

2:o) angående franska mått- och vigtsystemets införande vid jernvägstrafiken och vid handeln med ädla metaller, ädelstenar och äkta perlor.

Herr Talmannen mottog dessa nådiga propositioner, under förklarande, att Kammarerna skulle åt desamma egna grundlagsenlig behandling.

§ 3.

Skedde hänvisning af nedannämnda, å Kammarernas bord hvilande Kongl. propositioner:

1:o) angående utbyte af Kronans tomt i Moskwa mot de till Ryska Regeringen öfverlätna magasin i det å Södermalm i Stockholm belägna stadshuset;

2:o) angående statsbidrag för åstadkommande af jernvägsförbindelse mellan landskapet Dalsland och Smaalenenes Amt i Norge;

3:o) angående anvisande för år 1875 af extra anslag till anskaffande af rörlig materiel å statens stambanor.

Nämnda trenne Kongl. propositioner hänvisades till Stats-Utskottet.

4:o) angående vissa tull-lättnader för varor, som användas till proviantering af fartyg i Öresund.

Hänvisades till Bevillnings-Utskottet.

§ 4.

Då dernäst föredrogs Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående ny anordning af rikets elementarläroverk, begärdes ordet af

Herr Törneblad som anförde: Denna Kongl. proposition afser hufvudsakligen ordnandet af förhållandena angående elementarläroverkens stat dels för framtiden, sedan den nya organisationen blifvit genomförd och dels för närmaste år. Det är dock en punkt i sjelfva anordningen, hvilken på det närmaste berör denna stat, och hvarpå jag anhåller att i korthet få fästa Stats-Utskottets uppmärksamhet, jag menar frågan om beskaffenheten af den reala öfverbyggnaden vid läroverken.

Kongl. Maj:t föreslår här, att denna öfverbyggnad skall blifva tre-årig i enlighet med det förslag, som, sistlidna år framställt, då blef af denna Kammare gilladt, hvaremot Särskilda Utskottet hemställde — hvad som äfven blef Första Kammarens beslut — att den högre realbildningskursen måtte göras dels fyra-årig och dels två-årig. Jag tror dock för min del fortfarande, att vissa beaktansvärda olägenheter möta för att göra kursen tre-årig. Dess genomgående skulle nemligen medföra berättigande till inträde i de högre tekniska tillämpningsskolorna samt i viss mån äfven vid universitetet. Redan häraf är tydligt, att det mål, som är den studerande ynglingen här föresatt, svårligen kan utan en temligen betydlig ansträngning vinnas på tre år. Ser man ock på den timtabell, hvilken finnes intagen i förslaget rörande lärarebildningsanstalterna och som i viss mån kan anses vara af officiel natur, visar det sig, att timantalet kommer att, undantagandes teckningstimmarne, blifva lika stort som förut, och detta förhållande i förening med den omständigheten, att tvänne läroämnen, tyska språket och naturalhistoria, fortsättas till kursens slut, gör, att jag måste befara såsom en nästan oundviklig följd af den nu föreslagna anordningen af denna kurs en betydlig öfveransträngning.

Härtill kommer, att de många lärjungar, hvilka från realläroverket icke öfvergå till någon teknisk högskola eller till universitetet utan vända sig till det praktiska lifvets många olika grenar, till handels- eller landtbruksinstitut m. m., och egna sig åt sådana befattningar, till hvilka blott fordras afgångsexamen från ett realläroverk eller klassiskt läroverk, skulle, utan möjlighet att genomgå en kortare, för deras behof tillräcklig kurs, betungas med delaktighet i en undervisning, hufvudsakligen beräknad och afsedd för tillträde till den högre tillämpningsskolan, hvilket visar sig tydligen derutaf, att åt matematiken tilldelats så många lärotimmar. I följd häraf tror jag ock, att fjolårets Särskilda Utskott ganska välbetänkt tillstyrkte, i öfverensstämmelse med läroverkskomiténs förslag, att den högre elementära realkursen skulle bestämmas till dels fyra- och dels två-årig. För öfrigt hänvisar jag till den diskussion, som, rörande detta ämne, vid förra riksdagen egde rum inom båda Kamrarna och der de skäl,

som tala för och emot en dylik åtgärd finnas närmare utvecklade. Min mening har nu endast varit att å saken fästa uppmärksamhet och förordna den till behjertande af Stats-Utskottets ärade ledamöter.

Herr Grefve Sparre: Jag anhåller att äfven för min del få vid remissen af denna nådiga proposition yttra några ord beträffande ordnandet af den reala undervisningen.

Den nu föreliggande regeringshandlingen tyckes med en hastig öfverblick gifva vid handen, att den af Kongl. Maj:t sistlidne år afsedda indragning af redan befintliga realöfverklasser vid rikets elementarläroverk nu blifvit något mera begränsad, och att antalet af de fullständiga läroanstalter, vid hvilka inskränkning i undervisningen på den reala linien ansetts böra ega rum, icke är så stort som enligt det närmast föregående Kongl. förslaget rörande detta ämne. Jag må likväl bekänna, att detta antal äfven nu synes mig vara för stort. Min öfvertygelse är, att just under nuvarande förhållanden, då embetsmannabanan blir alltmer trång, allt mindre lockande, de reala studierna skola flitigare, än hitintills varit händelsen, komma att anlitas af landets ungdom och att följaktligen de statistiska, på förfutna tidens för inträdet på embetsmannabanan mera gynsamma förhållanden grundade beräkningar i fråga om medelantalet af dem, som studera i de högre realklasserna, icke längre ega tillämplighet eller böra åberopas och uppställas såsom regel för framtiden. Det är otvifvelaktigt, att i samma mån som näringslifvet i samhället vinner i utveckling och styrka, de, som åt praktiska yrkessysselsättningar ega sin verksamhet, skola alltmera känna behofvet af en sådan bildning, som för dessa yrkens rätta och framgångsrika bedrifvande erfordras. Lika uppenbart är ock, att, i samma mån, de, som hitintills omfattat de klassiska studierna inom elementarläroverken, skola öfvergifva denna väg och följa med tidsströmmen äfven i detta hänseende. Jag tillåter mig derföre anhålla, att Stats-Utskottet vid pröfningen af den ifrågavarande nådiga propositionens särskilda delar må fästa uppmärksamhet äfven vid åtskilliga andra orter än dem, hvilka det Kongl. förslaget afser att hugna med fullständiga undervisningsanstalter för den reala bildningslinien.

Jag vill för egen del endast tillägga, att om, i afseende å det stora hela, i statens omfattande åtgärder för elementarundervisningen någon inskränkning ansåges böra ega rum, jag snarare skulle vilja medgifva, att en dylik inskränkning drabbade den klassiska än den reala linien, och detta ehuru jag är en synnerligen varm vän af klassisk bildning. Ty om i något hänseende vårt land kräfvor en undervisning, som är spridd och tillgänglig allstädes, så är det i fråga om de kunskapsämnen, hvilka gemenligen hänföras till de reala. Jag tror icke, att riktigheten af denna min åsigt gerna kan bestridas, och det vore vid sådant förhållande ganska märkvärdigt, om staten skulle besluta en *indragning* på detta område, minska de tillfällen, som redan finnas att inhemta för det praktiska lifvet nödigt vetande, och beröfva orter, hvilka förut haft fullständiga läroverk å den reala linien, denna förmån.

Jag anhåller, att detta mitt yrkande måtte få åtfölja den Kongl. propositionen till Stats-Utskottet.

Herr

Herr Statsrådet Wennerberg: Den talare, som, om jag icke miss-tager mig, först yttrade sig vid remissen af den Kongl. propositionen an-gående förändrad anordning af rikets elementarläroverk, har godhetsfullt meddelat mig, att egentliga innehållet af hans anförande var ett utta-lande af den önskan, att vederbörande Utskott måtte taga i öfvervägande, huruvida icke lämpligt och gagneligt vore, att för den högre reala un-dervisningen såväl två- som fyra-åriga lärokurser blefve anordnade. Det säger sig sjelft, att, då den Kongl. propositionen hit återkommer från Utskottet, det bästa tillfälle erbjuder sig att grundligt taga i ompröf-ning så väl den nu antydda som hvarje annan fråga, hvartill den nådiga framställningen kan lemna anledning. För närvarande åtnöjer jag mig derföre att endast erinra derom, att, då frågan om de öfre realklassernas antal vid sista tidne riksdag förevar till behandling, denna Kammare en-hälligt gillade den af Kongl. Maj:t i det då afgifna förslaget uttalade åsigt om företrädet af en *treklassig* öfverbyggnad för de reala läroverken och att i Första Kammaren en betydlig minoritet omfattade samma mening.

Den andre talaren har, så vidt jag ej illa uppfattat senare delen af hans anförande — den förra hade jag ej nöjet afhöra — framhållit önskvärdheten deraf, att ett större antal fullständiga elementarläroverk, af-sedda för den reala bildningens behof, komme att anordnas; och han tillade, att, om inom omfånget af statens undervisningsväsende någon in-skränkning befundes vara af nöden, denna i ty fall borde, enligt hans förmenande, företrädesvis drabba läroanstalterna å den klassiska bildnings-linien. Jag vill härvid göra den anmärkningen, att, äfven om man gillar den åsigt, som den ärade talaren sålunda uttryckt och lika med honom finner önskligt att flera reala och färre klassiska läroverk inrättas, det dock lärer medgifvas af hvar och en, att man dervid bör gå åtminstone så praktiskt till väga, att de olikartade läroverkens antal ställas i någorlunda tillbörligt förhållande till antalet af de lärjungar, som för den närmaste tiden kunna antagas komma att anlita dem. Om flera nya realläroverk upprättas, innan strömmen af bildningssökande starkare riktar sig åt det reala hållet, blifver enda vissa resultatet bortkastade penningar. Att åter, medan denna ström ännu löper åt motsatt håll, göra indragningar bland de klassiska undervisningsverken, vore ej heller klokt, hvarken ur synpunkten af undervisningens bästa eller i ekonomiskt afseende. En dylik åtgärd skulle endast medföra nödvändigheten att vid de flesta högre elementarläroverk anställa ett ökad antal extra lärare.

Om jag alltså delar den ärade talarens åsigt, fattad såsom en önskan eller förhoppning, kan jag icke annat än stanna i den mening, att man för närvarande gör bäst att anskaffa ett för tiden nödigt antal reala läro-verk, och sedan för de orter, der ett starkare behof af real bildning gifver sig tillkänna, inrätta nya. Hvad vidkommer indragningen af vissa läroverk på klassiska linien, så är det visserligen för hvar och en, som tagit kännedom om elementarläroverkens historia, ett känt förhållande, att många af de klassiska läroverk, som nu finnas, icke tillkommit på ett sätt, som varit mest önskligt; men det är dock för mig åt-minstone alldeles klart, att, derest fråga väcktes om deras indragning,

detta skulle möta ett så starkt motstånd från de kommunala intressenas sida, att syftet troligen förfelades. Önskligheten åter af åtskilliga dessa läroverks förvandling till högre reala undervisningsanstalter tror jag mig hafva oförbehållsamt uttalat vid föregående riksdag.

Herr Uhr: Jag plägar gemenligen mycket sällan yttra mig vid remisser af vare sig motioner eller Kongl. propositioner, men vid detta tillfälle kan jag dock ej underlåta att i det viktiga ämnet säga några ord. Jag instämmer med Grefve Sparre i den önskan, att vårt undervisningsväsende måtte så fort som möjligt öfvergå från dess hitillsvarande hufvuduppgift och egentliga mål att vara en plantskola för tjänstemannabildningen samt i stället alltmåra underlätta för landets ungdom möjligheten att på den andra, den reala bildningslinien, inhemta i tillräckligt mått sådant vetande, som nu för tiden erfordras såsom grundval för framgångsrik verksamhet inom det praktiska lifsområdet. Jag är ock fullkomligt ense med Herr Ecklesiastikministern derom, att förändringen bör ske på ett praktiskt sätt, likasom jag är öfvertygad, att den ärade talare, hvilken efter mig erhåller ordet, nog skall visa, att sådan äfven är hans önskan och derjemte, bättre än jag förmår, ådagalägga, att kraftigare åtgärder till vinnande af det mål jag åsyftar och nyss antydt alltför väl kunna nu vidtagas utan att fördenskull åsidosätta nödig hänsyn till hvad den praktiska klokheten bjuder.

Jag vill derföre afstå från vidare yttrande i saken och lemna honom ordet.

Herr Grefve Sparre: Med Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet är jag till alla delar ense derom, att den förändring, som här skall åvägbringas, bör ske praktiskt. Men jag tillåter mig hemställa, huruvida *det* sätt, som den Kongl. propositionen angifver för omdaning af rikets elementarläroverk, kan tilläggas detta predikat, kan sägas vara "*praktiskt*". Om staten öfverallt inom olika delar af landet anlägger fullständiga läroverk för den klassiska linien, men icke för den reala — hvad blir då följden? Jo, att föräldrar, hvilka i allmänhet önska att så länge som möjligt behålla sina barn hos sig under hemmets hägn och vård, hellre än att sända dem till aflägsnare städer, der de kunna inhemta tillräcklig real bildning, föra dem in på den klassiska bildningslinien, dit de icke dragas af naturlig fallenhet eller håg, och hvilken de ingalunda skulle besöka, om det stode för dem öppet att beträda en annan. Är sådant praktiskt? Man skall — säges det — låta anordningen af elementarläroverken följa med bildningsströmmen. Ja, visserligen, men man skall icke *rikta* denna ström eller fortfarande gräfvå sådana kanaler, att den bibehålles uti en onaturlig fåra. Är det icke männe så, att antalet af studerande ynglingar vid universiteten som egna sig åt embetsmannabanan tillväxer i en större proportion, än som kan anses vara önskligt? Jo. Håller staten en mängd klassiska läroverk, hvilka locka till inträde på denna bana? Ja. Kan man då vänta, att strömmen skall förändra sin riktning och vända sig åt det reala hållet? Nej. Om staten vill lemna bildningsströmmen frihet att vända sig åt hvilket håll som helst, måste, äfven om det allmänna derigenom skulle tillskyndas

någon uppoffring, icke blott de klassiska, utan äfven de reala läroverken, der de finnas, bibehållas sida vid sida, till dess man ser, att det ena eller andra af dem börjar öfvergifvas, och då kan man indraga detta. Ett sådant förfarande anser jag vara praktiskt; men opraktiskt är det, enligt mitt förmenande, att tvinga in på den klassiska linien en mängd barn, hvilkas håg och anlag alldeles icke ligga åt det hållet. Jag känner ännu icke med visshet, efter hvilken grund den Kongl. propositionen är uppgjord och huruvida den föreslagna normalstaten grundar sig på lärjungeantalet. Af hvad jag vid föregående tillfällen inhemtat tror jag mig emellertid kunna sluta dertill, att antalet af realister i Umeå icke måtte vara så stort, att det bort föranleda till inrättandet af ett fullständigt realläroverk derstädes. Jag vill blott hafva anmärkt detta i förbigående, på samma gång jag erkänner att under den korta tid, som den Kongl. propositionen varit här tillgänglig, jag icke hunnit göra mig med den samma i alla dess detaljer fullt förtrogen. Men jag måste förklara, att det i min tanke skulle vara olycksbringande, i synnerhet i talrikt befolkade orter; i städer med en för vårt land jmförelsevis större folkmängd; ställen, i grannskapet af hvilka industriella anläggningar och större fabriker finnas, om der skulle indragas de reala läroverk, som redan finnas, och möjligheten försvåras att inhemta sådan realbildning, som nu meddelas. Ty att just i sådana stadssamhällen, i eller kring hvilka en större kunskapslysten och kunskapsbehöfvande befolkning koncentrerat sig och särskildt der en företrädesvis praktisk verksamhet är rådande i öfvervägande industriell riktning, att just på dessa platser en verkligt god *real* undervisning högeligen påkallas af behovet, lider intet tvifvel. Såsom en dylik brännpunkt för industriellt lif och verksamhet vill jag tillåta mig att åberopa en af de städer jag har äran här representera, eller Wenersborg med en befolkning af 5 å 6,000 innevånare, belägen straxt invid Uddevalla, en stad med samma folkmängd, och Trollhättan, en fabriksort som växer i enorma proportioner. Men den föreslagna nya normalstaten upptager likväl ej för denna stad något fullständigt högre läroverk å den reala linien, utan endast å latinlinien. Sådana förhållanden, som jag nu antydt och hvilka särskildt gälla denna stad eller ort med en stor framtid, synas mig vara af den vigt att de vid pröfningen af detta ärende förtjena att tagas i betraktande.

Herr Alb. Staaff: Herr Talman! Mine Herrar! Jag anhåller endast att få tillkännagifva, att jag så till vida instämmer med Grefve Sparre, att äfven jag, för min del, önskar, att flera orter i landet måtte beredas tillfälle till inhemtande af högre real bildning, än den Kongl. propositionen antyder.

Herr Statsrådet Wennerberg: Jag begär att ännu en gång få för några ögonblick taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk, emedan jag icke anser mig böra, då så kraftiga uttalanden blifvit gjorda, lemna dem utan det afseende, som de må förtjena.

Här har nemligen blifvit, bland annat, yttradt, att det sätt för elementarläroverkens ordnande, som finnes i den Kongl. propositionen angifvet, vore opraktiskt, och att staten borde söka leda bildningsströmmen

lika mycket åt det ena som åt det andra hållet. Jag tror mig likväl knappast behöfva påpeka, att så väl genom de vid föregående riksdag på grund af Kongl. Maj:ts proposition i ämnet fattade beslut som genom de förslag, hvilka i den nu förevarande Kongl. propositionen innehållas, denna ström aldrig tillförene blifvit så kraftigt ledd åt det reala hållet, som är fallet för närvarande. Hvarje treklassigt läroverk är nu ett realläroverk. Der läses icke vidare något klassiskt språk. Hvarje femklassigt läroverk erbjuder likaså fullgod real undervisning allt igenom, eluru derjemte i de öfre klasserna lemnas undervisning jemväl i latin för de lärjungar, som ämna fullfölja sina studier å den klassiska linien. Nu synes det som fördrade den ärade talaren, att äfven hvarje fullständigt läroverk gjordes till realläroverk? Men Riksdagen har dock uttalat såsom princip, att inskränkning i antalet af de högre reala läroverken bör ske, en princip som var följd i den Kongl. propositionen i detta ämne till förra Riksdagen, men ansågs för strängt tillämpad, hvadan yttrades klagan deröfver, att genom de föreslagna realläroverkens fåtal densamma icke hade tillräckligt tillgodosett den reala bildningens behof. För den skull har ock Kongl. Maj:t nu gjort framställning derom, att dylika läroverk skulle inrättas på flera ställen. Den ungdom, som besöker den reala linien, lemnar densamma i de flesta fall före inträdet i sjetten klassen. Vill någon lärjunge fortgå längre på studiibanan har han, när han ej är bosatt i den stad realläroverket finnes, en resa att göra för att vinna detta mål, men denna är nu för tiden i allmänhet icke svårare än den som hvar och en af de talrika lärjungar, som äro boende på landet, får underkasta sig, vare sig han tillhör klassiska eller reala linien. Bör nu staten bestå ett öfverflödigt antal läroverk och lärare för att afhjelpa denna olägenhet för några få, under det att hela lärjungeantalet realister, i medeltal räknadt för år, stundom icke uppgår till ett helt tal för hvarje klass utan stannar vid en bråkdel? Jag tror, att, om Riksdagen vill göra allvar af den ofta uttalade grundsatsen, att sparsamhet bör iakttagas, här finnes ett synnerligen godt tillfälle dertill.

I öfrigt gjordes, märkvärdigt nog, den anmärkningen, att Umeå icke skulle vara en passande ort för anordnande af ett äfven å reallinien fullständigt läroverk. Till bemötande häraf ber jag att få hänvisa till hvad den Kongl. propositionen innehåller beträffande de grunder hvilka ansetts böra tillämpas vid uppgörande af förslag till de reala läroverk, som ytterligare borde ifrågakomma att förses med högre realklasser. Man finner af dem att Kongl. Maj:t ej allenast fäst afseende vid det inom de skilda orterna kända behof af högre reallbildning, såvidt detta gjort sig gällande derigenom, att undervisningen i realliniens högre klasser blifvit begagnad, utan äfven dervid att ingen vidsträcktare del af riket skulle gå miste om ett fullständigt realläroverk. Om nu Umeå icke blifvit, vid denna förnyade anordning af de högre reala läroverken, upptaget, skulle hela den nordligaste delen af Sverige kommit att sakna ett dylikt läroverk.

Efter denna öfverläggning, som nu förklarades slutad, hänvisades ifrågavarande Kongl. proposition, jemte de i anledning af densamma afgifna yttranden, till Stats-Ütskottet.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts proposition, angående understöd åt elementarskolor för flickor.

§ 6.

Förekom till behandling Stats-Utskottets utlåtande N:o 13, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel.

Herr Statsrådet Wærn yttrade: Herr Talman; mine Herrar! I uppskattning af lämpligaste beloppet för anslagen till Kongl. Maj:ts liksom de öfriga kungliga personernas hofhållning ingå rent personliga elementer. Det är derföre en alldeles riktig åsigt af Stats-Utskottet, att rubbningar i dessa anslag så sällan som möjligt böra ifrågakomma, och just på grund deraf att, såsom jag nämnde, här är att taga hänsyn till personliga förhållanden, ligger i detta uttalande från Stats-Utskottets sida en grannligheten, som jag erkänner och vet att väl uppskatta. Jag kan ock försäkra, att jag lika högt som Stats-Utskottet anser önskvärdt, att rubbningar icke onödigtvis må här ega rum. Skälet, hvarför Regeringen nu äskat någon förändring af anslaget till Ulriksdals slott utgår förden skull ingalunda från någon afsigt att jäfva Stats-Utskottets uppfattning om angelägenheten deraf, att sådana anslag, som egentligen tillhöra hofhållning, lemnas orubbade, utan derifrån att denna grundsats i själfva verket icke är tillämplig i fråga om beloppet af anslagen till de Kongl. slotten. Flera af dessa anslag hafva också förut varit uppförda på sjunde hufvudtiteln och hafva sedermera blifvit förflyttade till första hufvudtiteln. Fördelningen af de å denna hufvudtitel nu förekommande anslag i sådana, som särskildt afse de Kongl. hofstatsanslagen och särskildt de Kongl. slotten, skedde vid 1840--1841 årens riksdag. Jag skall tillåta mig att ur den underdåniga skrifvelse, som Rikets Ständer då aflåto rörande den sålunda beslutade sönderdelningen af berörda anslag, meddela följande: "De under första hufvudtiteln förekommande anslagen till Kongl. hof- och slottsstaterna hafva Rikets Ständer funnit ändamålsenligt att fördela i två afdelningar, af hvilka den ena innefattar sådana anslag, som äro ställda till Kongl. Maj:ts och de öfriga Kongl. personernas egen höga disposition, för hvilka summor och deras användande icke någon redovisning utan endast qvitto, såsom förr varit vanligt, erfordras; den andra afdelningen åter sådana anslag, som utgå i och för vidmakthållande af någon Statens egendom och för hvilkas användande afgifves redovisning, underkastad granskning af Rikets Ständer och deras revisorer samt Kongl. Kammarrätten." Häraf visar sig tydligen, att anslagen till de Kongl. slotten sortera under alldeles samma förhållande, både i afseende å föredragningen beträffande medlens användning och redovisningen, som samtliga öfriga anslag. Det är af sådan anledning jag påstår, att på *dessa* anslag tillämplighet icke eger rum af den fullt berättigade önskan om orubblighet och stabilitet, som med allt skäl gäller för anslag, i hvilka *personliga* förhållanden involvera. I afseende å

sakförhållanden är det ej så. Det lärer väl ej af någon vilja förnekas, att dessa måste underkastas den förändring i behandlingssättet, som följer af förändringar i sak. Nu är jag viss, att Riksdagen lika väl som Regeringen anser det vara af vigt, att de Kongl. slotten väl vårdas; att den dyrbara statsegendom, som der finnes, ej förfares. Vid föregående riksdagar, då fråga om slottsstaten varit å bane, har Riksdagen ock erkänt detta förhållande. Vid 1847—1848 års riksdag väcktes till och med en motion i Bondeståndet om angelägenheten af nödig tillsyn å ett af lustslotten, emedan motionären, hvilken bodde i närheten af detta slott, ansåg, att underhållet försunnades. Stats-Utskottet gjorde ock en hemställan till Riksdagen i sådan syftning, ehuru densamma icke ledde till något resultat.

Jag nämner detta för att visa, att Riksdagen hitintills ansett, att ett annat förhållande egde rum med anslagen till de Kongl. slotten än med hofstatsanslagen. Och hvad beträffar föredraganden för finansärenden, är han skyldig att pröfva hvarje till honom af vederbörlig myndighet anmäldt behof af någon hans departement tillhörig åtgärd samt att, om han finner detsamma grundadt och riktigt, göra deraf föranledd vederbörlig framställning. Det vore fullkomligt stridande mot hans pligt och hans åliggande, om han anhölle hos Kongl. Maj:t, att föredragningen af ärenden, som tillhörde honom att besörja, skulle öfverlemnas till hofförvaltningen. Herr Jöns Pehrsson har visserligen föreslagit att underhållet af de Kongl. slotten skulle bestridas af det till Kongl. Maj:ts disposition ställda hofhållningsanslaget, men Chefen för hofförvaltningen i all ära, i detta afseende är han dock en för Riksdagen alldeles oansvarig tjänsteman, åt hvilken vården af statens egendom icke bör öfverlemnas. Hans embetsåliggande är att tillse, att fördelningen af anslagen till den Kongl. hofhållningen blir sådan, att dennas behof tillgodoses. Han är alldeles ej förpligtad att egna någon omvårdnad deråt, att de Kongl. slotten behörigen underhållas, och om dem rörande angelägenheter gjordes beroende af hans föredragning, skulle följden blifva, att de i och med detsamma undandroses granskning af Kammarrätten, Statsrevisorerna och Riksdagen. Såsom jag förut framhållit, förefaller det mig dock, som skulle vården om en så dyrbar statsegendom böra utgöra föremål för officiel föredragning af finansministern, och verkställigheten af fattade beslut, der åtgärder ifrågakomma, all möjlig officiel kontroll. Det kan icke vara Riksdagens mening att lemna i osäkerhet, om denna egendom vårdas eller icke. För min del önskar jag att full visshet må beredas derom, att så kostbara byggnadsanordningar, som Konung Carl XV lätit verkställa vid Ulriksdal, komma att underhållas och vårdas väl. Särskildt är den af honom der uppförda kyrka ett byggnadsverk af särdeles praktfull beskaffenhet. Häraf har emellertid blifvit en gifven följd, att underhållskostnaden tilltagit. Vill icke staten åtaga sig den, så gör väl Kongl. Maj:t det; men då går ock för det allmänna förlorad rättigheten af tillsyn och granskning samt befoget att efterse, om egendomen blir väl vårdad, en rättighet hvilken synes mig vara af den vigt, att staten icke bör lemna den ifrån sig. Min begäran är derfore, att Kammaren ville godkänna hvad Kongl. Maj:t för ifrågavarande ändamål äskat. Men om Kammaren, i likhet med

Stats-Utskottet, för *hela* första hufvudtiteln vill tillämpa åsigten om *alla* derunder sorterande anslags stabilitet, anser jag behörig vårdnad om statens egendom fordra, att anslagen till de Kongl. slotten flyttas till en annan hufvudtitel.

Herr Jöns Pehrsson: Jag hade tänkt, att första hufvudtiteln skulle denna gång komma att af Kammaren afgöras utan diskussion, och för egen del hade jag äfven ämnat att låta densamma i tysthet passera. Men då den ärade Finansministern nu uppträdt och yttrat sig, anser jag mig böra begagna samma rätt som han att uttala min mening rörande dessa anslag, ehuru väl jag förutser och antager, att resultatet redan på förhand kan anses vara i det närmaste gifvet. Enligt hvad jag tycker mig förmärka, har nemligen ett fullkomligt omslag uti meningarne i förevarande hänseende egt rum sedan sistlidne riksdag, och jag må säga, att jag icke väntat mig en så hastig vaxling på en så kort tid, men — förhållandena förändras och vi med dem, och jag får väl finna mig i det, som icke kan undvikas.

Hvad Herr Finansministern yttrat beträffande förhållandet med vissa af de anslagsposter, som finnas uppförda å denna hufvudtitel, kan måhända vara sannt nog. Jag tror likväl, att förvaltningen af de anslag, hvilka sålunda af honom framhållits, icke är alldeles sådan, som den borde och kunde vara. Man har tillfälle att inhemta åtskilligt i den vägen vid de årliga statsrevisionerna. Vid sista revisionen, i hvilken jag deltog, befanns det, att icke ens några stater för de Kongl. slotten voro uppgjorda och tillgängliga. De kommo sent omsider in, så att man någorlunda kunde erfarå, huru anslagen till lustslotten blifvit använda. Dermed har dock Riksdagen, enligt min uppfattning, egentligen ingenting att göra, om blott visshet vinnes, att de slottsbyggnader, hvilka blifvit ställda till de Kongl. hofvens disposition, blifva vederbörligen underhållna. Det är just också denna princip jag hyllat, då jag i mina framställningar angående första hufvudtiteln förfäktat och yrkat, att hvad som anvisades å denna hufvudtitel borde i dess helhet få af Konungen redovisningsfritt disponeras, med det vilkor af underhållningsskyldighet beträffande de Kongl. slotten som jag nyss omförmält. Då man ändock icke vill gå in på denna, till enkelhet och reda ledande grundsats, genom hvars tillämpning alla de särskilda anslagen till hof- och slottsstaterna icke behöfde i riksstaten upptagas, får jag väl låta den falla för närvarande.

Hvad åter beträffar den nu äskade lilla anslagsförhöjningen, hvilken jag icke vill benämna, såsom måhända vederborde, torde dermed sammanhänga ett och annat, som kan förtjena att uppmärksammas. Det är känt, att den Kongl. familjen vid Ulriksdal företagit åtskilliga byggnadsanordningar för dess enskilda medel, och nu vill man att staten skall bekosta byggnadernas underhåll. Mig synes dock, att, om man haft råd att bygga af egna medel, man äfven kan af egna medel bestrida underhållet. Jag kan således i detta hänseende och ur denna synpunkt icke annat än gilla Stats-Utskottets åtgärd att afstyrka bifall till hvad Kongl. Maj:t äskat för ändamålet.

I öfrigt torde jag, såsom saken nu står, måhända komma att afstå

från votering rörande civillistans slutbelopp, ehuru jag möjligen under andra förhållanden icke hade varit dertill benägen. Då emellertid anslagsfrågan nu är å bane, kan jag likväl ej underlåta att uttala den mening, att denna Kammare borde vidhålla det förslag som vid sistlidna riksdag här fattades, och således lemna sitt bifall till hvad Stats-Utskottet då hemställde i första punkten af dess utlåtande N:o 3, eller att anslagen under första hufvudtiteln skulle upptagas till sammanräknadt belopp af 1,191,000 R:dr enligt den fördelning, som dervid fogade tabell utvisar. Detta blir nu ock mitt yrkande, hvilket jag framställer, fastän jag, såsom jag redan antydt, nog antager, att utgången icke är oviss, utan kan på förhand temligen väl förutses.

Herr Grefve Posse: Herr Talman; mine Herrar! Jag hade trott — ja, jag vågar säga — jag hade hoppats, att Regeringen skulle med lämplig tystnad låta vid Stats-Utskottets förevarande hemställan bero. Oaktadt sådant nu ej skett, utan den ärade Finansministern gifvit oss ett mycket innehållsrikt föredrag beträffande den historiska gången af frågan om lustlottens placering å riksstaten, skall jag likväl ej ingå i någon diskussion rörande sjelfva frågan, men jag anser mig skyldig att helt enkelt yrka bifall till Stats-Utskottets förslag i denna del.

Jag vill endast hafva tillagt, att hvad den ärade Finansministern anført angående en annan postering af Slottsstaten, är af den beskaffenhet, att vi förmodligen hafva att förvänta en särskild Kongl. proposition i sådan syftning. Ty i det skick, hvaruti ärendet nu framkommit, kan detsamma för visso icke blifva föremål för Riksdagens pröfning.

Herr Törnqvist: Herr Talman; mine Herrar! Det är oss alla väl bekant, att motionären, Herr Jöns Pehrsson, älskar att, såsom det heter på handelsspråket, "göra" i första hufvudtiteln. Hans afsigt är dervid utan tvifvel god och vähmenande. Han vill förmodligen i hvad på honom ankommer medverka till undvikande af en ledsam jemförelse mellan Sverige-Norge och Frankrike. Sverige-Norge betala nu omkring 2 millioner kronor om året för att få blifva regerade, under det att den närvarande regenten i Frankrike är nöjd med 300,000 francs. Man ser, huru denne ändock regerar alldeles förskräckligt, och man sluter derutaf, att äfven vi böra kunna regeras för billigare pris här i landet än som nu sker. Jag tror för öfrigt, att, om motionen vunnit afseende vid sistlidne riksdag, tidpunkten för en förändring i hofhållningsanslaget kunnat vara lämplig vid det då inträffade regentombytet; men att, när detta icke lyckades *då*, jemt och samt komma fram med samma motion, kan icke vara lämpligt och är utan ändamål. Jag vill bedja Herr Jöns Pehrsson att slå in på en annan bana. Hofvet ger icke upp sin årsinkomst eller betalar bevillning. Om Herr Jöns Pehrsson kunde förmå hofvet att årligen uppgifva sin inkomst af kapital och arbete samt lika med andra medborgare betala bevillning, skulle detta i Herr Jöns Pehrssons syfte säkerligen stärka tronen 50 gånger mera än 50 bataljoner polissoldater. Ty om folket finge erfara, att de högste i samhället ställde sig under lagen, skulle det visserligen med lättare sinne bära sina bördor. Om han vidare kunde förmå den Kongl. familjen att betala tull för de varor, som

den importerar, vore detta också mycket väl, ty, mine Herrar, i de djupa lederna hyser man verkligen en viss misstanke, att under tullfriheten döljer sig något smuggeri, och lyckligt vore derföre, om en dylik falsk föreställning undanröjdes, som annars bidrager i sin mån att undergräfvatronen.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr Talmannen gaf propositioner dels på bifall till Utskottets förslag och dels på det yrkande, som af Herr Jöns Pebrsson blifvit under öfverläggningen framställt; och som den förra af dessa propositioner besvarades med öfvervägande ja, hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan

§ 7.

Börjades föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 14, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens andra hufvudtitel.

1:sta punkten.

Efter uppläsning af Utskottets hemställan under *lit. a)* anförde

Herr Dickson: Herr Talman; mine Herrar! Det är med anledning af föredragningssättet för detta Stats-Utskottets nu föreliggande betänkande, som jag begärt ordet. I detsamma förekommer en högst vigtig principfråga, som icke blott berör detta utlåtande utan äfven dyker upp, när öfriga hufvudtitlar komma under behandling. Jag skulle anse som en ganska stor besparing af tid, om Kammaren först ville uttala sig icke blott om grunderna för dyrtidstilläggets åtnjutande utan äfven om tiden för detsammas utgående och dess belopp. Jag vill således hos Kammaren vördsamt hemställa att, vid föredragning af detta utlåtande, Kammaren måtte bestämma sig för att först öfverlägga och fatta beslut om såväl Kongl. Maj:ts som Stats-Utskottets förslag om dyrtidstillägg äfvensom om de allmänna villkoren för detsammas åtnjutande, eller med andra ord om mom. c) d) och e) i 5:te punkten af föreliggande betänkande.

Herr Grefve Posse: Jag vet icke, om jag rätt uppfattat meningen med Herr Dicksons anförande. Det förefaller mig som om hans yrkande ginge ut på, att Kammaren först skulle besluta om villkoren och motiven och sedan i sjelfva saken. Om detta verkligen är hans mening, så lär väl hvar och en inse, att det icke gerna är möjligt att gå tillväga på det af honom sålunda ifrågasatta sätt, och i öfrigt ber jag endast att få nämna, att någon diskussion om föredragningsordningen icke nu kan ega rum, sedan första punkten redan är föredragen, ty hvarje punkt måste naturligtvis komma under behandling i den ordning den är föredragen.

Efter derom af Herr Talmannen gjord framställning, förklarades nu öfverläggningen angående föredragningssättet vara slutad; och beslöt Kammaren, sedan propositioner gifvits å de yrkanden som i berörda hänseende

blifvit framställda, att den redan började föredragningen skulle fortsättas i den ordning, som blifvit följd i Stats-Utskottets förevarande utlåtande.

Härefter lemnades ordet åt:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz som yttrade: Jag har icke för afsigt att hemställa om någon ändring i det slut, hvartill Stats-Utskottet i denna punkt kommit. Jag önskar blott att få förklara, det jag dermed icke må anses hafva godkänt den motivering, som Utskottet använt i fråga om det af Kongl. Maj:t begärda dyrtidstillägg å lönerna för statens embets- och tjänstemän.

Herr A. Rundbäck: Då man i sak nu skall yttra sig öfver denna punkt, så bör man först tala något om de grunder, hvarefter Stats-Utskottet föreslagit beviljande af dyrtidstillägg. Dessa grunder äro, såvidt jag kan finna, fyra, hvarjemte Utskottet dermed förenat tvänne vilkor för dyrtidstilläggets åtnjutande, hvilka återfinnas under 5:te punkten, såsom Herr Dickson redan anförde.

Grunderna äro: att dyrtidstillägg skall medgifvas för ett år, nemligen 1875 och icke för 1874; att dyrtidstillägget skall utgå med 20 procent af alla löner, som icke öfverstiga 5000 R:dr: att å löner och arvoden från 5000 R:dr till och med 9000 R:dr tillägget skall utgöra 1000 R:dr; samt att å löner, som öfverstiga 9000 R:dr, något dyrtidstillägg icke skall beviljas. Dessa äro de fyra grunderna, och af dem har jag för min del icke något att anmärka mot den tredje och fjerde, nemligen att dyrtidstillägget icke må öfverstiga 1000 R:dr och icke lemnas till löner öfver 9000 R:dr. Derjemte godkänner jag äfven de vilkor för dyrtidstilläggets åtnjutande som Stats-Utskottet föreslagit. Jag kan deremot icke godkänna den 1:sta och den 2:dra af Utskottets nyss anförda grunder. I den första säges, att dyrtidstillägg skall beviljas för år 1875 men afslås för 1874. Jag ber dervid att få erinra, att sjelfva namnet och begreppet af dyrtidstillägg förutsätter dyr tid. Man kan icke ifrågasätta, ännu mindre bevilja dyrtidstillägg, utan att den tid, då sådant kommer i fråga, är verkligt svår, att en nöd verkligen är för handen som framkallar behovet af hjälp och framtvingar beslut om nödens lindrande. Om man nu erkänner, att nöd är för handen, som behöfver afhjelpas — och detta har Utskottet gjort — så måste man också konsekvent komma till den slutsats, att dyrtidstillägget måste afse den nöd som *nu* är rådande och icke bör medgifvas för en framtid, som är oviss och hvars kraf man icke känner. Utskottet har emellertid nu föreslagit dyrtidstilläggets utgående först år 1875. Vid sådant förhållande borde Utskottet jemväl hafva gifvit detta tillägg ett annat namn såsom lönetillägg eller något dylikt, ty icke vet Utskottet om det blir dyr tid nästa år eller huru förhållandena då gestalta sig i afseende på väder och vind, årsväxt, näringar, arbetsförtjenst m. m. Visserligen kan man med någorlunda sannolikhet sluta till, att nästa års konjunkturer icke komma att särdeles afvika från detta års, men det är likväl tänkbart och möjligt att konjunkturerna för nästa år kunna blifva drägligare för tjänstemännen än under detta år. Odrägligare kunna de svårligen blifva.

Af hvad jag anförde framgår otvunget, att jag hyser den uppfattning, att, när man erkänt behöfvat af ett dyrtidstillägg och tillstyrkt detsamma beviljande, man äfven borde låta detsamma få utgå för det år under hvilket nämnda tillägg beviljas. Det är icke lämpligt att, såsom Utskottet här gjort, komma fram med det förebärande, att man icke vill bevilja dyrtidstillägg för år 1874, derföre att man icke vill rubba eller göra om en redan fastställd stat. Jag ber att få erinra om, att dyrtidstillägg är en extraordinär åtgärd, som framkallas af extraordinära förhållanden, och kan således icke ingå i den ordinarie statsregleringen, just derför att då densamma alltid uppgöres för ett kommande år, man omöjligen kan på förhand veta, huru förhållandena då kunna komma att gestalta sig. Det förhåller sig med detta ungefär på samma sätt, som när missväxt hemsöker landet. Man kan icke afhjelpa den nöd som deraf föranledes genom att för ett kommande år anvisa anslag, utan hjälpen måste komma det år, då nöden inträffat. Detta förhållande är med det nu förevarande analogt, om också icke fullt jemförligt. Jag skulle emellertid icke hafva något att anmärka mot det föreslagna uppskofvet med dyrtidstilläggets utbetalande, derest det äfven vore medgifvet för dem, som deraf skola komma i åtnjutande, att jemväl begagna sig af samma uppskof med utbetalande af de dyrtidstillägg, de hafva att erlägga, t. ex. till tjenare, handverkare, i hyror, för lifsförnödenheter, ved m. m. Alla dylika dyrtidstillägg få de emellertid betala nu, oaktadt deras arbete icke betalas med ett öre mera än för 17—18 år sedan. Det är tydligt att under sådana förhållanden, då alla utgifter stiga och stiga, under det inkomsterna äro desamma, det skall blifva ytterst svårt för dem som hafva små löner att kunna reda sig, och detta bör behjertas. Utskottet synes vilja komma ifrån detta behjertansvärda förhållande med den invändningen, att under den korta tid som förflutit, sedan nu gällande statsreglering af Riksdagen fastställdes, någon så betydlig förändring i prisförhållandena icke egt rum, att den skulle kunna anses nödvändigöra rubbning af samma statsreglering. Det är fullt riktigt, ty, mine Herrar! ett års prisstegring gör icke ett dyrtidstillägg nödvändigt, under förutsättning dock att lönerna under det år då statsregleringen skedde voro fullt tillräckliga. Så är emellertid nu icke förhållandet, ty de hafva visat sig allt mer och mer otillräckliga under många år. Prisstegringen har fortgått år från år, tjenstemännen hafva nödsakats att alltmera inskränka sig, för de lägst aflönade har svårigheten att berga sig blifvit allt större och större, och sista året har lagt råga på bekymren.

På grund af hvad jag sålunda anförde, anser jag mig böra framställa det yrkande, att dyrtidstillägg må beviljas för år 1874.

Jag öfvergår nu till den andra af de utaf Utskottet i betänkanDET anförda grunder. Jag har förut vid remissen af den Kongl. propositionen förklaradt, att jag icke kunde godkänna Kongl. Maj:ts förslag om löne-tillökning med samma procenttal för både lägre och högre aflönade tjenstemän. Denna åsigt vidhåller jag nu. Här är nemligen icke fråga om en permanent löneförbättring utan om ett dyrtidstillägg, och det torde vara klart för en hvar, att den lägre aflönade tjenstemannen skall finna sin lön mera otillräcklig än den som har högre lön, att den förre står amodets gräns närmare än den senare. Jag yrkar derföre att, i fråga

om dyrtidstillägget, en graderad skala må iakttagas på det sätt, att den lägre aflönade tjenstemannen får högre dyrtidstillägg än 20 procent af lönen och de med högre löner försedde mindre tillägg. Jag har uppgjort ett förslag härtill, som jag skall be att exempelvis få anföra. Jag har antagit att man bör gifva dem, som hafva lägsta lön 1000 kronor, ett tillägg af 400 kronor, eller dubbelt mot hvad Stats-Utskottet föreslagit, och att man sedan skall höja detta tillägg med 50 kronor för hvarje tillökning i den ursprungliga lönen af 500 kronor. Således följande beräkningsgrunder:

	Dyrtidstillägg efter graderad skala.		Utskottets förslag.	Skilnad mellan begge förslagen.
	Kronor.	Procent af lönen.		
För en lön af högst 1000 kronor	400	40	200	+ 200
„ „ „ öfver 1000 till högst 1500 kronor	450	30	300	+ 150
„ „ „ „ 1500 „ „ 2000 „	500	25	400	+ 100
„ „ „ „ 2000 „ „ 2500 „	550	22	500	+ 50
„ „ „ „ 2500 „ „ 3000 „	600	20	600	± 0
„ „ „ „ 3000 „ „ 3500 „	650		700	— 50
„ „ „ „ 3500 „ „ 4000 „	700	17 $\frac{1}{2}$	800	— 100
„ „ „ „ 4000 „ „ 4500 „	750		900	— 150
„ „ „ „ 4500 „ „ 5000 „	800	16	1000	— 200
„ „ „ „ 5000 „ „ 5500 „	850		1000	— 150
„ „ „ „ 5500 „ „ 6000 „	900	15	1000	— 100
„ „ „ „ 6000 „ „ 6500 „	950		1000	— 50
„ „ „ „ 6500 „ „ 7000 „	1000	14 $\frac{2}{7}$	1000	0
„ „ „ af 8000	1000	12 $\frac{1}{2}$	1000	0
„ „ „ „ 9000	1000	11 $\frac{1}{9}$	1000	0

Jag har velat anföra detta som ett exempel och vill icke yrka, att man uteslutande skall följa en sådan grundsats, men något dermed jämförligt vill jag påyrka såsom med rättvisa och billighet mest öfverensstämmande. Stats-Utskottet har sjelf följt en graderad skala i fråga om dyrtidstillägg till löner från 5 till 9000 kronor, men för löner under 5000 kronor har bestämts en annan beräkningsgrund. Utskottet bör

likväl veta att de lägst aflönade tjänstemännen äro de, som bäst behöfva dyrtidstillägg, men dem tycker man sig kunna affärda med en liten drickspenning. I Danmark har nu framlagts förslag om dyrtidstillägg till tjänstemännen, och der har man äfven följt en graderad skala.

Jag yrkar således att dyrtidstillägg må beviljas för 1874, och att detta tillägg må bestämmas att utgå efter graderad skala äfven för löner under 5,000 kronor, så att de lägre aflönade tjänstemännen få högre och med större löner försedde mindre procent af lönebeloppet, och ber jag, att betänkandet, för undergående af förändringar i sådant syfte, må till Utskottet återremitteras.

Herr Grefve Posse: Jag anhåller att få vända mig till den siste ärade talaren för att af honom begära en upplysning. Han yrkade nemligen att dyrtidstillägg måtte beviljas för 1874, och jag anhåller nu att af honom få veta om hans afsigt var att detta yrkande skulle tillämpas på nu förevarande punkt i betänkandet. För den händelse han skulle vara någon bland de säkerligen få i denna Kammare, som skulle vilja göra en sådan framställning, ber jag att, sedan han härom yttrat sig, återfå ordet.

Herr Abraham Rundbäck: Jag har icke framställt något yrkande i afseende på denna punkt, och jag instämmer med Utskottet i fråga om densamma. Då jag emellertid förra gången jag hade ordet yttrade, att jag godkände den af Utskottet uttalade grundsats, att dyrtidstillägg icke bör beviljas till löner öfver 9,000 R:dr, anser jag den till mig nu framställda frågan vara alldeles öfverflödig.

Hvad beträffar de yrkanden jag här framställt, torde proposition å dem lämpligast kunna ske vid en efterföljande punkt t. ex. den femte.

Öfverläggningen var slutad. Som Herr Rundbäck förklarar att hans yrkande på återremiss icke afsåg det nu föredragna mom., hade således i afseende på detsamma endast yrkats bifall; och blef nu Utskottets deri gjorda hemställan af Kammaren bifallen.

Litt. b.)

Bifölls.

2:dra punkten.

Litt. a.)

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz yttrade: Det har naturligtvis för mig och mina kolleger varit ganska fägnesamt att finna, att det förslag till omorganisation af Kongl. Maj:ts Kansli, som af regeringen framstälts, blifvit åtminstone i hufvudsak af Stats-Utskottet godkänt. Fägningen har dock icke fått förblifva alldeles oblandad, i det att Utskottet endast velat fastställa organisationen af

Kansliet för ett år och derjemte föreslagit åtskilliga nedsättningar i de löneanslag som Kongl. Maj:t ansett behöfliga.

Länge har det varit allmänt erkänt, att åtskilliga af departementscheferne äro oskäligen öfverhopade med göromål, som tillhöra deras em-bete. Man kan tänka sig två vägar att afhjelpa denna olägenhet. Den ena vore att från behandling i statsdepartementen afskilja åtskilliga ären-den och öfverflytta dem till andra embetsmyndigheter; den andra att bereda departementschefen ett ökad biträde till hjälp i arbetet. Hvad nu den förra utvägen beträffar, så erinrar sig utan tvifvel Kammaren, att 1868 års Riksdag ingick till Kongl. Maj:t med hemställan, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, om icke åtskilliga mål och ärenden, som dittills i administrativ väg behandlats, kunde öfverflyttas till domstolarne, vare sig redan i första eller åtminstone i sista instansen. Sedan veder-börande kollegier blifvit i ämnet hörda, upprättades jemväl ett förslag i sådant syfte, men af såväl kollegiernas utlåtande, som det yttrande Högsta Domstolen, sedan förslaget blifvit dit remitteradt, afgifvit, finner man hvilka principiela betänkligheter, som möta vid hvarje försök att åstadkomma en sådan öfverflyttning. Det upprättade förslaget har emel- lertid till Riksdagen öfverlemnats, men, efter hvad som säges, skall det icke hafva utsigt att blifva i Lag-Utskottet i alla delar tillstyrkt. Om nu äfven detta förslag vunne Riksdagens bifall, så blefve hela nunderä- ren af de mål, från hvilka konseljen befriades, endast omkring ¹/₅₀ af det antal, som der nu handläggas. De öfriga ⁴⁹/₅₀ skulle komma att qvarstanna. Kammaren finner således, att detta sätt att befria Konun- gens rådgifvare från en del af deras arbete reducerar sig till snart sagdt ingenting.

Det andra medlet att åstadkomma en önskad lättnad i departe- mentschefernes arbete är det Kongl. Maj:t nu föreslagit medelst en för- ändrad organisation af Kansliet. Jag har dock anledning att frukta att om de af Kongl. Maj:t ifrågasatta lönebeloppen nedsättas, så kommer icke denna organisation att medföra någon nämnvärd nytta. En af de väsendtligaste punkterna i det framlagda förslaget är att de båda lägsta tjänstegraderna inom Kansliet, i öfverensstämmelse med Riksdagens der- om uttalade åsigt, skulle borttagas. Tjänstgöringen inom dessa grader är sådan, att någon egentlig tjänstemannaduglighet derigenom icke fram- kallas och utvecklas, men det oaktadt skall, så länge dessa grader finnas kvar, det inträffa att när innehafvare af derinom befintlig tjänst tjent så länge, att han i ålder står närmast att vid en inom högre grad inträffad ledighet vinna befordran, man har svårt att dervid förbigå honom, äfven om han icke förvärfvat den tjänstjemannaduglighet, som till tjänstgörin- gen inom denna högre grad vore högeligen önskelig. Nu är meningen att man vid besättande af dessa högre grader skall få fria händer att, i händelse af behof, hemta tjänstemän från andra håll, der tjänstgöringen är sådan, att embetsmannaskicklighet derigenom utbildas. Sätter man härvid lönerna för lågt, så kan man icke erhålla dessa dugliga perso- ner och då är hela organisationen väsendtligen förfelad. Detta gäller isynnerhet om de föreslagna byråcheferne, och jag vill fästa uppmärk- samhet på att, om lönerna för dessa befattningar bestämmas till det lägre belopp som Stats-Utskottet hemställt, så kan man icke påräkna

ledamöter i kollegier och hofrätter, hvilka till dessa befattningar eljest kunde komma i fråga, helst de nya tjensterna skulle under sådana förhållanden för dem icke utgöra något eftersträfvansvärdt. Hvad de för expeditionsheferna föreslagna löner angår, så torde det vara bekant att det för hvarje departementschef är af största vikt att till expeditionshefsplatsen erhålla fullt duglig och insigtsfull person samt ännu mera maktpåliggande att, sedan en sådan person erhållits och han satt sig in i göromålen, så att han till departementschefens belåtenhet fullgör desamma, han stannar kvar vid sin plats och icke genom sin afgang vållar en rubbning i arbetet, som måste uppkomma innan en ny expeditionshef åter hunnit förvärfva sig kunnedom om ärendena. För att få behålla skicklige personer vid dessa befattningar är det alltså nödvändigt, att lönerna ej sättas för lågt. Dessutom vill jag hänvisa till de uttalanden som flera gånger skett inom Riksdagen, att så snart Kongl. Maj:t ville göra en omorganisation i den af Riksdagen önskade syftning, skulle nog gifvas fullt upp hvad för ett sådant ändamål kunde i anslagsväg erfordras.

I afseende på uppställningen af Utskottets förslag måste jag säga, att om Utskottet dermed åsyftat att på ett enkelt och klart sätt framställa sina tankar, Utskottet derutinnan icke varit riktigt lyckligt. Man ser detta af de vid utlåtandet fogade reservationer, ty ehuru dessa äro afgifna af personer, som äro väl förfarne i afseende på uppgörande af en statsreglering, äro dessa personer dock icke ense om hvad Utskottets förslag innehåller. Jag anser mig skyldig att uttala, huru jag fattat detta förslag. Utskottet godkänner Kongl. Maj:ts framlagda nya organisation för Kansliet. Ingen del af därför erforderliga anslag är på extra stat uppförd, utan alltsammans står på ordinarie stat, men den inskränkning är gjord att anslaget afser förslaget tillämpning endast under år 1875. Alltså tillsätter Kongl. Maj:t för 1875 alla de nya platserna på ordinarie stat, och de personer, som utnämnas till de nya befattningarne äfvensom de hvilka förut innehafva de platser, som fortfarande finnas kvar, blifva berättigade att så länge de kvarstå vid dessa sina platser åtnjuta dermed förenade löner, Riksdagen endast förbehållet att för tiden efter 1875 i större eller mindre mån återgå till den gamla organisationen, hvilken då kommer att åter tillämpas i den mån ordinarie innehafvare af tjänster derifrån afgå. Om denna min uppfattning är riktig, så har jag icke något emot den uppställning Utskottet gjort, ty jag tager för gifvet, att organisationen äfven för följande år kommer att godkännas, men nog synes mig hafva varit vida enklare, att då icke någon anmärkning emot den föreslagna organisationen förekommit, genast föra den definitivt upp på ordinarie stat med de löner, som Kongl. Maj:t föreslagit, och vågar jag hos Kammaren vördsamt göra framställning om ett beslut i sådant syfte.

Herr Friherre Ericson: Hans Excellens Justitie-statsministern tycktes icke vara riktigt belåten med Stats-Utskottets förslag i nu förevarande punkt. Såvidt jag rätt uppfattat Hans Excellens' yttrande, var det egentligen tvänne skäl som framkallat denna missbelåtenhet, nemligen dels den omständigheten att Utskottet icke tillstyrkt Justitie-statsexpeditionens uppförande på ordinarie stat för år 1875, dels Utskottets hem-

ställan angående lönebeloppen för de nya tjänsternas innehafvare och några andra dermed sammanhängande förhållanden.

Hvad det först anförda skälet vidkommer, så har Stats-Utskottet erkänt, att det förslag till förändrad organisation af Statsdepartementets expeditioner, som Kongl. Maj:t nu framlagt går i den rätta riktningen. Jag tror att, om detta erkännande äfven blir Riksdagens, betänkligheterna mot Justitie-statsexpeditionens uppförande på extra stat för år 1875 kunna anses till stor del häfda. Skälen, hvarför Utskottet det oakadt icke ansett sig för närvarande böra tillstyrka anslaget uppförande på ordinarie stat, äro i motiveringen utförligt angifna. Ett bland dem, och detta icke det minst viktiga, har varit den af Kongl. Maj:t i den nädiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof bebadade tillsättningen af en komité för reglerandet af de civila embets- och tjänstemännens aflöning i allmänhet, hvilken komité för fullgörandet af detta uppdrag naturligtvis måste företaga en komparativ granskning af lönerna inom alla de olika embetsmannakorpserna, således äfven af lönerna för tjänstemännen i Kansli-expeditionerna. Ty att vid denna allmänna löne-reglering statsdepartementets expeditioner skulle vara undantagna från den lönegranskning alla andra stater och korpser skulle underkastas, och deras lönevilkor böra fastställas oberoende af dem, hvilka för andra stater i motsvarande tjänstegrader kunna blifva föreskrifna, därför hafva giltiga skäl hittills icke blifvit anförda och torde, såvidt jag förstår, svårligen kunna anföras. Reglerar Riksdagen deremot nu definitivt lönerna för embets- och tjänstemännen i Konungens Kansli, så har han härigenom bundit händerna för en kommande Riksdag i fråga om bestämmandet af de lönebelopp, som böra tillkomma tjänstemännen i de särskilda lönegraderna i allmänhet för sådana befattningar, som med de nu ifrågavarande äro jemförliga. Komiténs arbete blefve då i sjelfva verket fullkomligt obehöfligt. Skulle nemligen någon annan och lägre grund för aflöningen af komitén föreslås för de andra embetsverkens personal, än den som redan blifvit för tjänstemännen i statsexpeditioner bestämd, så kunde man med skäl säga att detta vore en orättvisa mot tjänstemännen i de förstnämnda verken, och blefve aflöningen deremot högre för de förre än för de sednare, att det vore en orättvisa mot de sistnämnda. Frågan om det definitiva bestämmandet af lönerna för tjänstemännen i statsexpeditionerna sammanhänger således ovilkorligen med frågan om en definitiv löne-reglering för embets- och tjänstemännen i allmänhet och kan, såsom Utskottet säger, om den afgöres ensamt för sig och icke i samband med den senare frågan, lätt medföra svårigheter för den senares lösning.

Till de af Utskottet anförda skälen har jag i en reservation i slutet af betänkandet, hvilken jag nu tillåter mig att i förbigående påpeka utan att till densamma vilja yrka bifall, lagt ännu ett, att nemligen tjänstemännen i de ifrågavarande expeditionerna borde vara afsättlige. Äro de icke det, utan i stället inamovible, så förstår jag sannerligen icke huru departementschefen skall kunna, såsom han bör, ansvara för göromålens behöriga gång inom departementet; han kan vid sådant förhållande icke fullt förfoga öfver sina underordnade eller alltid disponera
öfver

öfver de för arbetet lämpligaste krafterna, utan är bunden vid de personers arbetsbiträde, som händelsevis en gång fått tjänster inom embetsverket, äfven om det sedermera skulle visa sig att deras utnämmande varit ett misstag.

Beträffande de af Utskottet föreslagna lönebeloppen har Hans Excellens Justitie-statsministern äfven framställt åtskilliga anmärkningar. Härvid ber jag först i allmänhet få erinra, att jag tror att det är mycket farligt att af ett tillfälligt öfverskott i statskassan och tillfälliga gynn samma konjunkturer låta förleda sig till utgifter, hvilka äro af ständigt återkommande natur och under mindre lyckliga förhållanden kunna blifva rätt svåra att fylla. Inom Utskottet har också den principen gjort sig gällande, att man icke borde taga alltför mycket intryck af den nuvarande lyckliga finansiella ställningen och derigenom ådraga staten ökade utgifter, hvilka den sedermera kanske finge svårt att honorera; Utskottet har trots, att man borde gå till väga med mycken försigtighet vid bestämmandet af nu ifrågavarande aflöningar, i synnerhet då en ny reglering af embets- och tjänstemännens löner i allmänhet vore nära förestående. Utskottet har deremot icke velat frångå den af flere enskilda representanter — Riksdagen har, såvidt jag kan erinra mig, icke yttrat sig i detta afseende — ofta gjorda uttalandet, att, om embetsverken blefve väl organiserade, det icke vore Riksdagens mening att spara på aflöningarne, utan tvärtom sätta dem så stora, att de blefve för tjänstemännens uppehälle fullt tillräckliga. Men till en sådan organisation höra, efter Utskottets åsigt, åtskilliga saker, som i den af Kongl. Maj:t nu föreslagna organisationen icke blifvit fullkomligt iakttagna, något hvarom det dock ej torde vara lämpligt att nu vidare orda, men hvartill det snart nog torde blifva tillfälle att återkomma.

Hans Excellens Justitie-statsministern ansåg vidare, att de af Stats-Utskottet föreslagna lönerna för Departementets expeditions- och byråchefer, 7,000 kronor för den förre och 5,500 för de senare, vore för nätt tilltagna, i synnerhet derföre att det skulle blifva svårt att för dessa aflöningar till ifrågavarande platser kunna få lämpliga personer från andra embetsverk, enär desse för sina förut innehafvande embeten åtnjöte lika stora eller större löner, som de skulle få i sina nya anställningar. Så torde dock ej vara förhållandet, då den förestående allmänna löne-regleringen ännu ej blifvit en verklighet, åtminstone icke, om man till byråchefer vill taga andra personer än de äldsta hofrättsråden inom hofrätterna eller till expeditionschefer andra än sådana embetsmän som justitieråd, presidenter eller generaldirektörer. För alla andra civila embets- och tjänstemän än de nu nämnde skulle det deremot, så länge nuvarande aflöningsförhållandena fortfara, vara en bestämd fördel att erhålla ett byrå- eller expeditionschefsembete, äfven med den af Utskottet föreslagna nedsättningen i aflöningen.

Den svårighet i afseende på organisationen af departementets expedition, hvilken Hans Excellens Justitie-statsministern fruktade skola uppstå i följd deraf, att expeditionen icke blifvit satt på ordinarie stat för år 1875 och de af Kongl. Maj:t åskade lönerna nedsatta, att nemligen det ej skulle blifva så lätt att under tiden erhålla fullt lämpliga perso-

ner till expedition- och byråchefspplatserna, enär deras nya ställning som tjänstemän skulle komma att blifva särdeles prekär, kan jag för min del ej heller tillerkänna någon betydelse. Erfarenheten från andra grenar af förvaltningen, för hvilka liknande bestämmelser angående lönevilkoren blifvit träffade, vittnar om ett motsatt förhållande. Så har t. ex. den indelta armén, för hvars tjänstemän genom ett Kongl. bref af år 1862 blifvit föreskrifvet, att de, som efter nämnda år tillträdde militära befattningar, skulle vara pligtige att underkasta sig de förändringar i lönevilkoren, som framdeles kunde blifva bestämda, ej derföre kommit att få en mindre duglig tjänstemannakorps; och lika litet har detta varit förhållandet hvad landtdomarekorpsen beträffar, sedan det blifvit häradshöfdingarne ålagdt att vid tjänstens mottagande förbinda sig att åtnöjas med den reglering af domsagorna och deraf beroende förändring i aflöningen, som framdeles kunde ifrågakomma. Finnes det icke andra och viktigare skäl emot Utskottets förslag än detta, så tror jag att man med godt samvete kan bifalla detsamma.

På grund af det nu anförda hemställer jag vördsamt om bifall till Stats-Utskottets förslag

Herr Dickson: Vid bedömandet af den nu föreliggande frågan är det egentligen tvänne omständigheter, som böra tagas i betraktande. Den ena är Justitie-statsexpeditionens uppförande på ordinarie stat, den andra lönevilkorens bestämmande. Hvad angår den förstnämnda frågan, så tror jag att det skulle vara högst inkonseqvent och olämpligt handladt af representationen att, sedan regeringen gått hennes önskan om en reorganisation af embetsverken så till vida till mötes, att hon nu framlagt ett förslag till en ny organisation af statsdepartementens expeditioner, hvilket förslag enligt Riksdagens sammanstående åsigt ovilkorligen går i den rätta riktningen, i en riktning som vi alla gilla, vågra att uppföra ifrågavarande embetsverk på ordinarie stat. Och vidare ligger det en orättvisa mot embets- och tjänstemännen i dessa embetsverk uti att vilja hålla dem endast provisoriskt, på tillfällig stat, oaktadt man medgifver dem vara under vanliga, normala förhållanden för staten nödvändiga.

Stats-Utskottet har, såsom det förnämsta motivet för sin hemställan om Justitie-statsexpeditionens uppförande endast på extra stat för år 1875, anført, att frågan om en definitiv löne reglering för statsdepartementens expeditioner ej borde afgöras annat än i sammanhang med den definitiva regleringen af samtliga de civila embets- och tjänstemännens aflöningsförhållanden. Detta motiv kan jag för min del ej gilla; jag anser tvärtom att, då ett embetsverk blifvit organiseradt på ett sätt, som enligt representationens åsigt är det riktiga, efter grunder som vunnit representationens godkännande, representationen ock bör, bland annat äfven derföre att hon är pliktig att göra alla statens embets- och tjänstemän fullt rättvisa, uppföra detta embetsverk på ordinarie stat, oberoende af alla förslag till en reorganisation af embetsverken i deras helhet. Reservanterne i Stats-Utskottet från Första Kammaren hafva också allesammans varit ense om, att det nu ifrågavarande anslaget borde på definitiv stat uppföras, ehuru med någon meningsskiljaktighet i vissa punk-

ter, hvad aflöningarne angår. Jag delar i detta hänseende deras åsigt och yrkar således, att anslaget må blifva ett ordinarie anslag.

I fråga om aflöningen företer sig mellan reservanterne från Första Kammaren den skiljaktigheten, att endast en af dem yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition i dess helhet, de öfrige deremot tillstyrkt propositionen endast i hvad den rörer aflöningen åt byråcheferne, kansli-sekreterarne och registratorn. De senare hafva, enligt min åsigt, rätt. Byråchefernes löner skulle enligt Stats-Utskottets förslag nedsättas från det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet 6,000 R:dr till 5,500; men härpå kan jag för min del ej ingå. Under den förutsättningen, att det af Stats-Utskottet föreslagna dyrtidstillägget skulle vinna Riksdagens bifall, skulle nemligen härigenom den olikhet i dessa embetsmäns lönevilkor uppstå, att expeditionschefen, som nu har 5,500 R:dr lön, skulle erhålla en löneförbättring af 1.000 R:dr. men byråcheferne, med en lön af 4,500 R:dr, endast 500 R:dr, således 500 R:dr mindre än expeditionschefen, hvilket vore oriktigt.

Bifall till den Kongl. propositionen i dess helhet, och således äfven till den af Kongl. Maj:t begärda aflöningen åt expeditionschefen, har endast blifvit yrkad af en enda reservant från Första Kammaren; de andre reservanterne hafva i fråga om expeditionschefens aflöning icke framställt något yrkande. Orsaken härtill är visserligen ej så lätt att fatta, men torde till någon del vara den, att expeditionschefen i Justitie-statsexpeditionen, i allmänhet torde hafva en mindre maktpåliggande sysselsättning och mindre arbete i det hela, än expeditionscheferne inom de öfriga departementen. Med hänsyn till denna omständighet å ena sidan, men å den andra äfven dertill att ifrågavarande embete det oaktadt af sin innehafvare kräfver mindre vanliga insigter och erfarenhet, samt i betraktande deraf att expeditionschefen kan när som helst entledigas från sitt embete, torde hans aflöning, efter mitt förmenande, lämpligast kunna bestämmas till det af Stats-Utskottet föreslagna beloppet, 7,000 R:dr.

På de skäl jag nu i korthet anført, instämmer jag med majoriteten af utskottsreservanterne från Första Kammaren och yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition med den förändring, att lönen för expeditionschefen nedsättes från 7,500 till 7,000 R:dr.

Herr Kolmodin: Då, vid ett tillfälle under förlidne riksdag, här i denna Kammare utkämpades en stor strid om ett *litet* anslag, yttrade en högt ärad medlem af det dåvarande och äfven det nuvarande Stats-Utskottet, en man, till hvars ord man alltid lyssnar med stor uppmärksamhet, att meningen vore att medelst afslag å det i fråga varande beloppet positivt och bestämdt uttala den grundsatsen, att en reorganisation af embetsverken *måste* ske. När denna fordran en gång blifvit uppfylld, då skulle man få se, att representationen skulle lemna anslag till större belopp, än man nu kunde föreställa sig. Vid innevarande riksdag har Kongl. Maj:t framställt ett förslag till ordnande af ett bland dessa embetsverk, Justitie-statsexpeditionen. Stats-Utskottet säger: den här organisationen, den går i den rätta riktningen, den gilla vi. Konseqvensen fordrade då väl också, att anslaget tillstyrktes. Men huru infrias väl löftet derom? Jo, så att Utskottet föreslår att hela expeditionen skall uppföras på extra stat. Jag kan visserligen icke bestämdt säga, om jag

rätt uppfattat Utskottets mening — Utskottet begagnar ju så sväfvande uttryck, att det till och med, som vi nyss hörde, icke lyckats Hans Excel-lens Justitie-statsministern att positivt fatta hvad Utskottet menar — men reservanterne från Första Kammaren tyckas dela min uppfattning, att det verkligen är Utskottets afsigt att sätta hela Justitie-statsexpeditionen, sådan den är upptagen på den bifogade tabellen A, på extra stat. Och skälen till denna åtgärd äro de märkvärdigaste, man någonsin kan tänka sig. Ja, Stats-Utskottets motivering till denna punkt erinrar ovilkorligen om den bekanta förklaringen, som vid ett minnesvärdt tillfälle i fjor afgafs af ett par framstående medlemmar af Utskottet, "att det förslag, hvarom Utskottet då förenat sig, framkommit genom en kompromiss mellan olika åsikter, och att man derföre icke borde räkna så noga eller så särdeles fästa sig vid, om icke det ena ordet alltid svarade mot det andra eller konklusionerna stode i harmoni med premisserna. Vid sådana tillfällen finge ju alltid logiken här och der sitta litet emellan". Jag vet icke, om någon sådan kompromiss äfven i år träffats inom Stats-Utskottet; men att döma efter andra hufvudtitelns behandling, tyckes det, som om ansvarsfrihet för betänkandets *logiska* sammanhang borde på någon liknande grund kunna yrkas, icke allenast med afseende på motiveringen, utan ock med hänsyn till sjelfva beslutet.

De *nominela* skälen för Utskottets hemställan i denna punkt äro flera.

"Först och främst har inom denna Kammare en motion blifvit väckt om inrättande af ett nytt stats-departement för jordbruket och kommunikationerna." Häri, skulle nu, enligt Stats-Utskottets åsigt, ligga ett hinder för Justitie-statsexpeditionens uppförande på ordinarie stat i närvarande stund. Men, mine Herrar, vore den tanken riktig, kunde väckandet af ett förslag om reorganisation af den eller den förvaltningsgrenen, det eller det embetsverket rimligen anses såsom ett giltigt skäl för uppskof med ordnandet och fastställandet af lönevilkoren för alla andra förvaltningsgrenar och embetsverk, när skulle väl den tid komma, då lönerna för någon enda förvaltningsgren eller något embetsverk kunde blifva definitivt reglerade? Vi åtminstone, vi som sitta här i Andra Kammaren äro verkligen så råddryga både i fråga om organisationer och reorganisationer, att vi nog genom våra förslag skola komma att uppehålla en sådan reglering, snart sagdt, huru länge som helst.

Det andra skälet är, "att den förändring i fullföljden af vissa mål, hvilka nu i sista instansen afgöras af Kongl. Maj:t i Statsrådet, men hädanefter skulle öfverflyttas till Högsta Domstolen, att en sådan förändring, säger jag, som blifvit af Kongl. Maj:t föreslagen, skulle föranleda till mycken lättnad i departementens göromål. För min del är jag dock fullt säker om, att Stats-Utskottets ärade Herrar ledamöter, såväl som jag och alla andra här i Kammaren, fullkomligt känna, det antalet af de ärenden, från hvilkas handläggning departementen härigenom skulle blifva befriade, är så ofantligt litet, att förändringen komme att i verkligheten blifva af högst ringa betydelse, synnerligast om man tagar i betraktande den starka tillväxt i numerären af öfriga ärenden, som på senare tider årligen egt rum; försvinna de förra, så är deras plats snart fylld genom tillökningen i de mål, som komma att stanna kvar.

Slutligen har Stats-Utskottet ännu ett skäl: man väntar på och måste taga i betraktande den stora omreglering af löner och stater, som nu är ifrågasatt; först sedan grunderna och villkoren för denna reglering blifvit utredda, först då får Justitie-statsexpeditionen "komma med på ett hörn", som man plär säga, då skall man taga ihop med alltsammans på en gång, öfverväga allt samtidigt. Men, mine Herrar, det är nästan omöjligt, att Stats-Utskottets ledamöter verkligen skulle kunna vara i behof af denna s. k. mera omfattande utredning. Eller måtte man vara sig Stats-Utskottet eller någon annan lättare skulle kunna bestämma hvad en expeditionschef, en kanslist o. s. v. här i Stockholm bör hafva i aflöning, derigenom att man samtidigt får afgöra hvad t. ex. en kronofogde, en länsman eller annan landstatstjensteman behöfver? Är det tvärtom icke skäl att gå tillväga på det motsatta sättet, först bestämma lönerna för det ena embetsverket och sedan, med ledning af denna reglering, för de öfriga. Här är det ju i sjelfva verket endast fråga om en vanlig simpel nivellering eller afvägning, och det är ju en känd sak, att man vid alla sådana operationer först måste skaffa sig en bestämd punkt att gå ut från. Så gör hvarje vanlig nivellör: och så torde äfven afvägningen af embetsmännens löneförhållanden lämpligast böra verkställas. Jag för min del har verkligen den höga tanken om hvar och en af Stats-Utskottets Herrar ledamöter, att de med sin mångåriga erfarenhet mycket väl kunna fixera sina begrepp om den saken, ehuru — jag medgifver det — jag skulle kunna haft skäl att vara tveksam derom, då jag i Utskottets motivering läser skäl, sådana som de trenne nyss anförda. Jag skulle anse ohöfligt att säga det — men jag har ett högt föredöme att åberopa i Stats-Utskottets ärade ordförande, som häromdagen yttrade till Herr Finansministern, att det icke just måtte varit så allvarligt menadt med hvad han sagt — det förefaller mig verkligen, som skulle Stats-Utskottet icke alltid mena riktigt allvar med sina skäl, ja det fordras verkligen en större lättrogenhet, än som fallit på de Hestes lott, att som rent allvar upptaga allt, hvad Utskottet behagar yttra. Motiveringen förefaller mig snarare som en proklamation af minoritetens rättslöshet gent emot majoriteten, som en förklaring att man anser sig icke behöfva gifva skäl för sina handlingar: man är för ingen responsabel, det går nog för sig att utan angifvande af de verkliga skälen genomdrifva hvad man vill. De högt ärade Herrar, som godhetsfullt åtagit sig det ganska dryga och tröttsamma arbetet, att i Stats-Utskottet uppgöra statsregleringen och dagligen derpå slita sina krafter, borde dock kanske besinna, att det väl ändå är minoritetens rätt att åtminstone få del af de skäl, som verkligen betingat det högtärade Utskottets beslut, och icke, såsom nu, undfagna med skäl, hvilka man af respekt för sitt eget förstånd omöjligen kan erkänna, t. ex. talet om den der motionen rörande det nya statsdepartementet. Jag gratulerar verkligen den ärade ledamoten af Kammaren, som väckt detta förslag, till den stora uppmärksamhet, detsamma hos Stats-Utskottet fått röna, men förespar, att, om dylika förslag alltid skola anses som giltiga skäl för uppskjutande af det ena eller andra embetsverkets försättande på ordinarie stat, ändock emot sjelfva organisationen ingenting finnes att anmärka, ingen definitiv löne-reglering för något enda embetsverk, vare sig det nu ifrågavarande eller något annat, någonsin skall komma till stånd: alla embetsverk skola då

slutligen komma att befinna sig på extra staf; någon fast punkt att utgå ifrån vid bestämmandet af embets- och tjenstemännens lönevilkor skall då ej längre finnas, allting på vårt svenska statskepp skall till sist blifva endast löpande gods.

Slutligen har dock Stats-Utskottet (sidan 14 i betänkandet) funnit, att regeringens förslag ej blott är välgrundadt, utan till och med så förtjent af uppmärksamhet, att man på något vis ansett sig böra befordra dess framgång. Men det ena i detta betänkande är det andra likt. Ty, för att befordra denna, som Utskottet sjelf medgifver, nyttiga och i god riktning gående organisation, hvad är det väl Utskottet vill att man skall göra? Jo, Utskottet säger: "Deremot torde Kongl. Maj:t böra medgifvas att, för påbörjande under innevarande år af den förändrade organisationen, använda möjligen inom kansliexpeditionernas anslag disponibla medel." Ett vanligt människoförstånd skulle säkert, efter dylika premisser som Stats-Utskottets, hafva kommit till en helt annan konklusion. Huru är det nu? Förtjenar denna organisation att understödjas och befordras under årets lopp eller förtjenar den det icke? Stats-Utskottet har sagt, att organisationen är god; efter vanlig logik borde Utskottet derföre väl också hafva kommit till den slutsatsen, att organisationen borde understödjas, och klart och bestämdt uttalat denna åsigt samt för ändamålet anvisat nödiga medel. Detta har emellertid icke skett; det är visserligen möjligt att Stats-Utskottets egna ledamöter veta, huru stora de ifrågavarande tillgångarne äro, om de äro t. ex. 5 eller 10 eller 1,000 eller 10,000 Rdr, men vi andra, vi som stå utanför ej blott Stats-Utskottet utan de stora affärernas ledning och icke ega andra källor att hemta ur, än Stats-Utskottets utlåtande här framför oss, vi veta sannemligen icke om behållningen uppgår till ett öre eller till tusentals Rdr. Kan man väl vid sådant förhållande begära, att vi skola godkänna Utskottets förslag; kan man väl fordra, att vi, som kloka människor, skola rösta ja för en sak, hvars valör vi icke kunna bedöma, och om hvilken vi ingenting veta? Jag för min del förstår knappast, huru det varit möjligt för Utskottet att göra en sådan hemställan som den, att tillstyrka Riksdagen att den, fastän den icke vet om några medel för ett visst ändamål verkligen finnas tillgängliga, ändå skall besluta om deras användning. Detta är, mine Herrar, att fatta ett beslut, hvars betydelse man aldeles icke känner och som allt efter omständigheterna kan betyda mycket, litet eller platt intet.

Hade jag redan vid föredragningen af den nästföregående punkten haft tillfälle att uttala min mening om detta betänkande, så skulle jag hafva anhållit, att hela denna hufvudtiteln blifvit till Stats-Utskottet återremitterad, på det att det dunkel, som sväfvat öfver det hela, måtte hafva blifvit förskingradt, de outtalade meningar, hvilka här och der till hülften framskynta, måtte hafva kunnat komma fullständigt i dagen, och statsregleringen således i denna del åtminstone hafva blifvit klar. De, hvilka icke haft fördelen att få deltaga i enskilda diskussioner och tillgodogöra sig der meddelade upplysningar, skulle då klart, tydligt och bestämdt hafva fått veta, hvarom frågan egentligen är. Min innersta önskan vore således, att betänkandet återskickades till Utskottet, för att omskrifvas på begriplig svenska från det mesopotamiska tungomål, hvarpå

det ursprungligen är affattadt, men då jag icke har någon utsigt att för ett sådant yrkande vinna framgång, utan majoritetens beslut sannolikt redan blifvit på förhand skrifvet mera oblidkeligt och bestämdt än antikens öde, så inskränker jag mig till att yrka bifall till Herr Carlsons reservation.

Herr Key: Det var att vänta, att med den siste ärade talarens anförande diskussionen skulle gå, så att säga, en högre sjö. Den ärade talaren har citerat från förra riksdagen ett yttrande, som då skulle blifvit fäldt, nemligen att, om vi finge en fast reorganisation af embetsverken, så skulle medel och mycket mera af Riksdagen beviljas. Han har vidare sagt, att Stats-Utskottets skäl vore märkliga, det vill säga, han menade, att de äro omärkliga; och han tillade, att utgången af frågan här icke komme att betyda något, emedan majoriteten icke vore responsabel, utan som antikens öde, hvilket påstående dock hans eget tal, hållet med vanlig talang, just åsyftade att vederlägga.

Jag beder nu att få anföra några skäl för kansliets sättande på extra stat. Den ärade talaren från Gotland har icke godkänt de grunder, som i Utskottets betänkande därför blifvit anförda, eller först frågan om reglering af de centrala embetsverkens samt öfrige civile embets- och tjänstemäns aflöningsförhållanden. Om den ärade talaren vill gå till den Kongl. propositionen, så trotsar jag honom att finna någon otvetydig bestämmelse deri uttalad härom, och jag skall genast bevisa detta, om Herrarne vilja slå upp Kongl. Maj:ts proposition Bil. N:o 6 a) sidorna 4 och 5, der det finnes ordadt om denna kanslistat, och der det hemställes att nödiga medel måtte jemväl för nämnda år ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för att användas till den nya organisationens genomförande; "dels att regleringen dock måtte ske med förbehåll af de bestämmelser som i fråga vare sig om aflönings fördelning i lön och tjänstgöringspenningar eller på annat sätt eller ock om vilkor för dess åtnjutande kunna framdeles, efter pröfning af den här ofvan föreslagna komitténs betänkande och de förvaltande verkens löneförhållanden, finnas af jemförelsen dermed eller af andra omständigheter påkallade". Med stöd af alla dessa restriktioner, hvilka den ärade representanten från Gotland återfinner i den Kongl. propositionen, vill jag fråga honom, om icke Stats-Utskottets skäl, att frågan om reglering af de centrala embetsverkens samt öfrige civile embets- och tjänstemäns aflöningsförhållanden icke är definitivt bestämd, är fullt välgrundadt. Detta var det första skälet han underkände.

Vidare ville han underkänna det skälet, att en motion är väckt af en representant inom denna Kammare rörande inrättandet af ett nytt stats-departement för jordbruket och kommunikationerna. Såsom vi veta, är allt, som rör jordbruket och kommunikationerna nu fördeladt å sjetta, sjunde och åttonde hufvudtitlarne, motionen afser att på ett ställe sammanföra dessa ämnen; och regeringen sjelf har ju dessutom härom året afgifvit förslag om inrättande af ett nytt sådant stats-departement. Den ifrågavarande motionen är för närvarande under Konstitution-Utskottets behandling. Man må fästa större eller mindre afseende vid en enskild motion, men, då den berör en fråga med en sådan historia som denna, måtte Stats-Utskottet haft alldeles orätt i att icke förbise ett fall, som

kan leda dertill, att, då Civil-departementet nu enligt regeringens förslag skall bestå af fyra byråer, detsamma kan komma att inskränkas till två eller tre byråer. Detta var det andra skälet, som jag vågade påstå den ärade talaren icke rätt uppfattat.

Det tredje skälet var behandlingen och fullföljden af vissa mål, som nu fullföljas hos Kongl. Maj:t, men sedermera skulle gå till Högsta Domstolen. Derom har Hans Excellens Herr Jusitie-statsministern i dag upplýst, att dessa mål utgöra blott en femtiondedel af målens antal; men jag vågar tro, att, om man ville leta litet längre, så skulle man kunna komma att utgallra och utrangera vida mera, än man nu tyckes afse. Emellertid har jag visst icke väntat att den ärade talaren skulle vara nöjd med de anförde tre skälen, och jag vill därför tillägga för min del ännu ett, som mera tillhör min individuella uppfattning. Jag vill då tillstå, att jag måste hysa betänkligheter vid att definitivt reglera en stat, föreslagen af den Kongl. Maj:ts regering som till Riksdagen afåtit föreliggande Kongl. proposition, då jag finner der, till exempel i fråga om lönebeloppen för Väg- och Vattenbyggnads-styrelsen, att, då styrelsen sjelf föreslår förhöjning för chefen med 500 R:dr, för byråchefen med 500 R:dr och för Kamereraren med 500 R:dr o. s. v., så säger regeringen: detta belopp är allt för blygsamt och för litet; jag finner intet skäl att frångå det allmänna förslaget, Ni skall därför hafva tre gånger så mycket, som Ni begär. I samma Kongl. proposition utlofvas vidare en komité, som skall reglera tjenstemännens löner. Den skall hafva *skyldighet* att reglera dessa löner och *rättighet* att derjemte befatta sig med embetsverkens *omorganisation*, d. v. s. *skyldighet* att göra hvad den gerna vill, och *rättighet* att göra hvad den måhända icke vill. Under sådanda förhållanden tror jag, att Stats-Utskottet varit i sin goda rätt och iakttagit tillbörlig försigtighet, då det bifallit propositionen men på extra stat, ett sätt, som icke varit obrukligt under detta representationsskick; ty jag vill påminna den ärade talaren från Gotland, att vi hafva åtskilliga stater, som reglerats på det sätt, att de först kommit upp på extra stat, sedan kommit igen och i detalj kalfatrats och slutligen blifvit ställda på definitiv stat, hvilket sätt sålunda är praxis och icke obrukligt.

Då man har rätt att vänta en stor omorganisation af embetsverken, hvilken icke *kan* länge uppskjutas, och då man icke bör genom ett definitivt bestämmande fastläsa en del af reformerna, förrän man sett huruvida den passar i stycke med de öfriga, så tror jag, att Stats-Utskottets förslag är riktigt och yrkar bifall dertill.

Herr Grefve Posse: Lika med Stats-Utskottet erkänner jag villigt, att den ifrågasatta nya organisationen af Konungens kansli går i den rätta riktningen; men deraf kan icke dragas den slutsatsen, att något stortadt blifvit uträttadt. Såvidt med den förändrade organisationen afses att börja införa byråfördelning inom stats-departementen, så är det endast ett obetydligt fjät framåt, som efter min uppfattning icke innebär något synnerligt annat än namnet; det är *skälet* och man får nöja sig med den förhoppning, att kärnan senare kan utveckla sig. Hvar och en, som tänker sig stats-departementen, fördelade i byråer, förenar dermed den önskan att samtidigt få hela kollegiiväsendet upphäfdt och kollegierna in

i dessa byråer. Detta har åtminstone varit min tanke, då jag yrkat på byråstyrelsen. Klart är att detta icke genast kan vinnas, och ej heller vunnits genom det förslag, som nu föreligger; men det är ett steg dertill, som jag tacksamt erkänner, liksom jag och tacksamt erkänner den förändring, att protokollssekreterarne skola försvinna, samt de lägre tjänstegraderna upphöra och ersättas med kanslisekreterare och amanuenser, hvilket är en praktisk och klok anordning. Det är således icke någon animositet mot förslaget, som vållar, att jag för min del yrkar, att erforderliga medel för organisationen sättas på extra stat. Jag tror verkligen, att Stats-Utskottet för en sådan åtgärd bjudit goda skäl.

Jag har hört en af mig och alla gerna hörd talare på gotlandsbänken säga, att Utskottets motivering utan tvifvel måtte vara skriven på ett utländskt språk, som han icke förstod. Att han icke förstod det, deri hade han rätt; men jag vill erbjuda mig att vara hans translator och översätta för honom så godt jag kan denna skrift, hvilken den ärade talaren, efter som han vid försöken att tyda den började i slutet, måtte tro vara affattad på hebreiska.

Det första skälet, som Utskottet anfört, är ganska talande, nemligen att vi nästa riksdag från regeringen vänta ett förslag i afseende på omorganisation och lönerreglering för de flesta af embetsverken, hvilken åtminstone jag för min del lyser förhoppning att vi verkligen skola få; och under sådana omständigheter är det väl icke skäl i att nu binda vissa embetsverk, som äro föremål för reglering i år, vid ordinarie stat, som kan ligga till besvär, då det hela skall regleras; och jag förbereder den ärade talaren på, att från Stats-Utskottet komma flera stater, som äro under behandling att föreläggas Riksdagen till godkännande, på extra stat tillsvidare. Denna uppfattning delas af halfva Utskottet. Det andra skälet, som Herr Kolmodin uppehöll sig vid, var att förslag var väckt om inrättandet af ett nytt stats-departement. I afseende å detta har han rätt, att, om med en definitiv reglering af lönerna skulle dröja, tills Kammarens "rådtrygghet" upphört, kunde den komma att dröja rätt länge, men det var väl egentligen afsigten att få skämta, som framkallat denna argumentation, deremot undgick det icke min uppmärksamhet, att Herr Kolmodin icke fäst afseende vid nästföljande skäl: att en Kongl. Maj:ts proposition föreslår de administrativa målens öfverflyttande från Konungen i Statsrådet, hvilket kommer att medföra betydlig förenkling i departementenas arbeten. Åtminstone har jag från flera håll hört uttalas klagan öfver, att Herrar Departements-chefer icke hinna med något stort, derföre att de äro öfverhopade med löpande ärenden, hvarvid administrativa mål åberopats såsom särdeles betungade. Om dessa blifva skilda från departementena, skall minskning i dessas arbete deraf blifva en följd; och deraf måste nödvändigheten inträffa, att antal och arbetsfördehning emellan tjänstemännen i Konungens kansli måste förändras. Det fjerde skälet, som Stats-Utskottet åberopar, har Herr Kolmodin alldeles gått förbi. Det är, jag medger det, ett förargligt skäl, ty der talas om att samtidigt innehafvande af flera tjänster bör förbjudas. Detta synes vara ett talande skäl, åtminstone är det ett sådant för mig, och jag vill förklara, att jag framdeles, om jag får vara med om riksdagsarbetena, ej skall underlåta att vid alla lämpliga tillfällen framställa detta yrkande

den fråga är om organisationen af embetsverken eller om tjänstemännens löner. Slutligen har Herr Kolmodin förbisett något, som är skrifvet på ren svenska, hvilket herr Key nyss läst upp, och som står att läsa i statsrådsprotokollet, der Kongl. Maj:t sjelf gifver tydlig ledning för att Riksdagen icke bör *definitivt* reglera. Vederbörande förklara der tydligt, att här icke afses någon definitivt reglering. Äfven för dem, som vilja understödja regeringen under alla omständigheter, kan det således i detta fall låta sig göra att bifalla nu föreliggande Stats-Utskottets förslag, hvilket icke bör upptattas som ett uttryck af deras mening, hvilka under alla omständigheter vilja motarbeta regeringen, på sätt den ärade talaren förblommeradt antydde.

Dernäst ber jag att få, med anledning af Herr Justitie-statsministerns anmärkning, nämna, att man i Stats-Utskottet ansåg, att expeditionschefens lön icke borde sättas högre, än att, om det af en eller annan anledning befundes, att han borde lemna platsen, han då kunde utan ekonomisk förlust återgå till den tjänst, han förut innehaft. Man antog, att expeditionschefer i allmänhet antingen från assessor i Hofrätt eller från hofrättsråd förordnas till expeditionschefsbefattningen.

Hofrättsråden äro föreslagna af hofrätterna sjelfva att erhålla i lön 6,500 R:dr med ett ålderstillägg af 500 R:dr, således tillsammans 7,000 R:dr; och under dessa förhållanden trodde man i Utskottet, att det var lämpligast att sätta lönen för expeditionschefen till 7,000 R:dr.

Assessorernes löner äro i hofrätternas förslag upptagna till 5,500 R:dr med ett lönetillägg af 500 R:dr således tillhopa 6,000 R:dr. Blifver lönen för expeditionschefen höjd öfver 7,000 R:dr, kan han således icke återgå till sin hofrättstjänst, utan att för all framtid göra ekonomisk förlust. Hvarföre registratorn endast blifvit föreslagen till 4,200 R:drs lön är derföre, att, vid tillämpning af den föreslagna procentberäkningen man kommit till denna summa i stället för af Kongl. Maj:t ifrågasatta 5,500 R:dr. Nu har Hans Excellens Herr Justitie-statsministern yttrat, att han fattade Stats-Utskottets tillstyrkan så, att han, ifall den bifalles af Riksdagen, vore berättigad att på ordinarie stat tillsätta tjänsterna. Jag vill alldeles icke inlåta mig i strid härom. Hans uppfattning är dock icke min; och jag kan icke förstå, att man kan tillsätta en ordinarie tjänst, då aflöningen är beviljad för endast ett år. Utskottet har ju oförtydligt tillstyrkt, och deri hoppas jag vara ense med Herr Justitie-statsministern, att anslaget skall utgå endast för år 1875; men då nu tvifvel härom uppstått, vill jag föreslå det tillägg, att beloppet 6,800 kronor uppföres på extra stat.

Jag ber att få säga, att jag icke för min del fäster mig vid den förmenade skillnaden mellan extra och ordinarie stat; ty jag känner ingen paragraf i gällande grundlag, som bestämmer att sådan skillnad förefinnes. Jag skulle vara tacksam, om någon kunde visa, att jag härutinnan miss-tager mig. Det är en praxis, och intet annat, att i statsregleringen uppföra en del på extra och en annan del af utgifter på ordinarie stat.

Herr Kolmodin har ansett, att under tillstyrkan att använda besparingar låg dold kanske *intet* och kanske *en stor summa*. Jag var verkliggen förberedd derpå, och har derföre begärt en uppgift från Statskontoret på besparingarne under andra hufvudtiteln, hvilken visar, att de ut-

gjorde vid 1873 års slut trettitretusen och några hundra R:dr, och att de för dagen utgöra 29,700 R:dr. Jag vill blott tillägga, att det icke är vanligt, och jag tror icke, att regeringen skulle blifva tacksam om, i hvarje hufvudtitel specificerades titelns besparingar. Icke heller är det lätt att i hvarje särskildt fall utreda, huru stora de äro, då de äro olika ena dagen mot den andra.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag med den förändring, att ifrågakvarande anslag, 6,800 kronor, måtte på extra stat uppföras.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern: Med anledning af några yttranden utaf tvänne af Stats-Utskottets ledamöter har jag nödgats åter begära ordet. Dessa ledamöter hafva nemligen från Kongl. Maj:ts förslag i denna del velat hemta anledning att icke på definitiv stat uppföra de medel, som behövas för den nya organisationens genomförande. Jag ber derföre att, med hänvisning till ordalagen i den Kongl. propositionen, med bestämdhet få förklara, att derstädes icke med ett enda ord finnes antydd någon tanke på nedsättning i de för lönerna erforderliga anslagsbelopp, men väl den bestämmelsen föreslagen, att de personer, som komme i åtnjutande af dessa löner, skulle vara underkastade de vilkor, vare sig i fråga om aflöningsens åtnjutande eller om dess fördelning i lön och tjänstgöringspenningar eller på annat sätt, hvilka möjligen framdeles kunde blifva meddelade. Här finnes visserligen intet sväfvande eller oklart uttryck i denna del af Kongl. Maj:ts framställning.

Vidare har den ene af desse talare nu yttrat, att det ifrågakvarande tillökningsanslaget af Stats-Utskottet blifvit föreslaget att uppföras på extra stat. Detta är ett fullkomligt misstag, ty det är verkligen, såsom hvar och en kan se, af Utskottet uppfördt på ordinarie stat. och det förundrar mig mycket att någon af Utskottets egna ledamöter kan vilja påstå motsatsen.

Nu har emellertid den andra utskottsledamoten föreslagit, att nämnda anslag måtte öfverföras på extra stat. Jag ber då få fråga: hvad vill det säga att vid genomförandet af en förändrad organisation af ett redan med sina anslag på ordinarie stat uppfördt embetsverk sätta de nya tjänsterna på extra stat, och huru skall ett sådant beslut tillämpas? Det vore önskligt om Utskottet behagade utreda huru detta skall tillgå.

Den siste talaren har såsom ytterligare skäl för anslagets uppförande på extra stat åberopat, att det skulle saknas förbud för innehafvare af en ordinarie beställning i statens tjänst att samtidigt uppbära lön för annan sådan. Men ett dylikt förbud finnes ju redan genom Kongl. cirkuläret af den 9 November 1860, hvilket fortfarande eger tillämpning. Och skulle för öfrigt den förmenta bristen på stadgande i detta hänseende verkligen hafva förefunnits, så förstår jag ej rätt, hvarföre icke Utskottet vid denna punkt tillagt ett sådant vilkor, i likhet med hvad egt rum vid flera andra punkter i det föreliggande betänkandet.

Mot förevarande anslags uppförande på definitiv stat är ytterligare åberopadt, att vid innevarande riksdag motion blifvit väckt om inrättande af ett nytt stats-departement, samt att, derest ett sådant komme till stånd, en eller annan byrå med dess tjänstemän och lönestat komme att öfverföras till det nya departementet. Men härvid

bör icke förbises, att en sådan förändring enligt grundlagen icke kan hinna verkställas förr än under år 1876, samt att i sådan händelse kansli-expeditionerna icke skulle kunna uppföras på definitiv stat förrän år 1877, hvilket torde anses blifva en temligen lång väntan. Att i allmänhet hafva embetsverken ställda på extra eller icke definitiv stat är ingalunda något önskvärdt tillstånd; och Kongl. Maj:t har derföre utgått från den åsigt, att lönestater borde, så vidt som möjligt, varda definitivt fastställda. Förslag härom har framställts för Högsta Domstolen och för Justitierevisions-expeditionen, hvilka icke äro jemförliga med andra embetsverk; så äfven nu för Justitie-statsexpeditionen.

Jag ber att få vidröra ännu en omständighet i denna fråga. Den siste talaren nämnde, att Stats-Utskottet hade hemställt, att vissa medel finge användas för påbörjande redan detta år af den nya organisationen. Enligt de härvid använda ordalag, som af en annan talare blifvit framhållna, skulle detta dock gälla endast om de besparingar som på expeditionens stat blefve disponibla, hvaremot för samma ändamål ingalunda skulle få användas de allmänna besparingar, som på denna hufvudtitel förefinnas. Då nu den siste talaren, Stats-Utskottets ordförande, yttrat att enligt Utskottets hemställan Kongl. Maj:t egde använda alla dessa besparingar, hvilka han äfven till sitt belopp närmare uppgaf, så har han dervid otvifvelaktigt begått ett stort misstag, ty i betänkandet finnes icke något ord till medgifvande derom att andra hufvudtitelns besparingar i allmänhet finge för detta ändamål användas, utan endast de indragna kauslist- och kopistlönerna, hvilka uppgå till ett obetydligt belopp.

Hvad slutligen beträffar denna allmänna storartade omorganisation, hvilken här understundom omtalas, utan att man rätt vet hvaruti den skulle bestå, så ber jag särskildt få erinra, att icke något kollegialt embetsverk sorterar under det departement, hvarom nu är fråga. Kommerskollegium är dessutom det enda embetsverk i sitt slag, om hvars indragning fråga hittills på allvar uppstått, och Kongl. Maj:t har i detta hänseende särskilda gånger föreslagit förberedande åtgärder för en sådan indragning, hvilka dock af Riksdagen afslagits, så att det väl kan sägas att, derest detta kollegium ännu någon längre tid skulle komma att bibehållas, sådant i främsta rummet vore Riksdagens och icke Regeringens fel.

Herr Kolmodin: Utaf två högtärade ledamöter af Stats-Utskottet har rätt starkt releverats, att jag på något sätt skulle hafva underskattat de skäl, som Utskottet för sitt förslag anfört.

Hvad den saken beträffar, så har den högt ärade ordföranden i Stats-Utskottet gifvit mig en osökt anledning att ytterligare ådagalägga hvad två af dessa skäl egentligen äro värda. Han förklarade nemligen med afseende på skälet N:o 1, eller den förestående stora reorganisationen och löneregleringen för landtstaten, att han väntade en sådan nästa riksdag; men han tillade, att äfven skälet N:o 2 förtjenade allt beaktande, då ett bifall till den i fråga varande motionen på ett så väsendtligt sätt komme att ingripa i departementens organisation. Men om den högt ärade talaren vill låta skälet N:o 2 gälla allt hvad det kan, så lärer väl dock — äfven om vid nästa riksdag ett aldrig så omfattande organisa-

tionsförslag framläggas af regeringen — af den då utlofvade regeringen blifva ingenting. Det torde nemligen vara ostridigt, att ingen förändring i departementens antal kan komma till stånd förr än 1876, då nya val till Andra Kammaren försiggått. Stats-Utskottets skäl hafva således äfven det felet, att de vid närmare undersökning befinnas slå ihjel hvarandra. Hvad skälen N:is 3 och 4 beträffar, har Hans Excellens Justitieministern afgifvit ett så fullständigt svar, att jag ej behöfver uppehålla mig vid dem.

Men jag vänder mig till den andre högtärade statsutskottsledamoten, som deltagit i denna debatt. Man har haft den fördelen, att af honom få höra åtskilligt mera än det, som förekommer i Utskottets betänkande. Han angaf visserligen dessa tillägg såsom uttryck af hans enskilda mening; men derigenom förlora de intet af sitt intresse, enär de dock utvisa åskådningssättet hos en man, som är van att taga majoriteterna med sig. Hans första skäl för Utskottets beslut lydde, "att med hela förändringen af Justitie-stats-expeditionen vore så bestäldt, att, fastän den ginge i rätta riktningen, man dock icke ännu utgallrat tillräckligt af det gamla." Ja, det är visst sannt, att der ännu finnas flere tjänstemän kvar i Justitie-stats-expeditionen, och man kan ej så noga veta, huru många den ärade talaren ytterligare torde vilja taga bort. Önskligt vore derföre, om han härutinnan ville definitivt uttala sig, så att icke blott Kammaren, utan äfven och framför allt Kongl. Maj:ts regering kunde få en åskådlig bild af de pretentioner, hvilka här på ett dunkelt och oklart sätt, men frän ett mycket betydelsefullt håll blifvit framställda.

Vidare förklarade den ärade talaren, "att den föreslagna regeringen icke gerna kunde fastställas, enär den framkommit från en regering, sådan som den nuvarande, hvilken gjort sig saker till den, den och den synden" — jag kan ej här specificera dem alla — "och derigenom förverkat majoritetens förtroende". Dessa den ärade talarens ord påminna mig lifligt om hvad jag i går läste i en af hufvudstadens tidningar. Det var ett referat öfver handlingen i folkethinget i Köpenhamn af lagförslaget angående lönetillägg till embetsmännen. Der var det *Herr Hansen*, som förklarade, att man ej stode i det förhållande af förtroende till ministären, att dess framställning kunde bifallas. Mine Herrar! Herr Hansen har härvidlag den stora fördelen på sin sida, att han redan förut på det mest otvetydiga sätt uttalat sin och sitt partis ställning till regeringen; så att dem emellan numera är öppen och ärlig strid. Något sådant har ännu icke blifvit proklameradt inom denna Kammare, så framt man ej får antaga, att efter de betydelsefulla ord, som nyss af den högt ärade statsutskottsledamoten uttalats, full klarhet i detta afseende äfven hos oss inträdt.

Den ärade ordföranden i Stats-Utskottet nämnde, att aflöningsstater ofta hittills uppförts på extra stat. Ja, nya stater, som första eller andra gången framlagts till reglering. De hafva förts på extra stat, till dess man ansett sig hafva vunnit nog erfarenhet för att reglera dem på ordinarie. Men att öfverföra gamla stater från ordinarie till extra, är någonting helt annat och synes mig vara en åtgärd, hvars klokhet jag omöjligt kan erkänna. Vidare förklarade samme ärade talare, att han vore beredd att tolka hvad Utskottet menat i vissa fall. Men hvarföre har icke Utskottet hellre på ett fullt tydligt sätt uttalat sina åsikter i betän-

kandet? Jo, det härleder sig, kan tänka, från grannlagenhetsskäl, att Utskottet ej ville nämna, huru stora de besparingar äro, som finnas på hvarje hufvudtitel; sådant skulle hafva varit obehagligt för regeringen, menade den högtärade ordföranden i Stats-Utskottet. Men anser han det då verkligen vara mindre obehagligt för regeringen, att han här under debatten helt oförbehållsamt utbreder sig öfver samma ämne? Slutligen förklarade den ärade talaren, att mellan ordinarie och extra stat egentligen icke finnes någon skilnad. Hvarför har han då gjort sig besvär, att för en kort stund sedan dela anslaget till Justitie-stats-expeditionen efter båda dessa kategorier. Mig tyckes, att en så stor reformator, som den ärade talaren, då han funnit, att de nämnda bestämmningarne i sjelfva verket intet annat äro än betydelselösa uttryck, hade bort genomföra en fullständig förändring härutiinnan och sålunda ställt hela Svea rike på extra stat.

Hvad särskildt vidkommer den ärade talarens försäkran, att Stats-Utskottet skall fortsätta i samma genre som hittills; så ber jag få säga, att jag är fullt beredd derpå och lofvar äfven å min sida, att fortsättning icke skall uteblifva.

Herr Key: Det är en allmänt bekant sak, att "Gutarne" äro skicklige i lekar, och ur denna synpunkt, då man gerna gör hvad man gör bra, torde den ärade gotlandsrepresentantens "lek," nu nyss, icke kunna anses vara af någon synnerlig betydelse. Men då man påminner sig att samme talare för några år sedan liknade sig sjelf vid en vilde, och man vet att vildar i allmänhet ega en viss naturlig skarpsynthet, så beklagar jag, ifall det åter var meningen att i talet skulle ligga något verkligt allvar, att denne för oss alla bekante vilde icke är i besittning af så mycken skarpsynthet att, ehuru han sjelf yttrade att Utskottets skäl slogo ihjel hvarandra, han icke förstod, att genom det sätt, hvarpå han nyss argumenterade, slår man ihjel den sak man vill försvara. Detta är allt hvad jag anser mig behöfva yttra om det burleskt qvicka anförande, hvarmed denne talare nyss regalerat Kammaren.

Hvad åter vidkommer Hans Excellens Justitie-statsministerns yttrande, så beklagar jag verkligen mycket, om Stats-Utskottet, såsom denne ärade talare förmenat, skulle i väsendtlig mån hafva missuppfattat regeringens mening angående definitiv reglering af kansliexpeditionerna; skulle så vara, måste jag erkänna, att dessa expeditioner äfven därför behöfva en snar omorganisation, att de icke ens besitta konsten att redigera den kungliga statsverkspropositionen så tydligt att den kan förstås. Jag ber att få ännu en gång uppläsa det lilla aktstycke, jag anför, och tror att det icke gerna *kan* tolkas anorlunda än jag gjort. Der föreslås — se ännu en gång Bil. 6. a i den Kongl. propositionen — att regleringen måtte ske: "med förbehåll af de bestämmelser, som i fråga vare sig om afföningens fördelning i lön och *tjenstgöringspenningar* eller på annat sätt eller ock om *vilkor* för dess åtnjutande, kunna *framdeles*, efter *pröfning af den här ofvan föreslagna komiténs betänkande* om de förvaltande verkens löneförhållanden, finnas af *jemförelse dermed* eller af *andra omständigheter* påkallade". Jag hemställer om, efter alla dessa restriktioner och genom att sålunda skala bort det ena efter det andra, särdeles mycket af sjelfva

kärnan, oberoende af det nämnda och med visshet, kommer att kvarstå i denna reglering? Allt detta rörer blott penningefrågan, svarar man mig, men hur vill man förbehålla sig att totalt omgestalta denna utan att på samma gång kunna förändra och modifiera äfven organisationsfrågan?

Hans Excellens omnämnde vidare ett Kongl. cirkulär af år 1860. hvarigenom föreskrifves att icke flera ordinarie tjänster samtidigt få innehafvas af samma person. Detta Kongl. bref bevisar verkligen icke, hvad Hans Excellens dermed afsåg att bevisa, ty genom detsamma stadgas endast förbud för en tjänsteman att samtidigt uppbära flera lönebelopp å rikets stat, men ingalunda att utom sin tjänst uppbära arvode t. ex. i Allmänna brandstodsbolaget, i hvarjehanda bankinrättningar m. fl. dylika enskilda verk, såsom äfven närmare kan inhemtas af en vid föreliggande utlåtande fogad tabell.

Jag har endast velat nämna detta, och vidblifver i öfrigt mitt förra yrkande.

Herr Grefve Posse: Den ärade talaren på gotlandsbänken påstod, bland annat, att jag skulle hafva yttrat, att orsaken hvarföre beloppet af de å denna hufvudtitel befintliga besparingar icke blifvit upptaget i betänkanudet vore den, att Utskottet genom en sådan uraktlåtenhet velat visa regeringen en artighet. Något sådant har jag icke sagt, men deremot tillät jag mig yttra att, derest mot all vana och coutume en dylik förteckning af besparingarne skulle hafva inflytt i utlåtandet, regeringen möjligen icke skulle finna sig deraf angenämt berörd. Men i den ställning, hvaruti Herr Kolmodin står till denna stridsfråga, vill jag fästa hans uppmärksamhet derpå, att han illa känner den sak han här söker förfakta. Jag har under diskussionens lopp tagit mig friheten säga, att jag icke känner någon paragraf i Grundlagen, som uppdrager en bestämd skilnad mellan ordinarie och extra ordinarie stat, och jag begärde af honom upplysning om hvarest en paragraf af sådant innehåll möjligen skulle kunna återfinnas. På denna min anhållan har han icke gifvit något egentligt svar utan endast till sitt eget och Kammarens nöje kommit fram med några af sina vanliga fyndiga fraser och ordvändningar, hvilka icke innehållit något för mig upplysande i denna fråga.

Vidare må jag nämna, att det just icke skulle vara en synnerligen klok åtgärd att helt raskt öfverflytta gamla anslag, som stå på ordinarie stat, till extra stat, ty i praxis förefinnes en skilnad mellan dessa båda kategorier i budgeten. Men detta eger icke tillämplighet i förevarande fall, ty här är icke föreslaget att öfverflytta en gammal stat från ordinarie till extra stat, utan blott att låta en ifrågasatt tillökning i vissa på ordinarie stat redan anordnade lönebelopp uppföras på extra stat. Skulle nu den ärade gotlandsrepresentantens uppfattning af denna sak icke grunda sig endast på ett tillfälligt misstag eller missägning utan verkligen vara hans fulla och allvarliga mening, så förmodar jag, att han med lika stort skäl inom kort skall komma derhän, att han äfven vill hafva alla dyrtidstillägg uppförda på ordinarie stat. Såsom bekant har ofta på grund af Kongl. Maj:ts förslag förekommit, att en ny organisation af ett embetsverk eller förvaltande verk under de första åren blifvit ställd

på extra stat och sedermera öfverflyttats till ordinarie stat. Detta är således icke någon nyhet, och att det icke heller är någon omöjlighet att i förevarande fall tillämpa samma praxis, derom torde man väl vara ense. Slutligen har jag fått uppbära förebråelse därför, att jag ej förr än nu meddelat Kammarern uppgift om de å denna hufvudtitel befintliga besparingar. Jag må säga, att ett orättvisare klander näppeligen kunnat riktas mot mig, ty jag har naturligtvis ej kunnat lemna Kammarern upplysning i denna sak tidigare än första gången då jag fick ordet.

Jag fortsätter mitt förra yrkande.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern: Det är att beklaga att Statsrådet och Stats-Utskottet i denna sak uttrycka sig på sådant sätt, att de synas icke förstå hvarandra. Stats-Utskottets ordförande har emellertid nu i Utskottets föreliggande förslag sjelf hemställt om en förändring, hvarigenom klarhet i ord om än icke klarhet i tanke åstadkommes. Hvad åter beträffar Statsrådets ofta omnämnda yttrande i denna sak, hvilket återfinnes i Bil. 6 sid. 4 och 5 af den Kongl. propositionen, så har jag för min del svårt att erkänna, att Statsrådet der gjort sig skyldigt till någon som helst ottydlighet i uttrycksätt, utan är detta, med den betydelse jag förut tillagt detsamma, till fullo öfverensstämmande med svenska språkets och logikens lagar, hvilket äfven torde vara klart för dem af Stats-Utskottets ledamöter, som ordentligt vilja genomläsa detta anförande. Der står nemligen: "att den ifrågavarande regleringen måtte ske med förbehåll af de bestämmelser, som i fråga *vara sig om aflöningsens fördelning* i lön och tjänstgöringspenningar eller på annat sätt eller *om vilkor för dess åtnjutande* kunna framdeles — — — finnas påkallade". Här talas sålunda icke ett enda ord om möjlig rubbning af den för regleringens verkställande erforderliga anslagssumma eller af lönebeloppen utan blott om aflöningsens fördelning samt om vilkoren för dess åtnjutande.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels bifall till samma hemställan, med förklarande derjemte, att det i detta mom. omförmälda anslag skulle på extra stat uppföras, och dels slutligen att, med bestämmande af expeditionschefens arvode till 7,000 R:dr, Kongl. Maj:ts nådiga framställning rörande de aflöningar, hvarom i förevarande mom. vore fråga, i öfrigt måtte bifallas. Propositioner gäfvos på dessa yrkanden, och ansåg Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som yrkat bifall till Utskottets förslag, med tillagdt förklarande att anslaget borde uppföras på extra stat. Som emellertid votering blef begärd, uppstod frågan om kontraposition. För bestämmande häraf upptog Herr Talmannen ånyo de tvänne öfriga yrkandena, af hvilka han förklarade sig anse det förslag, som afsåg att bestämma expeditionschefens lön till 7,000 R:dr, men att i öfrigt bifalla de af Kongl. Maj:t äskade, i detta moment omförmälda aflöningar, hafva flertalets mening för sig. Men äfven rörande kontrapositionen äskades votering

votering, med anledning hvaraf först uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den som till kontraposition i voteringen öfver Litt. a i andra punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 14 antager deras mening, som yrka, att Kammaren, med bestämmande af expeditionschefens arvode till 7,000 R:dr, måtte i öfrigt bifalla Kongl. Maj:ts nådiga framställning rörande de aflöningar, hvarom i detta mom. är fråga,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är till kontraposition antaget bifall till Utskottets hemställan.

Omröstningen företogs och utföll med 90 ja mot 86 nej; hvadan voteringspropositionen för hufvudvoteringen erhöi följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt. a i andra punkten af dess utlåtande N:o 14, med förklarande derjemte, att det i detta mom. omförmälda anslag skall på extra stat uppföras,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med bestämmande af expeditionschefens arvode till 7,000 R:dr, i öfrigt bifallit Kongl. Maj:ts nådiga framställning rörande de aflöningar, hvarom i förevarande mom. är fråga.

Denna omröstning visade 122 ja mot 54 nej, i följd hvaraf Kammaren beslutit i enlighet med ja-propositionen.

Litt. b.

Härvid yttrade:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: I den nu föredragna punkten förekommer för första gången frågan om dyrtidstillägg åt statens embets- och tjenstemän för år 1874, likväl i ett sådant sammanhang med Kongl. Maj:ts förslag till förändrad organisation af Justitie-departementet, att nämnda fråga här omgestaltat sig till en hemställan om anslag för att redan under år 1874 införa samma organisation. På sätt Utskottet crinrat, skulle genom antagande af Kongl. Maj:ts förslag i denna del rubbning ske i den för år 1874 redan uppgjorda statsregleringen. Jag är för min del så nogräknad derom, att en fastställd statsreglering icke måtte rubbas, att jag endast i nödfall vill inlåta mig på en sådan åtgärd. Men det föreliggande fallet är just af förenämnda beskaffenhet. Här är fråga om beredande af hjälp åt

en klass af medborgare, som har sig anförtrordt fullgörandet af samhällsorganismens ordinära funktioner, utaf hvilkas behöriga utöfvande samhällets trefnad och väl i så väsendtlig mån beror. Desse embets- och tjänstemän hafva nu utan eget förvällande blifvit försatta i en helt annan ställning än den, som var dem anvisad, då de mottogo de platser, hvilka de innehafva. Ja, jag tror mig utan öfverdrift kunna säga, att embets- och tjänstemän mångenstädes blifvit genom den inträffade dyra tiden försatta i yttersta nöd och förlägenhet. Jag är Stats-Utskottet tacksam, för det Utskottet öppet erkänt detta förhållande. Utskottet säger: "obestriddigen har efter tiden för senaste allmänna reglering af aflöningen för civile tjänstemän priset på de flesta förnödenheter stegrats i *högst* väsendtlig grad, och denna stegring måste verka *särdeles* menligt för alla, som för sin utkomst äro hänvisade till en viss bestämd inkomst". Jag skulle icke kunna härutinnan uttrycka mig tydligare, utan instämmer af allt hjerta i detta omdöme. Men då Utskottet fortsätter sålunda: "under den korta tid, som förflutit, sedan nu gällande statsreglering af Riksdagen fastställdes, torde emellertid någon så betydlig förändring i prisförhållandena icke hafva egt rum, att den skulle kunna anses nödvändiggör rubbning af samma statsreglering" o. s. v., så synes mig, såsom hade Utskottet nära nog uttalat ett gäckeri med de arma tjänstemännen. Vore, såsom en talare vid behandlingen af första punkten i Utskottets utlåtande yttrat, förhållandet det, att embets- och tjänstemännens löner vid uppgörande af förra statsregleringen varit i normalt skick, så hade Utskottet måhända haft rätt uti sitt yttrande. Men sådana vore icke lönerna då, och ställningen har sedan dess ytterligare försämrats. Det är Riksdagen icke obekant, att redan före sisteförflutna riksmötet framställningar blifvit hos Kongl. Maj:t gjorda om beredande af dyrtidstillägg. Att proposition likväl icke då afgafs till Riksdagen i sådant syfte, berodde på två skäl. Först och främst saknades från åtskilliga embetsverk uppgifter om behofven, och det ansågs icke, att de som klagat öfver sin nöd borde vinna en förmån framför dem, som i tysthet burit deruppå. För det andra var det väl bekant, att för erhållande af lönetillägg erfordrades särdeles kraftiga motiv, och vid nämnda tid kunde möjligen ännu varit att invända, att förhållandena icke så fixerat sig, att prisstegringen med visshet kunde anses konstant för framtiden. I det afseendet förefines numera icke något tvifvel, utan det ligger helt visst endast ett uppfyllande af billighetens kraf deri, att redan nu, så vidt ske kan, förhjelpa embets- och tjänstemännen åter i den ställning, hvarur de blifvit utan egen skuld försatta.

Det måste äfven vara politiskt klokt att så göra. Vi äro nog lyckliga att hafva en embetsmannakorps med högt anseende för den redbarhet, det nit och det allvar, hvarmed den sköter sina befattningar. Men det låter icke tänka sig, att om denna medborgareklass försattes i ekonomiskt betryck, dess åligganden skulle blifva med samma nit och omsorg fullgjorda. Det ligger i menskligen naturen, att sådant vore omöjligt. Men icke nog dermed. Embets- och tjänstemannaplatserna stå i vårt land öppna för dugligheten, hvarhelst den finnes, vare sig hos den fattige daglönarens son eller hos den rike mannens. Men det är klart, att, i samma stund staten icke sörjer för tjänstemännens tillräck-

liga aflönande, all duglighet skall dragas in på de privata verksamhetsfälten till förlust för staten. Jag anser det därför ligga i statens välförstådda intresse att skyndsamt komma ambets- och tjänstemännen till hjälp. Utan tvifvel har hvarje enskild arbetsgivare redan för länge sedan varit nödsakad att höja sina arbetares aflöning. Skulle väl staten i detta hänseende stanna efter de enskilde? Sådant synes mig hvarken värdigt eller klokt.

Hvad angår beloppet af ett dyrtidstillägg, så anser jag, lika med Utskottet, att det bör bestämmas till viss lika procents förhöjning för alla löner, som ej öfverstiga 5,000 kronor. Skulle man, på sätt en talare föreslagit, gå en annan väg, så gäfvé man sig, efter min uppfattning, in på reglering af lönerna, hvilket icke kan vara afsigten med ett dyrtidstillägg. Jag kan dessutom icke godkänna den mening, att de lägst aflönade tjänstemännen ovilkorligen äro i större behof af lönetillökning än alla högre aflönade, ty de lägsta platserna äro icke afsedda för män med familj, hvilket är fallet med de högre, och svårigheten att göra de af den dyra tiden påkallade inskränkingar i utgifter blir större, ju större familjen är. Jag är således ense med Utskottet i afseende å sättet för bestämmande af dyrtidstilläggets belopp, men deremot icke i afseende å den af Utskottet föreslagna procenten. Jag är viss, att af Kongl. Maj:t föreslagna 30 procent icke äro för högt tilltagna. Bevis härom finnas bland annat i de från embetsmyndigheterna inkomna framställningar, som äro Kongl. Maj:ts proposition bilagda. Med hvad jag nu haft äran yttra har jag velat lägga Kammaren på hjertat att bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Det för Justitiestats-expeditionen äskade anslaget skulle emellertid icke utgå i form af dyrtidstillägg, utan såsom anslag i ändamål att redan under detta år påbörja den af Kammaren godkända omorganisationen af expeditionen, hvarigenom den fördel vunnes, att samma omorganisation tidigare komme till stånd.

Herr Grefve Posse: Herr Talman, mine Herrar! I likhet med hvad Hans Excellens Herr Justitie-statsministern nyss yttrade, får äfven jag förklara, att det är rätt ledsamt när missförstånd uppkommer. Här föreligger dock utan tvifvel ett sådant; ty så vidt jag och öfrige ledamöter af Stats-Utskottet kunnat fatta den Kongl. propositionen, är här icke fråga om något dyrtidstillägg, utan endast att för genomförande af förändrad organisation af och lönereglering för Justitiestats-expeditionen bevilja ett anslag af 8,400 kronor till utgående under år 1874. Detta är något helt annat än beviljande af ett dyrtidstillägg, och förslaget har också inom Utskottet behandlats såsom fullkomligt oberoende af dyrtidsfrågan. Jag anser mig sålunda nu icke böra inlåta mig i någon diskussion rörande sistnämnda fråga, utan inskränker mig att helt enkelt yrka bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Dickson: Herr Talman, mine Herrar! Lika med den siste ärade talaren anser äfven jag det vara mindre lämpligt att vid den nu föreslagna punkten inlåta sig i diskussion beträffande frågan om dyrtidstillägg. Jag ämnar nog yttra mig i den frågan, men vill spara krutet till lämpligare tillfälle.

Emellertid kan jag icke till fullo instämma i Stats-Utskottets föreliggande förslag. Här är nemligen fråga om att fixera Justitiestats-expeditionens aflöningsstat för år 1875, men jag kan icke finna annat än att redan under innevarande år erfordras medel för reglering af löneförhållandena inom den nämnda expeditionen. Stats-Utskottet har visserligen föreslagit, att Kongl. Maj:t skulle för sådant ändamål få använda de löner å expeditionens stat, som under årets lopp kunna finnas vakanta. Men jag tror att det vore lämpligare om Riksdagen beslöt att, i samma mån som den nya organisationen kunde redan under innevarande år genomföras, den för år 1875 uppgjorda staten jemväl finge tillämpas och blifva gällande. Och jag tillåter mig derföre att anhålla om proposition på afslag å Stats-Utskottets utlåtande i den föredragna punkten samt bifall till ett så lydande förslag: "att Riksdagen, med bestämmande af expeditionschefens arvode till 7,000 R:dr, måtte i öfrigt bifalla Kongl. Maj:ts nådiga framställning rörande de aflöningar, hvarom i detta mom. är fråga."

Friherre Ericson: En ärad talare, som nyss hade ordet, har förekommit mig, då han erinrade, att här icke vore fråga om dyrtidstillägg, utan endast om reglering af staten för Justitiestats-expeditionen. Jag begärde dock ordet hufvudsakligen i anledning deraf, att Hans Excellens Herr Justitie-statsministern — efter att hafva uttryckt sin belåtenhet med det sätt, hvarpå Stats-Utskottet upptagit och förordat grunderna för den föreslagna nya organisationen af Justitiestats-expeditionen — sedermera förklarar att Kammaren genom sitt vid nästföregående punkt fattade beslut godkänt den nya organisationen. En sådan uppfattning kan icke vara riktig. Kammaren har icke genom sitt beslut godkänt organisationen, utan endast gillat ett utlåtande af Stats-Utskottet, deri Utskottet yttrat "att organisationen *går i en riktning*, som otvifvelaktigt är den rätta, men att Utskottet af skäl, som finnas i utlåtandet anförda, ansett sig icke för närvarande kunna tillstyrka bifall hvarken till organisationen eller de föreslagna lönebeloppen. Jag har velat i tid anmärka detta, på det vi icke måtte få höra upprepas ett sådant påstående, som att Kammaren genom sitt ifrågavarande beslut godkänt mer än hvad uti samma beslut innefattats. Det är också tydligt, att ett bifall till Stats-Utskottets förslag, att för påbörjande af den nya organisationen lemna Kongl. Maj:t fri dispositionsrätt öfver de löner, som å den ifrågavarande expeditionen staten kunna för år 1874 blifva vakanta, är det högsta, hvar-till Kammaren efter sitt nyss fattade beslut kan komma. Jag har intet vidare att tillägga, utan slutar med att yrka bifall till den föreslagna punkten.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Det fögnar mig mycket att finna, det Stats-Utskottets Herrar ledamöter börja blifva måna att rätt fixera ordens betydelse. Jag tror emellertid att jag för min del skall kunna stå för hvad jag i denna fråga yttrat. Jag har icke sagt "fastställt" utan "godkänt". Detta senare uttryck innebär ett omdöme, och det är just ett sådant som jag vågar påstå att Kammaren genom sitt nyss fattade beslut afgifvit.

Då det blifvit förnekadt att frågan om dyrtidstillägg stode i samband med den nu föredragna punkten, beder jag att få erinra, att Utskottet sjelft funnit ett sådant samband verkligen förefinnas, i det att Utskottet för sitt utlåtande i förevarande punkt hänvisat till de skäl, som blifvit anförda emot beviljande af dyrtidstillägg för detta år. Det är också alldeles uppenbart, att om ej omorganisationen af kansliexpeditionerna blifvit ifrågasatt, så hade äfven för Justitie-statsexpeditionen ett dyrtidstillägg för år 1874 blifvit uttryckligen begärtd. Jag anser mig således hafva haft skäl att motivera min framställning på sätt som skett, och jag vågar särskildt framhålla, att på samma gång som embets och tjenstemännens inom Justitiestats-expeditionen äro i behof af ett dyrtidstillägg för innevarande år, finnes det intet lämpligare sätt att lemna dem ett sådant än genom att låta den nya organisationen redan i år sättas i verket.

Herr Grefve Posse: Då detta anslagsanspråk, som ursprungligen afsåg genomförandet af den nya organisationen inom Justitiestats-expeditionen, af Hans Excellens Herr Justitie-statsministern nu blifvit förvandladt till en fråga om dyrtidstillägg, beder jag att få ännu kraftigare yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad. Propositioner gåfvos, i enlighet med de gjorda yrkandena; och biföll Kammaren Utskottets förslag.

3:de punkten.

Bifölls.

4:de punkten.

Litt. a.

Ordet begärdes af:

Herr Grefve Sparre som yttrade: Mot den föreslagna löneförhöjningen för Högsta Domstolens ledamöter har jag naturligtvis ingenting att erinra. Att rikets högsta domarekorps affönas på ett sådant sätt, att den erhåller en fullt betryggad och oberoende ekonomisk ställning, är värdigt staten. Det är endast i fråga om det villkor man tillagt för åtnjutande af löneförhöjningen, som jag önskat yttra några ord.

Hvarföre skulle ett sådant tillägg göras? Befarar man att Justitieråden genom utförandet af ifrågavarande enskilda värf dragas ifrån sin verksamhet? Äro de befattningar, som nu af en och annan bland dem innehafvas, nemligen ordförandeplatserna i civilstatens pensionsinrättning i Trollhätte eller Göta kanalbolags direktioner eller i en bankstyrelse särdeles tidsödande? Tror man, att det finnes någon embetsman, som är så öfverhopad af embetsgöromål, att han icke kan egna några ögonblick af en och annan dag åt annat arbete, eller föreställer man sig månne att en dylik omvexling i göromålen skulle verka menligt på

förvaltningen af embetet? Kan det då icke med mera skäl ifrågasättas, om det icke rent af är skadligt att landets högste domare afhållas från att blicka in i affärslifvet och se hvad som derstädes försiggår! Det finnes icke i Sverige såsom i åtskilliga länder, exempelvis Tyskland, en särskild Högsta Domstol för handelsärenden, särskilda handelsdomstolar, ej heller i egentlig mening något advokatstånd, som biträder parter vid deras rättegångar. Det är tvärtom ganska svårt här i landet att erhålla en skicklig och tillförlitlig sakförare. Ju mindre förmåga den rättsökande besitter att inför domstolen klart utveckla sin sak, desto större äro anspråken som ställas på domaren. Man fordrar af honom en sådan mångsidighet, att han skall kunna af sjelfförvärfvad erfarenhet hemta ledning vid pröfningen af alla till hans bedömande hänskjutna frågor. Från denna synpunkt betraktadt, är det af högsta vigt att domaren gjort sig hemmastadd inom affärslifvets områden; och hvar och en som något befattat sig med affärer har äfven erfarit, i hvilken hög grad en sådan verksamhet bidrager att vidga blicken, skärpa tanken, rikta omdömet. Hvad mig sjelf angår får jag öppet tillstå, att jag, i fråga om förvärfvande af juridiskt omdöme, haft lika mycket gagn af erfarenhet, hemtat utur affärslifvet, som af min egentliga domareverksamhet. Jag tror därför att det vore mindre välbetänt att genom ett sådant tillägg, som det föreslagna, förmå Högsta Domstolens ledamöter att för deras höga embetes skull liksom munkar isolera sig från det praktiska lifvet. Ur hvad synpunkt tro Herrarne väl det vara skadligt att ett Justitieråd fungerar såsom ledamot i en bankdirektion, såsom ordförande i Trollhätte kanalbolags direktion eller såsom ordförande i Stockholms hypotekskassa. Om han någon gång skulle på grund af dylik befattning blifva jäfvig att deltaga i ett Högsta Domstolens domslut, så har man ju i lagen föreskrifter angående jäf, hvarigenom all fara för rättssäkerheten i sådant fall förebygges. Men om genom utöfvandet af en dylik befattning hans blick skärpes, hans erfarenhet vidgas, böra vi icke då vara i högsta måtto belättna, att rättsskipningen i vårt land sålunda befrämjas.

Min öfvertygelse är således, att det ifrågasatta tillägget, långt ifrån att gagna, kommer att verka skadligt, och jag tror fullt och fast att den praktiska erfarenhet ett eller annat Justitieråd förvärfvat utur affärslifvet mången gång haft ett välgörande inflytande på Högsta Domstolens domslut. Jag tillåter mig således anhålla, att det ifrågavarande tillägget måtte från den föredragna punkten uteslutas, samt att Herr Talmannen behagade framställa proposition på bifall till densamma med borttagande af orden "dock under vilkor — — — årligt arfvode".

Herr Jöns Pehrsson: Herr Talman! Mine Herrar! Hvad denna punkten angår, kan jag för min del ingalunda vara nöjd med Utskottets förslag. Det kan nog vara sant att Justitieråden behöfva en bra aflöning, men jag tror att den de hittills åtnjutit är alldeles tillräcklig för att bereda dem en oberoende ställning. Skall oberoendet hvila på ett eller två tusen Rdr större eller mindre lön, är det sannerligen klemt bestäldt dermed. Jag kan därför icke instämma i den föregående talarrens yrkande om bifall till den föredragna punkten med uteslutande af

det deri fogade villkoret för löneförhöjningens åtnjutande, utan jag yrkar rent afslag å punkten i dess helhet. Så viktigt än justitierådsemetet må vara, torde dock dess innehafvare med en aflöning af 8,000 kronor om året få anses alldeles tillräckligt tillgodesedd, helst om man jemför honom med åtskilliga andra tjenstemän, exempelvis vid jernvägstrafiken, hvilka befattningar torde vara nästan lika maktpåliggande som ledamotskapet i Högsta Domstolen. Jag tror derföre icke att, om vi vilja skipa rättvisa, vi böra anse oss hafva skäl att bifalla den föredragna punkten, å hvilken jag för min del, såsom jag redan nämnt, yrkar rent afslag.

Herr Hæggström: Om den ärade gotlandsrepresentanten, som för en stund sedan hade ordet, icke var fullt tillfredsställd med Utskottets motivering i den då föredragna punkten, så hoppas och tror jag, att han i stället är så mycket mera belåten med den motivering, hvarmed Utskottet framkommit vid nu förevarande punkt och hvilken motivering äfven synes mig vara lämpligen afpassad efter behovet. Då man vet, att inom Stats-Utskottet sällan någon fråga brukar afgöras utan reservationer, är det så mycket märkligare att emot denna punkt såväl som emot dess motivering icke någon enda reservation framstälts. Det är verkligen beklagligt, att ett sådant vilkor, som det af Utskottet här föreslagna, skall behöfva göras, men jag tror sannerligen att detta vilkor är välbehöfligt, ty det visar sig af den förteckning, som Stats-Utskottet bifogat, att Justitieråden sysselsätta sig med enskilda saker, som det måhända vore bättre att de lemnade från sig. Den förste ärade talaren sade, att det vore nyttigt, om Högsta Domstolens ledamöter finge en inblick i det enskilda affärlifvet och dertill använde de lediga stunder, som de möjligen kunde hafva. Jag vill visst ej förneka, att en sådan inblick är för dem nyttig, men med lika mycket skäl kunde man äfven säga, att de borde egna sig åt och blicka in uti yrkeslifvet och dertill torde väl ej deras tid kunna räcka, i synnerhet som enligt min tanke juridiska studier bör för dem vara hufvudsak näst deras embetsgöromål. Skulle man konsekvent tillämpa denna sats, så skulle man kunna säga, att Kongl. Maj:t också bör skaffa sig en praktisk inblick i alla förhållanden inom landet, men huru skulle sådant kunna låta sig göra? Jag tror således, att detta skäl icke är något att hålla på. Samme talare sade äfven, att det kunde ej göra något, om en ledamot af Högsta Domstolen vore till exempel ordförande i en enskild bank, ty allmänna lagen föreskrifver, i hvilka fall jäf för domare inträder, och deruti låge således ej något hinder. Men om nu alla 16 Justitieråden skulle vara delegare uti enskilda banker och ett mål rörande en dylik bank komme under Högsta Domstolens pröfning, huru skulle då detta mål kunna afgöras? Jag tror, att den ärade talaren blir skyldig mig svar på denna frågan.

Jag är för min del Stats-Utskottet tacksam för detta förslag och tror verkligen, att det nu är på tiden att göra något åt denna sak. Det synes mig dock, som om man uti det föreslagna villkoret för åtnjutande af löneförhöjning bort nämna, icke blott "inrättning eller bolag, som af Kongl. Maj:t sanktionerats", utan ock inrättningar eller bolag, som Kongl. Maj:t *hädanefter* kan komma att sanktionera. Jag anser, att man derigenom gifvit ett tydligare uttryck åt detta vilkor, men vill emeller-

tid icke derom framställa något yrkande, utan yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Hjelm: Sedan Herr Hæggström yttrat sig, efter det jag begärde ordet, skulle jag kunna afstå derifrån, emedan jag är i det närmaste af samma åsigt som han uti denna fråga, men jag ber dock att få göra några tillägg till de af honom anförda skäl.

Kongl. Maj:t har föreslagit, att anslaget till Högsta Domstolen skulle höjas med 32,000 kronor, så att hvarje Justitieråd skulle få 10,000 kronor, i stället för att han nu har 8,000. Jag har för min del ej något deremot, ty jag anser, att Herrar Justitieråd böra på den plats de innehafva vara så aflönade, att de största förmågor inom landet kunna komma att intaga dessa rum, och böra derjemte enligt min åsigt inkomsterna vara för dem så afpassade, att de må kunna fullkomligt oberoende af alla inkomster från andra håll väl existera och sålunda kunna egna sig helt och hållet åt sitt viktiga domarekall och derjemte äfven följa med sin tid, uti den juridiska utvecklingen, och äfven i lifvets praktiska förhållanden, icke i detta senare, såsom den förste ärade talaren antydde, genom direkt deltagande i enskilda företag såsom styresmän utan på annat sätt. Derföre att de vore hindrade att deltaga uti en del företag, skulle de väl icke, såsom Grefve Sparre anmärkte, behöfva "isolera sig från den öfriga världen såsom munkar", utan torde de efter mitt förmenande icke desto mindre kunna uti affärer såväl som i andra saker följa med sin tid utan att direkt deruti ingripa. Jag anser det vara af största vikt, att Herrar Justitieråd stå, att jag så må säga, inför landets befolkning höjda öfver all misstanke att de på något sätt uti sina domslut kunna ledas af några enskilda intressen. Jag tror för min del visst icke, att något sådant skulle kunna inträffa, men jag anser det vara högst viktigt, att hela landets befolkning äfven har en sådan åsigt. Den högsta domaremakten i riket bör stå höjd öfver alla anledningar till ringaste misstanke; ren och blank inför opinionen.

Herrar Justitieråd hafva derjemte att bilda prejudikater för lagskipningen inom landet, och af största vikt är, att enighet uti detta fall må ega rum, så att vi må kunna komma ifrån den ovisshet, ja, babyloniska förbistring uti lagarnes tillämpning, som så länge ej utan orsak öfverklagats inom vårt land. För detta ändamål är det emellertid nödvändigt, att dessa Herrar Justitieråd hafva fullkomlig moralisk frihet, det vill säga, att de icke heller behöfva sättas i frestelse att egna sin tid åt något annat än åt utöfvandet af sitt så viktiga domarembete och hvad till tjensten hör.

Sålunda kan jag för min del icke annat än instämma i hvad Stats-Utskottet uti denna punkt föreslagit, men dock vill jag föreslå en liten ändring uti redaktionen, nemligen att ordet "årligt" uti sista raden måtte få utgå, ty, efter hvad jag vet, finnas många uppdrag, som visserligen icke äro förenade med något årligt honorarium, men dock kunna taga både tid och krafter i stort anspråk, och äfven gifva samma anledning till misstro, som om det privata uppdraget vore åtföljdt af årshonorarium.

Hvad en föregående talare antydt om att ordet "sanktionerats" hade bort ändras till förekommande af tveksamhet vid tillämpningen

af detta stadgande, kan jag ej annat än gilla, men vill dock ej nu göra någon särskild framställning derom, utan anhåller blott hos Herr Tal-
mannen om proposition på bifall till nu föredragna punkt med utelutande af ordet "ärligt".

Herr Jöns Rundbäck: Det är ingen, som har bestridt, att icke Högsta Domstolens ledamöter innehafva ett af de viktigaste och högsta embeten, som ett samhälle kan erbjuda någon af sina medborgare, men då man erkänner detta, bör man väl också erkänna, att de böra ställas uti den ställning, som såväl Kongl. Maj:t som Utskottet talat om, nemligen en fullkomligt oberoende ställning. Kongl. Maj:t och Utskottet hafva också rörande lönetillägg till Högsta Domstolens ledamöter icke utgått från samma synpunkt som i afseende å dyrtidstillägg i allmänhet, utan Kongl. Maj:t har liksom Utskottet tillagt dem en högre aflöning än hvad som blifvit i proportion, å ena sidan begärdt och å den andra tillstyrkt för öfrige "embets- och tjänstemän.

Med en fullkomligt oberoende ställning menas naturligtvis icke blott att vara oberoende i ekonomiskt afseende, utan dertill fordras ock för ett Justitieråd, att han är oberoende af alla, så att säga, sidoinflytelser, hvilka lätt kunna uppkomma derigenom att han ställer sig i beröring med frågor, som förr eller senare kunna komma under Högsta Domstolens bepröfvande. Då det nu knappast gifves någon sak, som icke i detta fall kan förr eller senare framkomma till Högsta Domstolen, är det ock gifvet, att Herrar Justitieråd böra, så vidt möjligt, afhålla sig från inblandning uti frågor till och med af underordnad vigt. För att Högsta Domstolens ledamöter emellertid må kunna uteslutande egna sig åt sitt viktiga kall, bör deras aflöning derefter vara afpassad.

Inom Utskottet var det någon som sade, att det för ett Justitieråd icke kunde anses för "främmande ämnen" att befatta sig med processer eller att vara advokat, men hvad det beträffar, så säger oss allmänna lagen såväl som rättsmedvetandet, att sådant bör för en domare vara det mest främmande ämne.

Utom de löpande ärendena, som höra till Högsta Domstolen, böra dessa personer hafva tillräcklig tid att följa med lagstiftningen och rättsutvecklingen inom våra grannländer och andra länder, och hinna de med detta förutom sitt domarekall i öfrigt, så tror jag sannerligen att deras tid är tillräckligt upptagen, utan att de behöfva söka sig några enskilda uppdrag.

Då jag nu äfven tror, att lika nödvändigt som det är att "*Cæsars maka icke får misstänkas*", i lika hög grad viktigt är det, att icke den ringaste misstanke för partiskhet för vidläda Högsta Domstolens ledamöter, så tror jag ock att Herr Grefve Sparre skall finna, att det motiv, som Utskottet framlagt, låter mycket väl försvara sig.

Här har för öfrigt blott varit en talare, som yrkat afslag å denna inrågasatta löneförhöjning. Jag hoppas emellertid och tror, att han icke skall vinna mycket understöd, ty det är alltför stora skäl, som tala för motsatsen. Han behagade bland annat anföra såsom skäl för sina yrkanden, att ett Justitieråd icke vore högre tjänsteman än en jernvägstjänsteman. En sådan motivering torde sannerligen ej vara mycket värd.

Det påminner mig också om en motion, som jag vill minnas blef väckt inom Bondeståndet för åtskilliga år sedan, hvilken afsåg, att nämndmän skulle uti häradsrätt hafva hvar för sig en röst och häradshöfdingen två röster. För att motivera sig till detta sade man, att det icke var stor skillnad emellan en domare och en nämndeman.

Jag hoppas och tror, att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag.

Herr Treffenberg: Min granne här bakom mig yttrade nyss, att om den talare på gotlandsbänken, som för en stund sedan rätt grundligt höll efter Stats-Utskottet, varit missnöjd med Utskottets motivering i den då föredragna punkt, så föreställde han sig, att samme talare nu skulle vara särdeles belåten med motiveringen i denna punkt. Jag hyste en annan föreställning och gick derföre fram till Talmannen för att se efter på hans lista, huruvida icke gotlandsrepresentanten anmält sig till erhållande af ordet äfven i denna fråga. Så var emellertid icke förhållandet, och det synes mig som om han således försummat ett förträffligt tillfälle att hålla sitt löfte om "fortsättning".

Mig förefaller det nemligen som om motiveringen i denna punkt lider af synnerlig svaghet. Det är visserligen sant, att här förekommer ett redbart argument, då Utskottet, såsom skäl för löneförhöjningen anför, att "det obestriddligen är af synnerlig vikt, att Högsta Domstolens ledamöter intaga en fullkomligt oberoende ställning", men då det sedan blir fråga om att motivera det föreslagna villkoret för åtnjutande af löneförhöjning, då börjar redan svagheten att infinna sig i det följande argumentet: "samt då de derjemte icke få innehafva annat embete eller tjänst".

Grundlagen har verkligen det stadgande, att "Justitieråden ej må tillika annat embete innehafva eller utöfva" och detta, såsom mig synes, på goda skäl, emedan grundlagen vill ställa Högsta Domstolens ledamöter fullkomligt oberoende af regeringsmakten, ty af densamma skulle de blifva mer eller mindre beroende, i händelse de finge med sin tjänst äfven förena några administrativa befattningar. Det svagaste skälet är dock det, som derefter följer, då det säges, att Justitieråden "icke heller torde böra åtaga sig enskilda, för handhafvande af deras viktiga kall främmande och möjligen störande uppdrag".

Denna sats är helt visst riktig i och för sig sjelf, men den är otillfredsställande såsom motiv för det vilkor, som Utskottet här föreslagit. Det är nemligen aldeles tydligt, att Högsta Domstolens ledamöter ej böra åtaga sig "enskilda för handhafvandet af deras viktiga kall främmande och möjligen störande uppdrag", men detta är en sak och en annan är den att vilja meddela ett absolut förbud för Högsta Domstolens ledamöter att åtaga sig uppdrag, som icke äro främmande för deras kall eller icke verka störande på utöfvandet af detta kall. Detta hvad beträffar motiveringen; men den ärade gotlandsrepresentanten talade äfven om "konsequensen", något som sannerligen icke är Stats-Utskottets och den af Utskottet styrda majoritetens starkaste sida. Här förekom vid förra riksdagen en motion af Herr Danielsson precis i samma syfte, som det af Utskottet föreslagna villkor. Han föreslog då ett bestämdt förbud i allmän lag för Justitieråd "att innehafva eller mottaga annan allmän- eller enskild afönad befattning eller uppdrag". Lag-Utskottet yttrade sig då så här: "Motionärens

yrkande förutsätter lagstiftningens inblandning i rent privata förhållanden, en inblandning, som alltid är vådlig och i förevarande fall måste anses desto mera obefogad, som innehafvarne af det höga embete att döma Konungens dom nog lära af sig sjelfva till fullo beakta sin pligt att ej åtaga sig något uppdrag, som i någon mån hindrar dem att med nit fullgöra sina embetsåligganden“. Det var ett värdigt resonnement, hvilket äfven accepterades af denna Kammare. Nu skall det blifva kuriöst att se, huru länge konsekvensen räcker. Om jag icke misstager mig, så kommer utgången af denna fråga att bilda en ny illustration till Herr Kolmodins iakttagelser i fråga om Kammarens konsekvens.

Jag skulle dock icke så mycket sätta mig emot det föreslagna vilkoret, så vida man verkligen kunde tänka sig att derigenom skulle kunna vinnas det mål, som man eftersträfvat. Men kan man väl föreställa sig möjligheten af att genom ett yttre lagbud af denna beskaffenhet framtvinga, hvad icke hvars och ens pligtkänsla sjelf åstadkommer? Det ligger dessutom en förolämpning uti sjelfva den förutsättning, hvarpå detta förslag hvilat, nemligen att, endast man kan befria Justitieråden från inflytandet af penningens lockande makt, så skola de nog afhålla sig från all sysselsättning med andra enskilda och för deras tjänst främmande uppdrag, hvarigenom deras verksamhet kunde komma att splittras. Är en sådan förutsättning icke ovärdig?

Hufvudskalet, hvarför jag påyrkar borttagande af detta vilkor, är emellertid, att flera af dessa inrättningar och associationer, från hvilka man vill utestänga Justitieråden, äro af den stora vikt och betydelse för det allmänna, att jag måste anse det såsom en stor förlust för staten, om man genom ett sådant vilkor som det nu föreslagna skulle beröfva dessa inrättningar och associationer hägnen af så mycken skicklighet och erfarenhet, som kunna förutsättas hos Högsta Domstolens ledamöter. Det är således förnämligast ur synpunkten af det allmännas intresse och rätt, som jag opponerar mig mot detta fatala vilkor.

Jag tror, att denna fråga har ett visst sensationsintresse för dagen. Det har under senare tider utbildat sig en viss jargon i detta afseende uti vissa af våra tidningar; man begagnar sig af alla möjliga tillfällen för att klandra och anfälla Högsta Domstolens ledamöter för det de åtaga sig enskilda befattningar. Jag vill visst icke förneka, att skäl till ett sådant klander verkligen i ett eller annat fall förekommit, men blott *derföre* bör man icke genom ett bestämdt stadgande för all framtid beröfva staten den förmån, som, efter hvad jag nyss påpekat, ligger deruti att vissa enskilda men äfven för det allmänna viktiga inrättningar få begagna sig af Herrar Justitieråds vidsträckta kunskaper och erfarenhet.

Jag hemställer vördsamt, huruvida Kammaren icke skulle finna skäl att låta vilkoret förfalla och nöja sig med den moraliska prickning för vederbörande, som onekligen ligger deruti, att ett sådant vilkor blifvit af Utskottet föreslaget. De, som deraf finna sig träffade, må då taga det åt sig. I motsatt fall, d. v. s. om vilkoret antages, hoppas jag, att Herrar Justitieråd skola besvara denna prickning på det enda sätt, som är öfverensstämmande med deras värdighet, eller genom att låta staten behålla sina 2,000 kronor och sjelfva fortfarande innehafva sina extra befattningar.

Friherre Ericson: Jag erkänner att den siste talaren har rätt i den förutsättning han gjorde, nemligen att motiveringen och den så kallade klämman icke fullt öfverensstämma, och jag skall förklara hvarföre jag inom Utskottet nöjde mig med denna formulering och icke hvarken reserverade eller ens opponerade mig emot densamma.

Den ärade talaren och Utskottet synas vara öfverens derom, att icke ens den ringaste misstanke får vidlåda Herrar Justitieråd att på sidan om deras egentliga verksamhet vara upptagna af andra intressen; men då han säger att det vore en förnärmelse emot dem att någon förutsätter det något sådant kunde inträffa, så får jag förklara att, ehuru väl jag icke kan hindra den ärade talaren från att hysa en sådan uppfattning af saken, Utskottet dock alls icke åsyftat någon förnärmelse emot Högsta Domstolens ledamöter. Han har vidare sagt att detta klander emot Högsta Domstolen vore uttryck af ett sensationsintresse för dagen. Jag ber få förklara att jag icke kan medgifva att så är; ty den mindre belåtenheten med Högsta Domstolen i ifrågagavarande hänseende tillhör snarare en förfluten tid än den närvarande. Det har säkerligen icke fallit ur Herrarnes minne, att det funnits en tidpunkt för icke länge sedan, då Högsta Domstolens ledamöter voro i hög grad upptagna af en mängd enskilda angelägenheter. Jag vet icke om detta var orsaken dertill, men säkert är att denna tidpunkt sammanföll med den, då balansen af mål i Högsta Domstolen i betänkelig grad ökade sig, allmänheten till föga fromma. Emellertid är det, som jag sagt, en viss svaghet beträffande öfverensstämmelsen emellan motiveringen och klämman i förevarande punkt af Utskottets utlåtande, och detta derför att Utskottet icke kunnat intaga i klämman hvad Utskottet egentligen menat. Hvad Utskottet i första hand velat förebygga är den mängd enskilda uppdrag, som på sin tid upptog Högsta Domstolens ledamöters tid och omtanke, samt att denna vana icke må återkomma, med det torde deremot vara alldeles omöjligt att genom bestämd lag stipulera att Högsta Domstolens ledamöter icke få åtaga sig något som helst sådant uppdrag. Att t. ex. förhindra ett Justitieråd att taga om händer sin affidne broders eller systems affärer och ombesörja arfsutredningen vore ju en orimlighet och är alls icke Utskottets mening, och man kan derföre icke hellre lagstadga härom. Jag är dock förvissad att Högsta Domstolens Herrar ledamöter äro så lojala, att de vilja ställa sig till efterrättelse hvad som sålunda uttalsats inom landets representation, utan att något bestämdt lagstadgande härom är behöfligt.

Hvad den ärade talaren sjelf framställde såsom hufvudskäl för sitt motstånd emot Utskottets förslag i denna del var den stora förlust allmänheten skulle lida, om den beröfvades fördelarne af desse erfarna mäns ledning i åtskilliga viktiga inrättningar och bolag m. m. Jag underskattar alldeles icke de stora tjänster som Herrar Justitieråd på sidan om sin egentliga verksamhet kunna göra det allmänna, men så illa står det väl ändå icke till med erfarenhet och duglighet i vårt land, att någon verklig skada skulle inträffa, om sex Justitieråd — ty så många af dem innehafva dylika befattningar — skulle förhindras att vara direktörer i bankbolag m. m. Jag tror derföre att detta skäl icke vid närmare påseende kan tillmätas någon betydelse.

Af en föregående talare har det blifvit yrkadt, att ordet "*ärligt*" må ur denna punkt utgå. Jag tror detta icke vara behöfligt, utan att det tvärtom kunde vara skadligt om så skedde. Man kan nemligen tänka sig något uppdrag, som ett Justitieråd kan få helt och hållet inom gebietet af hans verksamhet och som således icke kan störande inverka på denna, och han skulle då, om detta skedde på annan plats än i hufvudstaden, af staten erhålla rese- och traktamentsersättning; det vore väl då icke lämpligt att ett sådant arfvode förhindrade honom från verkställande af ett uppdrag af den art jag förutsatt.

Min uppmärksamhet har blifvit fästad å en oegentlighet i stiliseringen af "klämmen" i denna punkt, som möjligen skulle kunna föranleda misstyndning. Der står nemligen: "dock under vilkor att den förhöjda lönen ej må uppbäras af Justitieråd, som jemväl från inrättning eller bolag, som af Kongl. Maj:t sanktionerats, uppbär lön eller ärligt arfvode". Detta senare *som* torde lämpligen böra utbytas emot ordet *vilka*, emedan den uppfattning eljest skulle kunna göra sig gällande, att här afsåges endast af Kongl. Maj:t sanktonerade *bolag*, men att alla andra "inrättningar", äfven de som af Kongl. Maj:t sanktonerats, icke skulle vara under vilkoret inbegripna.

Jag anhåller derföre om bifall till Stats-Utskottets förslag med den förändring, att det senare *som* utbytes emot ordet *vilka*.

Herr A. P. Danielsson: Det är ganska riktigt hvad en ärad talare, Herr Treffenberg, nämnde, att jag vid sista riksdagen väckte motion om absolut förbud för Justitieråd att åtaga sig särskildt aflönade beställningar och uppdrag. Denna motion hade äfven till syfte att vinna en allmänare kännedom om den allmänna meningen, som gjorde sig gällande inom Högsta Domstolen i tvistefrågor, och jag trodde mig ega stöd för min motion i det allmänna omdömet i landet, beträffande denna domstols åtgöranden. Såsom vi veta behagade dock Lag-Utskottet icke lämna bifall till densamma, och vid diskussionen i Kammarén var det endast Herr Treffenberg som hade ordet och försvarade Utskottets utlåtande. Hans skäl var då, att Justitieråden hade för klen aflöning och således icke kunde fränsäga sig alla biförtjenster, men han yttrade också, hvad jag vill minnas, att, om lönerna höjdes, funnes intet hinder från hans sida att biträda min motion. Nu föreligger ett förslag till sådan löneförhöjning, men detta oaktadt finner jag till min öfverraskning, att han ändå icke vill att Herrar Justitieråd skola afstå från dessa enskilda uppdrag. Jag tror att Utskottets förslag är förestäfvadt af fullkomligt riktiga principer och att det också bäst öfverensstämmer med grundlagens bud och anda. Jag tror det derföre vara symnerligen riktigt att detta tillägg nu göres.

Tularen sade vidare, att det icke inverkar på Justitierådens förmåga att sköta sin pligt om de hafva andra sysselsättningar derjemte; men nog bör väl hvar och en kunna finna, att den som skall dela sina tankar på många håll icke kan med så stor kraft som eljest egna sig åt det hufvudsakliga. När de nu få ökade löner, synes det mig icke vara för mycket fordradt, att de må uteslutande egna sig åt sitt så högst viktiga kall. Hafva de någon ledighet från sina görmål, så synes denna bäst och nyttigast för dem sjelfva och allmänheten böra egnas till studier i facket.

Jag skulle verkligen beklaga om Kammaren afsloge Utskottets förslag, ty jag tror detta vilkor synnerligen nödigt och maktpåliggande.

Jag yrkar derföre bifall till Stats-Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Jonas Andersson: Jag skall på förhand lofva att icke länge upptaga Kammarens tid. Jag vill endast antyda min förundran deröfver, att någon kan vilja på allvar motsätta sig det vilkor för Justitieråds rätt till löneförhöjning, som här är i fråga. Ingen lärer väl kunna bestrida, att häri ligger en stor princip, då det är fråga om Högsta Domstolens ledamöter, hvilka hafva det viktiga åliggandet att definitivt och i sista instansen afgöra de tvistemål, som förut handlagts vid underdomstolarne. Jag skulle tro att det ligger en stor princip deri att aflägsna den minsta tanke derpå att en domare i denna ställning icke skulle vara så fullt opartisk, som han dock efter all sannolikhet i sjelfva verket är. En misstanke är skadlig i alla fall, då den kan hafva något stöd för sig, och det ligger ju inom möjlighetens område att Högsta Domstolen kan få behandla en rättegång, deri ett verk eller inrättning är intresserad, uti hvilket domstolens ledamöter, en eller flere, kunna på grund af sin ställning till detta verk eller denna inrättning hafva del. När nu Riksdagen vill bevilja dessa ledamöter löneförhöjning, som sätter dem i stånd att, oberoende af alla biförtjenster, föra ett bekymmerfritt lif, så synes väl billigheten fordra att de afstå från dessa befattningar på sidan af sitt egentliga och så högst viktiga kall. Det har visserligen sagts, att det vore en förlust för det allmänna om Justitieråden förbjödes åtaga sig sådana uppdrag. Jag tror visst att i enskilda fall det understundom skulle kunna vara till skada att icke få begagna sig af de förmågor som finnas, men icke kan jag tro att det allmänna här af i någon afsevärd mån skulle lida.

Äfvenledes har man yttrat, att det vore nödigt och nyttigt för män i Justitierådens ställning att få inblick i det praktiska lifvet. Jag medger det; men ifrågavarande förbehåll hindrar dem icke att blicka in i hvilka förhållanden som helst, men förbjuder dem endast att mot särskild aflöning åtaga sig enskilda affärer, och jag skulle tro att, om de hafva verkligt intresse att taga reda på affärslifvets förhållanden, de nog veta att skaffa sig denna kännedom ändå. Men icke behöfva de med 10,000 R:drs lön, göra sådant emot särskild ersättning. Jag hoppas sålunda, att de allra fleste skola inse, att detta vilkor är både i sin ordning och fullkomligt berättigadt. Herr Treffenberg yttrade, att om detsamma fastställdes, vore det Justitierådens värdigaste svar att behålla sina befattningar och låta staten behålla sina 2,000 kronor, men skulle så ske, vore ju detta ett bevis att 8,000 kronor är fullt tillräcklig aflöning.

Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

I anseende till den långt framskridna tiden och då flere talare anmält sig, afbröts nu öfverläggningen; och åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

§ 8.

Upplästes och lades till handlingarne tvänne så lydande sjukbetyg:

Att Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Ola Jönsson, som lider af allmän svaghet och nervsjukdom, behöfver tillsvidare ledighet från riksdagsgöröml, får jag härmed edligen intyga.

Stockholm den 18 Februari 1874.

R. Bruzelius.

Med. Doktor.

Att Riksdagsmannen Carl Anders Larsson från Östergötland i följd af ögonsjukdom är tillsvidare hindrad att deltaga i riksdagsförhandlingarne, intygas på aflagd embetsed.

Stockholm den 25 Februari 1874.

P. A. Törnblom.

M. D.

§ 9.

Fortsattes öfverläggningen rörande *4:de punkten* Litt. a i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 14.

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, åt

Herr Jöns Pehrsson: Diskussionen i denna fråga har ställt sig på sådan punkt, att jag nästan är frestad att återtaga mitt i förmiddagens plenum gjorda yrkande, emedan jag finner, att så många äro rädda för det af Utskottet för åtnjutande af löneförhöjningen uppställda vilkor. Hufvudfrågan i denna fråga likasom i så många andra är dock blott denna: är den nuvarande aflöningen för Justitieråden tillräckligt motsvarande deras arbete, är den så stor att de med densamma kunna anses vara i en ekonomiskt oberoende ställning? Skulle åter så icke vara förhållandet, utan Justitierådens oberoende ställning i större eller mindre mån bero af deras aflöning, sålunda att t. ex. ett Justitieråd med 24,000 R:drs lön skulle vara tre gånger mera oberoende än den ledamot af Högsta Domstolen, hvilken i löneinkomst åtnjuter blott 8,000 R:dr, då finnes icke någon gräns för löneförhöjning åt desse embetsmän. Ser man saken från denna synpunkt, då måste det vara klart att en embetsman, i hvilken hög ställning han än må vara, bör vara tillräckligt aflönad med

8,000 R:dr om året, och att det hvarken är nödvändigt eller klokt att bevilja ett lönetillägg af 2,000 R:dr åt Justitieråden, synnerligast som vi veta, att desse högt betrodde embetsmän kunna åtaga sig en mängd enskilda uppdrag och befattningar. Ett af de nuvarande Justitieråden har nemligen, såsom det uppgifvits, icke mindre än elfva enskilda befattningar, hvilket förhållande torde utgöra ett slående bevis derpå att justitieråds-embetet icke måtte vara så synnerligen öfveransträngande, att icke den nuvarande aflöningen kan utgöra en tillräcklig godtgörelse för detta arbete.

Ehuru jag icke hört någon understöddja mitt ifrågavarande yrkande, vidhåller jag dock detsamma, då jag finner, att så många äro rädda för att det af Utskottet föreslagna vilkor må fastställas.

Ett dylikt vilkor skulle jag för min del gerna vilja föreskrifva för de fleste af statens embetsmän med tillräcklig aflöning och motsvarande arbete. Ännu hafva vi dock icke hunnit till denna punkt.

Af hvad jag nu anfört framgår, att min åsigt är den, att, om Andra Kammaren vill skipa rättvisa, det nu föreslagna lönetillägget bör afslås.

Man tyckes hafva velat med hån bemöta mitt påstående i förmiddagens plenum, att många uderordnade tjänstemän finnas, som på sätt och vis hafva lika viktigt och ansvarsfullt kall som Justitieråden. Jag ber att få till bevis för min sats taga ett exempel ur högen. Ett jernvägståg skall passera en bro, banvaktaren försummar sig, bron är öppen och hela tåget störtar i Norrström. Exemplet är talande. Det hör visserligen icke till saken, men borde dock föranleda till ändring i tänkesättet. Nu för tiden synes man vilja blott berömma de högre embetsmännen men alldeles glömma de lägre och förbise den stora vikt, de senares befattningar mången gång kunna hafva. Detta är den allmänna andan, men en omkastning i tänkesättet kan lätt ega rum. Emellertid vidhåller jag mitt förut gjorda yrkande.

Herr Grefve Sparre: En talare på förmiddagen, som replikerade mig, yttrade, att det vore så mycket mindre skäl för mig att protestera mot det af Stats-Utskottet i denna punkt föreslagna vilkor, som Utskottet enhälligt beslutit detsamma, och ingen enda af dess ledamöter deremot reserverat sig. Jag är af en motsatt mening. Jag påminner mig från den tid, då jag satt i Svea Hofrätt, att det berättades mig, att, då i Högsta Domstolen föredrogos besvär öfver någon Hofrätts utslag, Högsta Domstolens ledamöter unde stundom frågade föredraganden: "ha' de varit eniga i Hofrätten?", och att, om svaret blef jakande, yttrades: "då få vi vara noggranna i pröfningen af saken!". Det händer ofta, mine Herrar, att då en viss opinion kommer på, saken går igenom, utan att man så noga tänker på följderna. Man har i förmiddagens plenum sagt, att "den allmänna opinionen" kräfdes det af Utskottet föreslagna tillägg. Hvad vikt bör man tillägga denna så kallade "allmänna opinion"? Om den är grundad på verkliga skäl, då böjer jag mig för densamma, men om den, såsom det någon gång händer, kommer, man vet ej hvarifrån, tar fart, upprepas, idislas och accepteras af dem, som ej så noga satt sig in i saken eller tänkt på dess följder, då, mine Herrar, är det en verklig pligt för den,

som

som gjort det, att uppträda mot en på inga skäl grundad "allmän opinion"! Detta har inträffat här. Hvarföre vill man då så strängt förbjuda Justitieråden att sysselsätta sig med annat än det som hör till deras embete? Tron I, mine Herrar, att det kan vara nyttigt, att de, som i sista instansen skola döma öfver vårt väl och ve, såsom kinesiska mandariner afstängas från hela den öfriga världen för att liksom puppan innesluta sig i sitt skal, utan att erhålla den ledning för omdömet, den skärpa i blicken, den erfarenhet, som affärslifvet lemnar? Att ställa så till är just det allra skadligaste, och derföre måste jag bekämpa Utskottets förslag i denna punkt. Ja, jag vore till och med mera benägen att rent afslå all lönetillökning än att bifalla en sådan med det af Utskottet föreslagna vilkor. Och på hvad sätt tror man sig kunna förhindra Justitieråden att åtaga sig andra uppdrag, eller hvad för ondt ligger det deruti att desse embetsmän sysselsätta sig med andra saker än sin tjänst, allenast denna icke derigenom försummas? Tron I, mine Herrar, att de sysselsättningar, en eller annan af de nuvarande ledamöterna i Högsta Domstolen har bredvid sitt embete, inverka störande på hans domarekall? Hvaruti bestå då dessa bestyr? Man har sagt att ett af de nuvarande Justitieråden skulle hafva icke mindre än 11 enskilda befattningar, och jag har nu i afton sett samma uppgift i en tidning. Men hvad är det för befattningar? Jo, ordförandeskap i sällskapet "Pro Patria", ledamotskap i styrelsen för Städernas Allmänna Brandstodsbolag, vice ordförandeskap i vissa fromma stiftelser m. m. Tro Herrarne att t. ex. sammanträdena i "Pro Patria", som inträffa två eller tre gånger om året, upptaga så mycket tid! Och hvad menar man egentligen, då man säger att sådana befattningar *upptaga tiden*? Kan någon tro, att en embetsmans tid är så upptagen, att han icke har någon timme af dygnet ledig att egna åt andra göromål än tjänsten? Om han sover mindre och arbetar mera, hvad är det för ondt deruti? Tro Herrarne, att de embetsmän äro de skickligaste, som använda all den tid, som ej oundgängligen erfordras för tjänstens skötande, till hvila eller förströelse? Nej, tvärtom, ju mera embetsmannen anstränger sig, desto mera ökas hans krafter, ju mer han spänner tanken, desto mer uträttar han. Förbjuder man Högsta Domstolens ledamöter att sysselsätta sig med annat än hvad till deras embete hörer, då beröfvar man dem den tankeskarpa, den omdömesförmåga, den vidgade blick, som deltagandet i affärslifvet medför, och på samma gång beröfvar man ock, såsom redan blifvit påpekadt, samhället gagnet af den insigtsfulle juristens upplysningar och råd på annan plats än i domstolen. Ur begge dessa synpunkter handlar man illa genom att fastställa ett sådant vilkor, som det af Utskottet nu föreslagna. Jag tror icke att man bör isolera embetsmännen och borttaga dem från annan verksamhet, och aldraminst tror jag, att, genom en sådan åtgärd i fråga om våra domare, deras utslag och domar skulle vinna derpå.

Jag har i denna fråga visst icke haft för afsigt att tala till förmån för våra Justitieråd i pekuniärt afseende, utan derföre att jag är fullt öfvertygad om det af Utskottet föreslagna stadgandets skadlighet, är det som jag här uppträdt mot Utskottets förslag och velat i protokollet nedligga min protest emot en bestämmelse, som, i händelse den af Riksdagen godkännes, man förr eller senare får ångra.

Herr Peter Olsson: Då jag i förmiddagens plenum begärde ordet, var det i anledning af ett anförande af den ärade representanten för Westeras. Han ansåg nemligen Stats-Utskottets nu föreliggande betänkande vara af den beskaffenhet, att han hoppades att representanten från Gotland skulle komma med sin utlovade "fortsättning" emot detsamma. Han yttrade vidare, att han i Utskottets betänkande funnit en enda god åsigt, nemligen den att Högsta Domstolens ledamöter hade en så upphöjd ställning, att de borde vara fullkomligt oberoende och i följd deraf äfven åtnjuta en högre aflöning, men såsom ett skäl därför att det af Utskottet, för åtnjutande af ifrågavarande lönetillökning föreslagna villkor icke borde antagas, anförde han, att, om villkoret fastställdes, industrien i vårt land skulle göra en förlust och de allmänna ärenden, i hvilka Högsta Domstolens ledamöter nu deltaga, beröfvas desse embetsmäns hägn. Vidare yttrade han, att sådana föreskrifter skulle sakna all betydelse, om vederbörande icke frivilligt ville rätta sig derafter.

Hvad nu först beträffar den skada och förlust, som för industrien och andra allmänna företag skulle uppkomma derigenom, att ledamöterna i Högsta Domstolen förhindrades att befatta sig med sådana angelägenheter, så föreställer jag mig, att denna skada komme att inskränkas till sådana företag, som här i hufvudstaden förekomma, ty, såvidt jag vet, taga icke Justitieråden någon del i de företag, som uppstått i öfriga delar af landet. Jag vill härmed visst icke hafva sagt, att icke den industriella verksamheten här i hufvudstaden befinner sig på en hög ståndpunkt, men deremot vill jag icke gå in på den åsigten, att icke i andra delar af riket stora industriella företag hafva uppblomstrat äfven utan biträde af ledamöterna i Högsta Domstolen. Jag tror således, att denna af den ärade talaren framställda anmärkning mot förslaget förlorar sin betydelse, då äfven på de orter, der ledamöterna af Högsta Domstolen icke utöfva någon verksamhet, finnas både bolag och andra institutioner, som äro i ett, med hänsyn till för handen varande omständigheter, blomstrande tillstånd.

Att en sådan föreskrift, som den af Utskottet nu föreslagna, skulle sakna all betydelse, utan för såvidt Högsta Domstolens ledamöter frivilligt rättade sig efter densamma, och att ifrågavarande villkor derafter borde uteslutats, det kan jag för min del icke finna. Jag föreställer mig nemligen, att det skulle vara att handla inkonsekvent, om representationen, derafter att vederbörande måhända skulle finna det angenämt att icke rätta sig efter de föreskrifter, som i detta hänseende möjligen kunna gifvas, skulle vilja att sådana föreskrifter helt och hållet saknades. Jag tror att denna Herr Treffenbergs åsigt är rent af omöjlig att tillämpa vid ett sådant fall som det föreliggande och skulle leda till de orimligaste konsekvenser.

Den ärade talaren yttrade vidare, att, om Utskottets förslag angående ifrågavarande villkor komme att blifva Riksdagens beslut, Högsta Domstolens ledamöter, åtminstone de nuvarande, skulle afstå från lönetillskottet och åtnjuta sig med den nuvarande aflöningen, men tillika bibehålla de särskilda befattningar eller uppdrag de nu kunna hafva. Ja, vill man fatta denna föreskrift på det sätt, som den ärade representanten för Westeras gjort, så tror jag dock, att Riksdagens i detta hänseende uttalade

mening i allt fall skall komma att på Justitieråden utöfva åsyftad verkan, och att det vore att nedsätta deras anseende, om man förmodade att desse höge embetsmän icke skulle fästa något afseende vid en af Riksdagen uttryckt önskan. Jag vågar för min del icke hysa den uppfattningen, att desse embetsmän, för hvilka jag hyser det största förtroende och åt hvilka jag lemna mitt fulla erkännande, skulle, sedan Riksdagen tillkännagifvit sin åsigt och önskan i detta fall, icke akta på densamma utan följa sitt eget tycke. Och om äfven, emot förmodan, sådant skulle inträffa, så finnas nog andra utvägar för Riksdagen att gifva nödigt eftertryck åt sin sålunda uttalade mening.

Denna fråga är icke heller hvad man plägar kalla en sensationsfråga. Jag hyser den största aktning, och jag är öfvertygad derom att landet i allmänhet hyser aktning för och lemna ett rättvist erkännande åt ledamöterna af Konungens Högsta Domstol, men det torde dock icke kunna förnekas att rättmätigt klander försports just med afseende på de sysselsättningar, Justitieråden, eller åtminstone vissa af dem, haiva och haft utom sitt egentliga kall, och då en löneförhöjning åt desse embetsmän nu blifvit begärd, så är det, synes mig, icke blott Riksdagens rättighet utan äfven dess skyldighet att fästa Justitierådens uppmärksamhet på detta öfverklagade förhållande. Utskottet har ingalunda, såsom jag tror, föreslagit detta förbehåll i afsigt att i någon mån nedsätta Justitierådets anseende, utan tvärtom velat uttala denna åsigt i det syfte, att anledningen till sådana anmärkningar hädanefter skulle kunna förekommas. Af detta skäl har jag biträdt Utskottets ifrågavarande förslag och får nu vördsamt yrka bifall till detsamma.

Herr Hjelms: Sedan jag sista gången hade ordet, har en ärad talare, Friherre Ericson, sökt visa olämpligheten af mitt förut gjorda yrkande. Han förnämde nemligen att mitt yrkande skulle innebära hinder för Kongl. Majt — om det blefve Riksdagens beslut — att lemna Justitieråden förordnande till vissa tillfälliga uppdrag, äfvensom att hinder skulle derigenom uppstå att begagna sig af deras större förmåga och vidsträckt erfarenhet. Ett sådant hinder är ju af Stats-Utskottet föreslaget i betänkandets sista del, och som enligt min åsigt bör omfatta icke blott årsuppdrag utan äfven privata uppdrag för kortare tid.

Samme talare ansåg äfven att mitt yrkande var stridande för valrätten till denna Kammare. Jag vill med anledning häraf fästa uppmärksamheten derpå, att mitt yrkande icke afsåg annat än hvad Utskottet föreslagit i fråga om enskilda inrättningar eller bolag. Jag åsyftade sålunda icke alls statsinstitutioner, eller hvad som kan strida mot grundlagen.

Den ärade representanten från Westerås yttrade, att man icke gerna kunde genom yttre lagbud åstadkomma hvad den egna känslan ej påbjöde. Jag önskar att den ärade talaren måtte vidhålla denna åsigt, då bränvinslagstiftningen förekommer till behandling. Hans yttrande innebar i konsekvensen, att alla föreskrifter för embetsmännen äro öfverflödiga. Måne han äfven anser landshöfdingeinstruktionen öfverflödig?

Grundlagen föreskrifver att Justitieråden icke få innehafva annan befattning i rikets tjenst. Jag föreställer mig att lagstiftaren dervid äfven

tänkt sig, att desse höge embetsmän, på grund af en sådan bestämmelse, icke heller sjelfve skulle vilja sysselsätta sig med enskilda uppdrag, dertill förhindrade af grannlagenhetsskäl, och för min del anser jag det vara både nödvändigt och tror att det är med Justitierådens egen önskan öfverensstämmande, att de icke besväras med uppdrag, som äro främmande för deras embete, ty derigenom kommer lagen att lägga hinder i vägen för såväl enskilda vänner som korporationer att besvara dem med framställningar i sådan riktning, vare sig för uppdrag — enligt mitt yrkande — på längre eller kortare tid. Jag kan icke heller tro, att den, som erhåller en lön af icke mindre än 10,000 R:dr, behöfver några biförtjenster, och ett Justitieråd bör icke befatta sig med att syssla i bolags och inrättingars angelägenheter, annat än när det gäller att skipa rättvisa. Det ligger i sakens natur, att landets högste domare böra vara fristående. Jag tror icke heller, såsom talaren från Westerås antydde, att Justitieråden sjelfve skola komma att anse Utskottets förslag såsom någon "prickning", utan att det tvärtom skall blifva till deras fulla belåtenhet.

Jag kan sålunda icke frångå mitt yrkande, jag gjorde under förmiddagen, men ber att få ändra det, emedan jag förmodar att ett skrif- eller tryckfel insmugit sig i Utskottets förslag uti der förekommande orden "som af Kongl. Maj:t sanktionerats" och yrkar att de utbytas mot "som är af Kongl. Maj:t sanktionerad", samt att ordet årligt utgår, och hemställer jag om proposition på detta yrkande.

Herr Philipsson: Ehuru jag öfverensstämmer med Stats-Utskottet deri, att jag i likhet med detta anser, att Högsta Domstolens ledamöter icke böra befatta sig med sådana angelägenheter, som i denna punkt omnämnas, och uppbära aflöning för befattningar vid sidan af sitt embete, kommer jag likväl i afseende å Utskottets hemställan i denna punkt till ett helt annat resultat än det, hvartill Utskottet kommit. Det vilkor, Utskottet uppställt för åtnjutande af den föreslagna löneförhöjningen, anser jag nemligen skola komma att motverka det dermed åsyftade ändamålet. Då vid sistlidna års riksdag Lag-Utskottet behandlade Herr Danielssons förut i dag omfördälda motion, uttalade jag inom Utskottet den åsigt, att jag gerna skulle hafva velat biträda motionen, derest densamma afsett icke blott Justitieråden utan äfven andra af rikets högre embetsmän. Jag hyser fortfarande den åsigt att sådana embetsmän, hvilkas tjänster äro af en mera maktpåliggande natur och taga hela deras själskraft i anspråk, böra vara så väl aflönade, att staten kan fordra, att de egna all sin tid och verksamhet åt tjänsten. Men om staten har sådana anspråk, så erfordras, att embetsmännen förbjudas att sysselsätta sig med sådana enskilda angelägenheter, som i denna punkt omförmälas. Om staten har skyldighet att låta embetsmannen äfven under sjukdom åtnjuta lönen och att tilldela honom pension vid mera framskriden ålder — hvilka förpligtelser ingen lärer förneka — så ligger just i denna omständighet, i denna statens förbindelse anledning till den fordran på embetsmannen, att han ej skall använda sin tid och sina krafter på annat håll. Om således här föreläge ett lagförslag, som föreskrefve att embetsmän med 7,000 riksdalers lön och derutöfver skulle förpligtas att icke åtaga sig enskilda befattningar och uppdrag, vore jag sinnad att lemna min röst

åt detsamma. Men då ett sådant förslag icke förefinnes, och Utskottet ej heller, såsom jag väl inser, kunnat, i saknad af motion derom, tillstyrka ett rent förbud för Justitieråden att jemte embetet innehafva enskilda befattningar, så har Utskottet sökt nå det åsyftade målet på en annan väg, den nemligen att Utskottet gjort åtnjutandet af den högre aflöningen beroende deraf att Justitieråden, icke blott de nuvarande utan äfven — ty så måste man tolka detta vilkor — de blifvande, icke åtaga sig andra med löneinkomst förenade befattningar och uppdrag. Men då Utskottet ej kunnat gå tillväga på annat sätt, så har Utskottet ock kommit till ett resultat, som, då man läser Utskottets hemställan, icke befinnes innefatta något annat än att "Justitieråd, som jemväl från inrättning eller bolag, som af Kongl. Maj:t sanktionerats, uppbar lön eller årligt arvode", icke må komma i åtnjutande af den förhöjda justitierådslönen. Deraf följer, att ett Justitieråd måste anses vara i sin goda rätt, om han, åtnöjande sig med den hittills varande lönen 8,000 R:dr, behåller de enskilda befattningar, hvilka han kan innehafva eller framdeles erhålla, ty Utskottet har icke sagt, att han skall vara ovilkorligen *skyldig* att emottaga den till 10,000 R:dr höjda lönen och afstå från de enskilda befattningarne och dermed förenade inkomster. Jag anser Utskottets förslag mera egnadt att vidmakthålla det hittills varande öfverklagade förhållandet, än ett obetingadt bifall till den Kongl. propositionen skulle blifva, ty genom ett bifall till den senare har Riksdagen alltid den utväg att i sin skrivelse till Kongl. Maj:t, med anmälan om anslaget beviljande, intaga den af Utskottet begagnade motivering, som ju innefattar bland annat, att löneförhöjningen ansetts erforderlig, enär Justitieråden icke torde böra åtaga sig bestyr af ifrågavarande natur.

Ett ytterligare skäl för mig att yrka afslag på Utskottets hemställan i denna punkt är det, att det af Utskottet stipulerade vilkoret är temligen oklart och obestämdt. Det lemnar nemligen rum för villrådighet och oriktighet i tillämpningen. Det talar blott om sådana inrättningar eller bolag, som af "*Kongl. Maj:t*" sanktionerats. Men nu finnas flera bolag, som icke sanktioneras af Kongl. Maj:t, men ändock äro af samma beskaffenhet som de af Kongl. Maj:t sanktionerade, t. ex. sådana brandstodsbolag, hvilkas regler fastställas af Konungens Befallningshafvande, samt Falu bergslags bolag m. fl. Således skulle, i händelse Utskottets förslag bifolles, de Justitieråd, som tilläfventyrs hafva eller erhålla aflönade befattningar i sistnämnda slags bolag, komma i bättre ställning än de ledamöter af Högsta Domstolen, som innehafva befattningar i inrättningar eller bolag, som blifvit af Kongl. Maj:t sanktionerade.

Detta förhållande, jemte min bestämda öfvertygelse att, om Riksdagen obetingadt bifulle Kongl. Maj:ts proposition om höjande af Justitierådens löner till 10,000 R:dr, men tillika i sin skrivelse till Kongl. Maj:t uttalade sin åsigt i enlighet med Utskottets motivering, det åsyftade målet skulle vinnas på ett bättre, säkrare och, om jag får så säga, lojalare sätt än genom antagande af Utskottets förslag, föranleder mig att föreslå och yrka, det Kammaren måtte bifalla Utskottets ifrågavarande hemställan, dock med uteslutande af det deri förekommande tillägget: "dock under vilkor — — — — — arvode".

Jag anhåller vördsamt om proposition på detta mitt yrkande.

Med Herr Philipsson instämde Herr Isberg.

Herr Liss Olof Larsson: Sedan så många talare uppträdt till Utskottets försvar, återstår icke mycket att tillägga, och jag hade således kunnat afstå från ordet, om icke den näst föregående talaren emot Utskottets förslag framdragit några skäl, som jag ber att få upptaga och vederlägga. Han yttrade sålunda, att, genom det af Utskottet föreslagna villkor för åtnjutande af löneförhöjningen, det icke vore Justitieråden *absolut* förbjudet att innehafva andra enskilda befattningar eller uppdrag, och att det vid sådant förhållande icke vore värdt att bifalla Utskottets förslag, enär enligt detsamma det kunde bero af Justitieråden sjelfve att taga emot den tillstyrkta löneförhöjningen eller icke. Jag är af motsatt mening och anser att Utskottet saknat rätt att fastställa ett absolut förbud i detta afseende och derföre rätteligen åtnöjt sig med att uppställa ifrågavarande villkor för den högre aflöningens åtnjutande. Han yttrade vidare emot stiliseringen i Utskottets hemställan, att bolag finnas, som icke blifvit af Kongl. Maj:t sanktionerade, och att det enligt förslaget ordalydelse icke vore Justitieråden förbjudet att från sådana bolag uppbära lön eller årligt arvode. Denna anmärkning är riktig, och Utskottet har icke heller förbisett detta förhållande, men kunde å andra sidan icke heller finna någon annau gräns för bestämmelsen härutinnan. Utskottet stannade således härvid, i den förhoppning att Högsta Domstolens ledamöter skulle genom Utskottets tydliga uttalande i motiveringen se hvad Riksdagen haft för önskan i detta fall.

Herr Grefve Sparre yttrade, då han nyss hade ordet, att det vore nödvändigt att Justitieråden hade andra befattningar vid sidan af sitt embete, på det att Justitieråden skulle erhålla den skarpa omdömesförmåga, den vidgade blick och den erfarenhet, som deltagandet i affärlifvet vore egnadt att meddela. Ja, om detta påstående är riktigt, då måste man hafva begått ett stort misstag, då man skref grundlagen och deri förbjöd Justitieråden att innehafva andra befattningar i rikets tjenst, ty med lika skäl som Grefve Sparre nu förfäktat sin mening, kunde man säga att Justitieråden borde hafva ett embete här och ett embete der för att derigenom förvärfva sig mera erfarenhet. Jag tror dock att de personer, som tagas till Justitieråd, till följd af embetets natur ingalunda äro några oerfarna ynglingar, utan män pröfvade i lifvets skola och hvilka således redan innan de hunnit till denna plats förvärfvat sig erfarenhet. Grefve Sparre yttrade vidare, att han icke kunde finna hvad det låge för ondt deruti att Justitieråden hade befattningar vid sidan af sitt embete, om de sofvo några timmar mindre och arbetade några timmar längre, än eljest är fallet. Jag är dock af den mening, att då staten betalar en så stor lön till Justitieråden, staten ock har rätt att fordra hela deras arbete, ty medges måste, att de med detta embete förenade göromål äro så stora och maktpåliggande, att arbetet ganska väl räcker till och att dessa embetsmän icke behöfva gå sysslolösa. Grefve Sparre yttrade vidare, att det vore att beklaga om så erfarna män som Justitieråden icke finge användas i kommunala värf, men då, såvidt jag vet, dylika uppdrag icke medföra någon löneinkomst, lär det af Utskottet föreslagna villkor icke utgöra hinder för Justitieråden att emottaga sådana uppdrag. Man har

vidare sagt, att Justitieråden genom att betjena bolag och andra enskilda inrättningar icke behöfva derfor undandraga någon del af den tid, som bör användas för tjensten. Af taxeringslängderna finner man dock att åtskilliga Justitieråd från enskilda bolag uppbära så stor aflöning att densamma utgör icke mindre än fjerdedelen af Justitierådens sammanräknade årsinkomster. Jag tror icke, att dessa bolag bestå en dylik aflöning utan att i gengäld fordra ett motsvarande arbete, och det är detta arbete som jag vill komma åt för statens räkning. Men om påståendet att dessa enskilda befattningar icke borttaga någon tid är riktigt, då ställer sig frågan ännu sämre för dem, som vilja borttaga det af Utskottet föreslagna villkoret. Frågan blir då den, huruvida det arvode, Justitieråden uppbära från enskilda inrättningar eller bolag är en ren present från bolagens sida. Jag vill visst icke antaga att förhållandet är sådant, men om det är sannt att sådana befattningar icke upptaga någon tid, då måste ock aflöningen vara en ren procent och detta är nära nog det värsta, man kan tänka sig. Då jag, för min del, icke kan förutsätta sådant utan måste antaga att Justitierådets aflöning från bolagen betingar ett motsvarande arbete, men jag önskar att detta arbete må komma staten till godo, så har jag inom Utskottet biträdt förslaget om uppställandet af ifrågavarande villkor för åtnjutandet af den högre aflöningen och yrkar nu bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Friherre Ericson: För den, som vill motsätta sig ett förslag, finnas vanligen två olika sätt att gå tillväga. Det ena är det, då man öppet erkänner sig vara förslaget motståndare. Med denne är saken klar. Man försvarar sin åsigt och vederlägger hans skäl. Det andra sättet är det, som begagnas af den, som säger: Jag gillar den riktning, hvori förslaget går, men kan icke godkänna detsamma, emedan jag vill gå ännu längre. Den senare metoden är vanlig, då man ej vill bifalla ett förslag, men hyser vissa betänkligheter vid att öppet motsätta sig detsamma. Jag vill härmed icke säga att Herr Philipsson tillhör sistnämnda kategori, men vågar dock påstå, att han nu begagnat denna metod. Jag har begärt ordet för att, i den händelse Herr Philipssons förslag skulle tillvinna sig något afseende, fästa uppmärksamheten derpå, att han begått ett misstag, då han förmenar att om Kammaren skulle bifalla Utskottets hemställan, dock med uteslutande af det deruti föreslagna villkor, detta villkor skulle kunna erhålla en plats i den skrifvelse, hvaruti Riksdagen tillkännager, att Kongl. Maj:ts framställning om förhöjning af Justitierådets löner blifvit af Riksdagen bifallen. Sådant blir icke förhållandet, ty det är gifvet, att, om Riksdagen afslår Utskottets förslag och bifaller Kongl. Maj:ts nådiga proposition, de motiv, som legat till grund för Utskottets af Riksdagen *afslagna* hemställan, icke kunna intagas i Riksdagens underdåniga svar på den Kongl. propositionen.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Ehuru jag i allmänhet icke är böjd för att öka högt uppsatte embetsmäns löner, biträder jag dock Utskottets förslag, emedan det afser att gifva Högsta Domstolens ledamöter en ställning, oberoende af allt sidoinflytande både i ekonomiskt afseende och i afseende å den ställning, hvori de befinna sig, då de vid

sidan af sitt embete innehafva enskilda befattningar. Då vid sistlidna års riksdag Lag-Utskottet behandlade Herr Danielssons motion i samma syfte, var jag inom Utskottet af samma mening som nu, och jag tror icke att Riksdagen bör frångå sina då uttalade åsichter. Jag är ense med Herr Philipsson derom, att, om man i denna sak gått ett steg längre, sådant varit både nyttigt och lämpligt, men jag tror dock att Stats-Utskottet icke kunnat komma längre än nu skett. För att taga steget så långt ut, som Herr Philipsson önskar, erfordras en grundlagsändring. Lag-Utskottet vid sistlidne riksdag har i motiveringen till sitt betänkande N:r 26 tydliggjort det oegentliga, att i grundlag och civillag upptages olika bestämmelser i samma ämne, hvarigenom man, å sätt föreslaget var, skulle skilja mellan frågorna så, att man genom en *civillag* förbjuder Justitieråden att innehafva befattningar i *enskilda* inrättningar eller bolag, och i *grundlagen* förbjuder dem att innehafva andra embeten i *statens* tjänst. Härigenom skulle uppkomma två slags lagstiftningar i samma fråga, och detta kan väl icke vara lämpligt, hvaraf följer, att om man vill hafva de öfverklagade olägenheterna undanröjda, på sätt Herr Philipsson uttalat, en förändring i grundlagen måste vidtagas. I ofvannämnde betänkande — som af båda Kamrarne godkändes — anförde Lag-Utskottet vid nämnda riksdag, såsom skäl för sitt afstyrkande af bifall till Herr Danielssons motion, dessa märkliga ord, hvarpå jag ber att få fästa Kamrarnes uppmärksamhet: "Af dessa skäl, och då motionärens yrkaude, att genom lag måtte stadgas, att blifvande Justitieråd icke skulle få mottaga enskilda aflönade befattningar eller uppdrag, förutsätter lagstiftningens inblandning i rent privata förhållanden — en inblandning som alltid är vådlig och i förevarande fall måste anses desto mera obefogad, som innehafvarne af det höga embete att döma Konungens dom nog böra af sig sjelfva till fullo beakta sin pligt att ej åtaga sig något uppdrag, som i någon mån hindra dem att med nit fullgöra sina embetsåligganden — kan Utskottet icke heller i denna del understödja motionen".

Huru hafva nu Justitieråden efterkommit denna af båda Kamrarne uttalade önskan? Om man genomläser Stockholms stads taxeringslängder, så finner man, att åtskillige Justitieråd icke åktat på denna Riksdagens vink utan fortfarande innehafva en stor del enskilda aflönade befattningar. Skall Riksdagen nu bevilja en ytterligare förhöjning i aflöningen åt Justitieråden och ändock tillåta dem bibehålla dessa enskilda befattningar. Detta vore ej klokt, ty det är allmänt erkänt, att dessa enskilda befattningar inverka menligt och störande på tjänsten. Man måste således antingen bifalla Utskottets förslag, sådant det är, eller ock alldeles afslå den äskade löneförhöjningen. Något skäl till att borttaga det föreslagna vilkoret och ändock höja lönen är ej af behofvet påkalladt, då Högsta Domstolens ledamöter genom sina åtagna uppdrag i enskilda inrättningar, ofta beredas högre inkomster än det äskade dyrtidstillägget, och således i ekonomiskt afseende kunna vara i en oberoende ställning löneförhöjningen förutan. Under diskussionen har Herr Grefve Sparre yttrat några beaktansvärda ord, och jag kan icke underlåta att uttala min förvåning deröfver att en så hög embetsman, som han, velat förfäktat den meningen, att, fastän, såsom det blifvit uppgifvit, ett af de nuvarande Justitieråden innehar icke mindre än 11 enskilda befattningar, sådant icke skulle verka

menligt på arbetets gång i Högsta Domstolen samt att, om en sådan emhetsman ville sova mindre och arbeta mer än eljest, detta borde vara Riksdagen likgiltigt. Detta kan väl icke betyda annat än, att embetsmännen i allmänhet och till och med ledamöterna i Högsta Domstolen icke vårda sig mera om sina tjänster än att de, sedan de gjort ett visst arbete, hellre öfverlemna sig åt hvila eller förströelser än att arbeta litet mera på sina tjensteåligganden. Men då, efter hvad Herr Grefven uppgaf, Justitierådens tid är väl tillräcklig för skötande af enskilda befattningar, anser jag deremot det vara skadligt att tillåta dem bibehålla dessa befattningar, då jag tror att de hafva full sysselsättning i sitt viktiga kall, om de skola sköta det med den omsorg som fordras.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag. Skulle Justitieråden fortfarande icke akta på Riksdagens önskan, så har Riksdagen nog utväg att skaffa sig gehör.

Herr Treffenberg: Herr Talman, mine Herrar och Herr Danielsson särskildt! Jag anhåller, att Herr Danielsson nästa gång, då han gör mig den äran att citera mina yttranden från äldre riksdagar, gör det så, att det icke uppstår en vrångbild, af hvad jag verkligen yttrat. Herr Danielsson sade nemligen i förmiddagens plenum, att jag skulle vid sistlidna riksdag yttrat mig i det syfte, att jag, derest Justitieråden erhöle tillräcklig aflöning, icke ville motsätta mig ett förbud för dem att vid sidan af sitt embete emottaga andra befattningar och uppdrag, och den ärade talaren fann det vara högst besynnerligt att jag, då Riksdagen nu vore på god väg att bereda Justitieråden en tillräcklig löneinkomst, ändock fortfarande ansåge det af Stats-Utskottet föreslagna vilkor olämpligt. Jag ber att få einra Herr Danielsson derom, att sedan jag i mitt anförande vid sistlidne riksdag utgått från den anmärkningen att alla borde vara "ense derom att det måste anses vara i hög grad klandervärdt, om *tillräckligt* aflönade tjenstemän emottaga andra tjänster eller uppdrag af sådan beskaffenhet, att dessa inkräkta på den tid, som ju i sjelfva verket är statens egendom", jag sökte visa, att Justitieråden icke med skäl kunde inrangeras under denna kategori af embetsmän eller att de icke vore i åtnjutande af "en efter deras höga embetsställning afpassad aflöning". Vidare visade jag, att det under sådana förhållanden icke vore någon fördel utan tvärtom en förlust både för staten och domare-embetet, om ett förbud, likartadt med det af Utskottet nu föreslagna, meddelades. Ytterligare anörde jag, att jag dittills i mitt resonnement utgått från den föreställningen, att Justitierådens nuvarande aflöning vore otillräcklig och att det vore gifvet, att, om den förutsättningen vore falsk, hela den byggnad jag derpå rest äfven fölle. Derefter fortsatte jag, ord för ord, sålunda: "Men äfven om man antager, att Justitierådens aflöning är tillräcklig, återstår dock att tillse huruvida det vore rätt välbetänt att *absolut* förbjuda desse embetsmän att mottaga andra allmänna eller enskilda aflönade befattningar eller uppdrag." "Äro nemligen icke dessa befattningar eller uppdrag ofta af den stora vikt för en mängd inrättingars, associationers och enskildes rättsförhållanden och intressen, att det måste anses som en stor förlust äfven för dessa befattningar, om personer med de kunskaper och den erfarenhet, som skola förutsättas

hos Högsta Domstolens ledamöter, icke kunde af det medborgerliga förtroendet uppsökas med uppdrag att utöfva hägn och tillsyn öfver dessa inrättningar?“ Sådant var mitt yttrande *då*, och Herr Danielsson behagade således finna, att hvad jag i förmiddags yttrade icke står i strid med de åsikter, jag sistlidna riksdag uttalade.

Detta berättigande var hufvudändamålet med mitt uppträdande nu. Men Herr Olsson fällde nyss ett yttrande, som jag anhåller få med några ord bemöta. Han syntes nemligen hafva uppfattat mitt anförande i denna fråga så, som om jag motsatte mig det af Utskottet föreslagna vilkor hufvudsakligen *derför* att jag ömmade för "industrien", och han tillade, att, om mitt resonnement varit riktigt, det vore förunderligt att industrien i landsorten befunde sig i en blomstrande ställning, ehuru den måste sakna det stöd, som anlitaudet af Justitierådens erfarenhet och insigter måste innefatta. Jag vill fästa den ärade talarens uppmärksamhet derå, att jag icke ens nämnde ordet "industri". Och hvad särskildt angår den del af industrien, som heter bankindustrien, får jag förklara att jag för densamma ingalunda ömmar så mycket att jag anser denna industri icke kunna reda sig utan Justitierådets biträde. Men det finnes andra befattningar, hvilkas handhavande ingalunda är oförenligt med justitierådsembetet och deribland — för att nu lemna å sido en mängd uppdrag med mera materiela beröringspunkter — befattningar af en alldeles motsatt beskaffenhet med ideelt syfte. En särskild anledning att påminna härom har jag fått genom det utdrag af Stockholms stads taxeringslängder för år 1872, som Utskottet haft sig angeläget att presentera, då häraf nemligen visar sig, att ett af de dåvarande Justitieråden tillika innehåft befattningen såsom sekreterare i Svenska Akademien, hvilken ju är en af Kongl. Maj:ts sanktionerad institution. Jag frågar Eder, mine Herrar, om någon hört påstås, att denne nyligen afiidne ledamoten af Högsta Domstolen försummat något af hvad till hans domarekall hörde? Gåfvorna äro ju så olika hos olika personer, snabbheten i uppfattningen, skärpan i omdömet, lifligheten i minneskraften, styrkan och uthålligheten i arbetsförmågan större hos den ene än hos den andre; och Grefve Sparre anmärkte i förmiddags att embetsmannabefattningarne icke i allmänhet i vårt land äro så ansträngande, att de icke lemna dess innehafvare *någon* tid öfver för annan sysselsättning än tjenstegöromålen.

Då jag förra gången hade ordet, framställde jag icke något yrkande, emedan jag uppfattade Grefve Sparres yttrande såsom hade han yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men då jag icke med säkerhet vet om Herr Grefven det gjorde, tillåter jag mig nu yrka bifall till den Kongl. propositionen i denna punkt.

Herr Törnfeldt: Då en person har fullmakt på ordinarie tjenst, så sitter han fast der och vet att han får uppbära löneförmånerna äfven om han icke sköter tjensten så särdeles förträffligt. Har han då äfven utväg att få lön på annat håll — menniskan är svag och kan lätt komma i frestelse — så löper han fara att anse detta senare för hufvudsak och sin egentliga tjenst för bisak. Dessutom tror jag att om ett Justitieråd befattar sig med affärer eller bolagsföretag han derigenom för-

varfvar många vänner, men också många ovänner och således under utöfvandet af sitt domarekall kan komma att döma mellan sina vänner och ovänner, men — jag upprepar det — menniskan är svag och kan komma i frestelse. Jag tror man bör lyssna till hvad som förr brukat stå i almanachan, om jag ej missminner mig: "när hvar och en sin syssla sköter, så går oss väl ehvad oss möter". För min del yrkar jag bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Uhr: Jag skulle icke begärt ordet vid detta tillfälle, om icke uti den vederläggning, som riktats mot min ärade granne, hvilken är känd för att vara både känslfull och våtlig, något blifvit uteglömdt, som likväl innebär ett skäl för bifall till Utskottets förslag. Grefve Sparre har framhållit att det skulle vara en förlust för hela landet om statsmakterna förbjödo Högsta Domstolens ledamöter att nedlägga tid och arbete vid enskilda företag. Ja, det är verkligen så här i hufvudstaden, att man icke tycker det rätt väl bestäldt med ett större affärsföretag, om man icke har ett Justitieråd till ledare vid öfverläggningarne. Han sade också att herrar Justitieråd skulle "ligga af sig" om de ej fingo vara med i det allmänna lifvet. Jag deremot tror att de böra hafva genomgått den skolan innan de ernått en så betydande position i staten som justitierådsambetet. Hvad jag nu härvid ville anmärka, det är att just genom att företrädesvis anlita Justitieråd vid privata företag, desamma komma att stå i vägen för unga personer med stor förmåga, bildning i allmänhet och speciellt goda juridiska kunskaper, hvilka personer mycket väl behöfva alla tillfällen att göra sig kända, för att derigenom vinna förtroende och vid förefallande behof till samhällets gagn och nytta varda använda.

Herr Ola Andersson: Herr Talman, mine Herrar och — jag skulle kunna tillägga — Herr Treffenberg särskildt. Äfven jag skulle icke hafva begärt ordet, såvida ej en särskild anledning förefunnnes, nemligen den omständigheten att ett yttrande, som representanten från Westerås på förmiddagen fälde, hittills blifvit obesvaradt. Han undrade hur det skulle gå med konsekvensen såväl inom Stats-Utskottet som äfven inom den af Utskottet styrda majoriteten i denna Kammare, ifall föreliggande förslag bifolles, då — såsom den värde representanten påpekade — Kam-maren förra året afslog Herr Danielssons motion, som afsåg ett förbud för Högsta Domstolens ledamöter just i samma riktning som föreliggande förslag. Om jag kommer att rösta för bifall till Utskottets förslag — hvilket är min afsigt — så tror jag likväl icke att jag felar i konsekvens, ehuru jag vid 1873 års riksdag röstade mot nämnda motion. Då var det icke fråga om någon lönetillökning, men nu ifrågasättes lönetillökning af 2,000 R:dr för hvarje ledamot i Högsta Domstolen.

Beträffande särskildt beskaffenheten af det yttrande, hvarpå jag syftar, kan åtskilligt vara att säga. Möjligen skall jag dertill återkomma en annan gång, för tillfället inskränker jag mig att upprepa hvad en talare på stockholms-bänken för en tid sedan yttrade, nemligen en uppmaning att behandla frågan passionsfritt.

Herr Danielsson: Jag blef verkligen öfverraskad af den artighet, hvarmed representanten från Westerås uppvaktade mig, då han till det här sedvanliga: Herr Talman, mine Herrar, fogade ett — och särskildt Herr Danielsson. Hans artighet räckte tyvärr icke länge, ty han yttrade kort derefter att jag uti en 'vrågbild' framställt hans anförande förra gången denna fråga behandlades af Kammaren. Möjligen har i en eller annan detalj minnet svikit mig och jag således ej riktigt återgifvit hans anförande, men man vet också att en och annan ledamot i denna Kammarare har förmåga att vid justeringen putsa upp sina anföranden, hvilket jag visserligen icke vill påstå här är fallet, ehuru sådant kan ske.

Den ärade representanten uppläste äfven Lag-Utskottets utlåtande, som han tilläfventyrs ansåg utgöra ett skäl för påståendet att de skrifna lagarna icke mycket betyda, men att man snarare bör sätta sin lit till tjenstemännens samvete och heder. Det vore mycket bedröfligt om icke först och främst de skrifna lagarna skulle gälla. Visserligen är samvetets bud också en lag, men tillämpningen deraf får icke göra intrång på den skrifna lagen, hvartill en redlig medborgare först och främst bör hålla sig.

Förra året såg jag en uppgift att åtskilliga domare blifvit ålagda böter för tienstefel. Utan tvifvel hade de icke blifvit bötfällda, om de icke någon gång förgätit den skrifna lagen, kanske jemväl samvetets och pligtens bud varit åsidosatta.

Jag fortfar i det yrkande jag på förmiddagen framställde.

Herr Peter Olsson: Jag får svara Herr Treffenberg att det icke tillhör mig att undersöka än mindre afgöra, huruvida en ledamot af Högsta Domstolen, derföre att han varit sekreterare i Svenska Akademien, försummat sitt domare-embete, aldraminst då denne högt aktade ledamot af Högsta Domstolen nyss lemnat det jordiska lifvet, men hvad som tillhör mig såsom ledamot af Andra Kammaren och Stats-Utskottet, det är att undersöka huruvida den ställning, Herrar Justitieråd enligt min uppfattning måste intaga, tillåter deras verksamhet inom affärsverlden i allmänhet, och detta finner jag vara förenadt med ganska stora olägenheter, hvarföre jag anser Utskottets förslag väl grundadt. Jag vill icke och det torde vara af flere skäl öfverflödigt att närmare ingå i granskning af saken, men upprepar, att skäl funnits till klagomål öfver Herrar Justitieråds verksamhet uti företag, som ligga helt och hållet utom området för deras egentliga embetsförvaltning.

Herr P. Staaff: Jag skall endast en kort stund upptaga Kammararens tid. För min del kan jag icke godkänna det vilkor för åtnjutande af lönetillökning åt Högsta Domstolens ledamöter, hvilket är ifrågasatt. Orsaken är ingalunda den att jag för min del icke önskar att Justitierådens befattning med andra göromål än dem som falla inom embetsförvaltningens område i möjligaste måtto inskränkas, utan mina betänkligheter härleda sig från sjelfva den formulering, Stats-Utskottet föreslagit. Om Riksdagen beslutade i öfverensstämmelse med Utskottets förslag, skulle det verkligen se ut som om den egentliga orsaken hvarföre ett Justitieråd, som jemväl uppbär lön eller arvode från inrättning eller bolag, icke finge åtnjuta lönetillägg, låge just uti den omständigheten att bolaget är

af Kongl. Maj:t sanktionerad. Då det å andra sidan synes vara välbekant att en mängd andra sysselsättningar inom det privata området t. ex. förmyndarskap, arfsskifte och dylikt erbjuder sig för en jurist, så synes mig en dylik formulering besynnerlig och otillfredsställande.

Hvad sjelfva saken beträffar, har den ärade representanten på Westerås-bänken redan visat att det föreslagna villkoret kan leda till ganska märkliga påföljder och dervid exempelvis framhållit att en skald och framstående litterär förmåga — måhända den ende för platsen lämpliga — derigenom skulle helt och hållet kunna utestängas från möjligheten att verka såsom sekreterare i Svenska Akademien. En allmän bestämmelse bör väl icke vara så affattad, att den hindrar personligheten att göra sig gällande.

Jag vänder mig till slut till talaren på östgöta-bänken med en erinran att han uti sitt yttrande helt nyss gjorde sig skyldig till ett miss-tag, som en prest ej borde utsätta sig för.

Han påstår nemligen att i den årliga almanachan finnes att läsa den bekanta regeln: "när hvar och en sin syssla sköter, så går allt väl ehvad han möter". Men denna regel står ej uti almanachan, utan — så vidt jag minnes rätt — i slutet af hustaflan. Dessutom tillåter jag mig fästa den värde talarens uppmärksamhet på att, om denna sats i sin fulla konsekvens skulle tillämpas på oss sjelfva här i riksförsamlingen, då behöfdes blott i samma ögonblick att liksom blåsa bort oss allesammans, ty vi hade icke här att göra. Det är egentligen icke vår syssla att representera svenska folket — den ene är landtbrukare, den andre domare, den tredje grosshandlare o. s. v.

Herr Törnfeldt: Nog vill jag minnas att den af mig citerade regeln brukat stå uti slutet af almanachan. Stående hvar han vill, så är den väl lika kraftig. Hvad den föregående ärade talaren yttrade derom att med tillämpningen af den regeln i dess fulla konsekvens man kunde blåsa bort oss allesammans, emedan vår egentliga syssla icke är den att vistas vid Riksdagen, så får jag svara att hvar och en af oss här har sin syssla under riksdagen, ty enligt grundlagens föreskrift äro vi här församlade för att syssla om hvad nödigt och nyttigt är för samhället.

Herr Grefve Sparre: Jag skulle visserligen icke hafva begärt ordet om icke representanten från Helsingborg beträffande Högsta Domstolen gjort den anmärkningen, att rättmätiga klagomål försports i landet. Har då verkligen någon klagan försports att Högsta Domstolens ledamöter icke sköta sina embeten? Det är lättsinnigt att i en representantförsamling yttra sig på det sättet, ty aldrig har jag åtminstone hört klagomål af sådan art anföras. Under den tid då göromålen inom Högsta Domstolen mer än vanligt hopats, arbetades både för- och eftermiddag. Icke beror det på Domstolens ledamöter om en större eller mindre balans uppstår, ty föredragningen fortskrider hvarje söknedag mål efter mål så fort sig göra låter. Representationen bör icke öfver högsta domaremakts utöfvare kasta en så graverande beskyllning, så mycket mera orättvis som man hitintills aldrig erfarit annat än att Högsta Domstolen fullgjort sitt kall.

Medan jag har ordet, vill jag tillägga ännu en liten anmärkning. Om en allmän mening i landet skulle utbildas sig derom att anmärkning förefinnes mot Högsta Domstolens ledamöter, så finnes i sådant fall ett tillräckligt korrektiv uti opinionsnämnden. Detta är en bättre utväg än att förhindra Justitieråden från att sysselsätta sig; ty ingen domare är till den grad sysselsatt af sitt embete, att han icke kan hafva någon timma af dagen ledig, och då är det bättre att han äger något praktiskt bestyr, som alltid i någon grad vidgar erfarenheten, än att han går sysslöslös.

Herr Peter Olsson: Herr Grefve Sparre har som bekant en sär egen förmåga att icke blott uttrycka sig utan äfven att tyda hvad som må hafva yttrats inom Kammaren. För min del har jag aldrig inlåtit mig på ett bedömande eller afgörande, huruvida Högsta Domstolens ledamöter försunnat sina embeten såsom Justitieråd, utan jag har sagt att det förefunnits anledning till klagomål deröfver, att Högsta Domstolens ledamöter befatta sig med sådana bestyr, som icke sammanhänga med deras verksamhet såsom förvaltare af den högsta domaremakten. Om den saken kan hvar och en sjelf öfvertyga sig, och jag behöfver ej närmare angifva hvad slags företag jag åsyftar, ty ett betänkandet vidfogadt utdrag af Stockholms stads taxeringslängd lemuar derom underrättelser i detalj. Huruvida derigenom försummet uppkommit i deras embetsförvaltning inom Högsta Domstolen, derom vill jag icke ingå i undersökning.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr Talmannen framställde propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick och dels på hvart och ett af de olika ändringsförslag, som af Herr Grefve Sparre, Herr Hjelm och Friherre Ericson blifvit under öfverläggningen afgifna, dels ock slutligen på Herr Jöns Pehrssons yrkande, att så väl Kon. l. Maj:ts proposition i ämnet som Utskottets hemställan måtte afslås. Den förstnämnda af dessa propositioner ansågs vara med öfvervägande ja besvarad; och hade Kammaren alltså utan förändring bifallit hvad Utskottet i detta mom. hemställt.

Litt. b.)

Hans Excelleus Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Efter det beslut, Kammaren på förmiddagen fattade rörande det af Kongl. Maj:t för år 1874 åskade anslag till Justitiestats-expeditionen, har jag föga hopp om bifall till det Kongl. Maj:ts förslag, som innefattas i den nu föredragna punkten af Stats-Utskottets betänkande. För mig återstår blott att uttala mitt beklagande deröfver, äfvensom att hänvisa till de hufvudmotiv för dyrtidstillägg under år 1874, hvilka redan förut blifvit af mig anförda.

Herr A. Rundbäck: Då jag på förmiddagen tog mig friheten framställa åtskilliga yrkanden, men medgaf att propositionen icke skulle ske förr än vid femte punkten och ett af dessa yrkanden gick derpå ut, att dyrtidstillägg måtte af Riksdagen beviljas för år 1874; samt denna fråga

nu är före, så hemställer jag, huruvida icke Kammaren behagade gå förbi denna punkt till dess sjelfva grunderna för dyrtidstilläggens utbetalning blifvit bestämda. Så har skett i Första Kammaren, och jag anhåller vördsam om proposition på detta förslag.

Herr Talmannen förklarade att, då Kammaren redan på förmiddagen fattat beslut derom, att den föredragningsordning borde följas som Utskottet uppställt, ansåg Herr Talmannen sig icke kunna upptaga Herr Rundbäcks nu gjorda yrkande, såsom åsyftande ändring i den sålunda redan beslutade föredragnings-ordningen. Ordet gafs härpå ånyo till

Herr A. Rundbäck, som nu yttrade: Vid det förhållandet att Talmannen nekat att — såsom jag hade föreställt mig kunnat ske — framställa proposition att uppskjuta behandlingen af denna punkt, emedan han anser sig dertill förhindrad af ett redan fattadt beslut om föredragningen, så får jag härmed förändra mitt yrkande på sådant sätt, att jag nu påyrkar det lönetillägg jemväl för år 1874 måtte af Riksdagen beslutas.

Herr O. B. Olsson yrkade bifall till Utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Sedan propositioner, i öfverensstämmelse med de framställda yrkandena, blifvit gifna, bifölls Utskottets förslag.

5:te punkten.

Litt. a.)

Härvid yttrade:

Herr Dickson: Herr Talman, mine Herrar! Det är egentligen först vid denna punkt vi kommit in på frågan om dyrtidstillägg och en diskussion om de principer, som med afseende härå skola följas, är således här på sin plats. Vid det nu föredragna momentet A afhandlas visserligen endast dyrtidstillägg för år 1874, men jag anser det omöjligt att diskutera ämnet utan på samma gång vidröra frågan om dyrtidstillägg för år 1875 och villkoren för åtnjutande deraf. Vid detta tillfälle vill jag likväl icke ingå i någon slags pröfning, huruvida Kongl. Maj:ts förslag med 30 procents tillägg eller Stats-Utskottets med 20 procent må kunna anses för det rätta, icke heller om de öfriga villkoren, men jag kan icke underlåta att yttra, det jag för min del icke är fullkomligt nöjd med någotdera förslaget. Behovvet af dyrtidstillägg företrädesvis i de lägre tjänstegraderna är obestridligt, och jag hade helst önskat att de lönetillägg, som kunna komma tjänstemännen till godo, bestämdes att utgå efter en högre procentberäkning för de lägre och en minskad för de bättre aflönade, ungefär som Herr A. Rundbäck föreslagit. Jag gör visserligen icke något

yrkande härom, men skulle frågan återremitteras i denna punkt, vore det icke mig emot.

Kongl. Maj:t har hemställt om dyrtidstillägg så väl för 1875 som 1874. Det är helt naturligt att Riksdagen och särskildt Stats-Utskottet, som nu har att uppgöra inkomst och utgiftsstat för 1875, i första rummet skola fästa afseende vid behovfen för 1875. Stats-Utskottet har äfven insett behovet af dyrtidstillägg för nästa år och tillstyrkt Riksdagen att bevilja ett sådant. Jag beklagar dock att Utskottet stadnat dervid, då min önskan är, att Utskottet föreslagit dyrtidstillägg jemväl för 1874. Väl vetande att, då jag vid detta tillfälle uppträder för att i min mån plädера för en klass af statens tjenare, som onekligen förtjenar att få sitt arbete lönad, jag ingenting förmår uträtta mot den kompakta majoritet, som här finnes, gör jag det under intryck af den vemodfulla känslan att jag fåfängt arbetar mot strömmen. Jag har icke hellre begärt ordet för att på något sätt söka öfvertyga Kammarens majoritet, men jag har icke velat att Kammaren fattar ett beslut, som i min tanke är fullkomligt stridande mot all rättvisa, utan att någon röst protesterar. Utslaget är sannolikt på förhand gifvet i Kammaren, men ingen kan veta huru det slutliga afgörandet bliver. Jag skulle önska — mine Herrar — att denna fråga icke betraktas ensidigt. Innan jag fortsätter, vill jag likväl först säga att jag för min del gör rättvisa åt Stats-Utskottet för de motiv till afslag å det äskade dyrtidstillägget för år 1874, hvilka Utskottet framställt. Det är naturligt att, då riksstaten för år 1874 redan är fastställd, det strider mot god ordning att göra rubbning deri utan trängande behof. Jag inser fullkomligt vigten af detta skäl och skulle derföre för min del med anledning af de reservationer, som åtföljt betänkandet, särskildt vilja framhålla att jag anser Grefve af Ugglas reservation, deri han yrkar lönetillägg blott för 1874 och således synes vilja afslå det begärda tillägget för 1875, innebära en dubbel orättvisa, ty han kan visserligen — betraktadt ur ren logisk synpunkt — hafva rätt att säga, det behovet är för ögonblicket och derföre fordrar snar hjälp, men om vi nu sedan dyrtidstillägg blifvit föreslaget för år 1875 med det trängande behovet för ögonen skulle bevilja lönetillskott icke för 1875 utan endast för 1874, så skulle vi nästan gifva på handen att man omöjlig kunde komma fram vid nästa riksdag med samma sak igen. Om jag vore inskränkt till ett val emellan 1874 och 1875, gifve jag derföre dyrtidstillägg för det senare året, emedan Riksdagen i så fall skulle stå på mycket mera konstitutionel och parlamentarisk ståndpunkt. Men jag anhåller att Kammaren ville betrakta frågan ur billighetens synpunkt. Man får icke hålla alltför strängt på den regeln att riksstaten för 1874 redan är fastställd. Ingen regel utan undantag, och sedan jag började deltaga i representationens arbeten, har ingen Riksdag gått utan att anslag beviljats att redan under löpande år utgå. Det föreligger ett fullt exceptionelt fall, som gifver rättvisa åt ett sådant undantag, och det vore önskligt att vid behandlingen af denna sak representationen betraktade sig ungefär på samma sätt som en privat man, hvilken har behof af många tjenare. Om arbetsgifvaren insett att tjenarnes löner till följd af tidsförhållanden blifvit oömlräckliga och framställning

ning om förhöjning från deras sida göres vid årets början, ligger det då rättvisa i att han svarar: nej, lönerna äro redan bestämda för detta år, och oaktadt jag vet att ni väl behöfver en tillökning, så kunnen ni icke få någon förr än nästa år. Det enda som kunde rättfärdiga ett sådant handlingssätt vore om arbetsgifvaren befarade att debet och kredit icke skulle gå ihop, men om han såg att finanserna voro blomstrande, och att han kunde bära den ökade utgiften utan ringaste förlägenhet, så borde han bevilja tjenstepersonalens rättmätiga begäran, och han gjorde det troligen också. Riksdagen står nu i den lyckliga positionen att kunna utan minsta olägenhet bevilja dyrtidstillägg äfven för 1874, ty efter all sannolikhet skola årets inkomster i sjelfva verket komma att betydligt öfverstiga de uppgjorda beräkningarne, så att endast ett ringa tillskott torde behöfvas för att bevilja lönetillskott jemväl för 1874, en åtgärd hvarigenom enligt mitt förmenande representationen endast skulle fullgöra en gärd af rättvisa och billighet.

Helst hade jag önskat att båda momenten a och b behandlats i ett sammanhang, då jag yrkat bifall till momentet b och med afseende å momentet a anhållit om dyrtidstillägg jemväl för 1874, men då föredragningen icke kunnat gå i den ordningen, så får jag vid det nu föredragna momentet a vördsamt yrka, att Kammaren med afslag å Stats-Utskottets hemställan beslutar att dyrtidstillägg till belopp och på vilkor, som Riksdagen kan komma att antaga såsom gällande för 1875, jemväl skall utgå för 1874.

Herr Clairfelt, Herr Isberg och Herr Hammarberg förklarade sig instämma i Herr Dicksons yttrande; hvaremot Herr O. B. Olsson tillkännagaf sig bifalla Utskottets hemställan, hvarefter öfverläggningen fortsattes af

Herr Åstrand, som anförde: Herr Tahvan, mine herrar! Då jag läste föreliggande Stats-Utskotts betänkande och särskildt motiveringen i anledning af Kongl. Maj:ts begäran om dyrtidstillägg för 1874 till statens embets- och tjenstemän; kunde jag omöjligen föreställa mig att Utskottet skulle komma till det slut, hvartill det lyckats leda sig. På 7:de sidan i utlåtandet står att läsa: "obestriddligen har efter tiden för senaste allmänna reglering af afföningen för civile tjenstemän *priset på de flesta förmodenheter stegrats i högst väsendtlig grad, och denna stegring måste verka särdeles menligt för alla, som för sin utkomst äro hänvisade till en viss bestämd inkomst.*" Oaktadt detta uttalande kommer Utskottet några rader längre fram till det resultatet att någon förbättring i tjenstemännens afföningvilkor för 1874 icke bör medgifvas. Jag får uppriktigt bekänna att jag ej förstår detta resonnement. Om behovet erkännes, så skall man väl söka afhjelpa det, men ej göra raka motsatsen. Går jag till det privata lifvet, till näringarne, så söker man alltid der afhjelpa de trängande behof, hvilka kunna framstå. Man nöjer sig icke der att säga: "nej — vi hafva redan reglerat våra utgifter för en tid bortåt och ni måste derföre vänta." På sådant sätt har emellertid Stats-Utskottet motiverat sitt afslag, ehuru Utskottet erkänner att

sedan tjänstemännens löner sist reglerades eller år 1856 så småningom en prisstegring egt rum och för närvarande nått en oerhörd höjd. Att under sådana förhållanden de lägst aflönade tjänstemännen måtte befinna sig i en högst tryckande belägenhet, synes obestriddigt. Lifvets allmänna behof äro ungefär desamma för alla grader af statens tjänstemän, åtminstone för tjänstemän med familj. Det är just dessa allmänna behof, hvilka mest drabbats af prisstegringen. Bostäder, viktualievaror, löner till tjänstefolk o. s. v. hafva enormt fördyrats. En famn ved kostar 40 à 50 R:dr. Är det då möjligt att tjänstemän, som för icke många år sedan ansågo sig kunna med 3,000 eller 4,000 R:dr i lön sätta eget bo, skola under den enorma prisstegringen förmå slå sig fram, såvida ej löneinkomsterna under tiden ökats genom befordran, hvilket dock endast kan hafva inträffat med ett fåtal. Under sådana förhållanden finner jag det orättvist om Riksdagen vägrar det af Kongl. Maj:t begärda dyrtidstillägget för innevarande år, endast af det skälet att 1874 års riksstat redan är uppgjord. Huru många gånger hafva icke tillägg till budgeten beviljats. Då nöden drabbade Småland och Norrland, svarade då Riksdagen på de framställda förslagen om hjälp att ingenting för tillfället kunde göras, emedan statsregleringen redan var uppgjord, men att Riksdagen skulle vidtaga åtgärder för det kommande året, dervid underförstådt — i fall icke de behöfvande då redan svultit ihjäl? Den som har reda på saken vet att förhållandet nu ungefär är detsamma med de minst aflönade tjänstemännen, för hvilka det endast återstår att — om representationen vägrar hjälp — anlita vigilansen i hopp att kunna upplefva den tid, då de kunna erhålla en årsinkomst, tillräcklig icke allenast för en tarfflig existens, utan jemväl till amortering af den iråkade skulden.

Hvad hafva t. ex. vi riksdagsmän i arvode för fyra månader? 1,200 R:dr för våra egna personer, ty det är uttryckligen sagdt att arvodet icke är beräknadt för familj. Efter denna grund skulle således lefnadskostnaden för en ogift man i hufvudstaden vara 3,600 R:dr. Denna beräkning uppgjordes under en tid då allting var vida billigare än nu och likväl har här i Andra Kammaren vid de tillfällen, då nedsättning i riksdagsmannaarvodet ifrågasatts (i synnerhet vid 1867—1868 årens riksdag) svarats ett bestämdt "nej, med mindre än 1,200 R:dr kunna vi icke slå oss fram i den dyra hufvudstaden". Om nu så är, huru kan det då vara möjligt för en gift man att lifnära sig sjelf och familjen med 1,200 R:dr, upptagen som han är från kl. 7 på morgonen till 11 på aftonen. Jag åsyftar härmed speciellt vissa tjänstemän vid jernvägstrafiken. Skola vi hafva anspråk på dugliga tjänstemän, skola vi uppehålla deras krafter i arbetet och deras förtroende till framtiden, då få vi ej slå döförat till, när vi, såsom Stats-Utskottet gjort, erkänna det berättigade i framställningen.

Jag föreställer mig att Stats-Utskottets ledamöter skulle kunna någon gång falla på den idén att försöka ett nöje, som här är vanligt, nemligen att åka skridsko. Flera af utskottsledamöterna taga icke lätt vatten öfver hufvudet till följd af mer än vanlig kroppslängd, t. ex. Grefve Posse och Liss Olof Larsson; andre åter torde hållas uppe af ett godt hull, men någon annan, t. ex. Ola Bosson Olsson, skulle lätt — om han råkade ut för olycka under en skridskofärd utanför hufvudstaden, der

trafiken ej är synnerligen liflig — kunna taga vatten öfver hufvudet. Men den värde utskottsledamoten torde ej blifva tillfredsställd om vid hans nödrop den ende framskyndande personen svarade: "Haf tålmod, jag har förut reglerat denna timma, men nästa timma kommer jag och hjälper dig."

Precist så behandlar Stats-Utskottet frågan om dyrtidstillägget, men då jag är lifligt öfvertygad att beviljandet af det önskade tillskottet i tjenstemännens löner såväl för 1875 som äfven för innevarande år är en gård af rättvisa och billighet, så instämmer jag af allt hjerta med Herr Dickson.

Herr Ivar Månsson: Om förhållandet i verkligheten vore sådant, som den föregående talaren skildrat detsamma, skulle hans yrkande vara berättigadt, men nu veta vi att från första början tjenstemännen sjelfva icke framkommit med begäran om dyrtidstillägg, utan att saken gått till på helt annat sätt. Hade tjenstemännen inkommit med skrivelser och böneskrifter om hjälp, hade något allmänt nödrop hörts från statens embets- och tjenstemän i skilda landsändar från Ystad till Haparanda, då skulle väl ingen här i Riksförsamlingen sagt nej, utan medverkat till den hjälp, som pröfvats nödig. Den ärade talaren liknade tjenstemännens belägenhet för närvarande vid nöden i Småland och Norrland för några år sedan. Jag tror det är väl mycket sagt, ty jag kan icke föreställa mig att någon enda statens tjensteman i Sverige för närvarande behöfver blanda bark i brödet. Den ärade talaren vet lika väl som vi andra, att tjenstemännen i allmänhet hafva extra inkomster. Vid det nu föredragna utlåtandet är fogad en tabell, utvisande de extra inkomster för hvilka tjenstemän under Justitie-departementet blifvit för år 1872 taxerade. Med afseende å Justitie-kanslersexpeditionen upplyser tabellen att registratorn och kanslisten visserligen icke har större lön än 2,430 R:dr men derutöfver flera extra förtjenster. Kopisten har blott 1,000 R:dr och der synes behöfvet af dyrtidstillägg trängande, men Stats-Utskottets förslag tilldelar ju alla tjenstemän, som hafva ända till 5,000 R:dr i lön ett tillägg af 20 procent för 1875. Det synes mig därför ligga en ganska betydlig öfverdrift uti talarens framställning.

Den ärade talaren sade vidare att priserna alltjemt stigit, sedan förra regleringen 1856—1858 å tjenstemännens löner skedde, och nu uppnått en sådan höjd att de genast borde hafva tillökning. Men, mine Herrar, några år sedan representationen förra gången reglerade tjenstemännens löner inträffade en svår kris med åtföljande prisfall, som varade under flera år och gjorde det ganska kinkigt isynnerhet för den jordbrukande klassen, då deremot embets- och tjenstemannakorpens ställning var mycket fördelaktig. Det var för jordbrukaren en brydsam tid, då många af dessa bragtes i det största armod, och tjenstemännens ställning för närvarande är på långt när ej så svår att den särskildt behöfver framhållas på sådant sätt som den föregående talaren gjorde.

Hvad slutligen angår hans liknelse om personer, hvilka hålla på att drunkna, så öfverlemnar jag denna besynnerliga framställning åt sitt värde. Jag vill icke längre upptaga tiden, utan yrkar helt enkelt bifall till Stats-Utskottets utlåtande.

Herr Edström: Med den tro jag omfattar att utomordentliga förhållanden fordra utomordentliga åtgärder, föreligger här enligt hvad min rättskänsla säger ett sådant fall, der staten svärigen kan undandraga sig att träda förmedlande emellan. Jag fäster mig här hufvudsakligen vid de tvänne lägsta lönegraderna och kommer uti mitt yttrande att företrädesvis afse det nu löpande skatteregleringsåret.

Det är en lätt sak att förbruka stora inkomster, ja — att göra dem otillräckliga, men det kan ej heller vara svårt för den som med något allvar vill handla i annan riktning att med någon inskränkning uti antagna lefnadsvanor minska lefnadskostnaden. Deremot kunna inkomster, som äfven med iakttagande af strängaste hushållsaktighet måste anses för anständig existens otillräckliga, omöjligen göras tillräckliga. Detta senare inträffar på det stora flertal af löntagare uti första och andra tienstegraderna, hvilka icke hafva andra inkomster än den knappa lön, de för närvarande af staten åtnjuta.

Den ändring af förhållandet mellan myntvärdet å ena sidan samt arbets- och varuvärdet å den andra, hvilken under förra året nådde en dittills icke känd höjd och ännu fortfar, bar, såsom vi alla erfarit eller kunnat iakttaga, inom den enskilda näringsverksamheten allmänt haft till följd ganska betydlig förhöjning i aflöningsvilkoren, och jag frågar: har icke staten, på samma gång den fordrar godt och pålitligt arbete af sina tjenare, i ty fall enahanda förbindelser som den enskilde? Svaret måste blifva jakande.

Mitt uppträdande har närmast afsett att förorda, det första lönegraden, som i allmänhet åtnjuter en årslön af endast 1,000 R:dr, äfven som den andra graden, må redan för innevarande år tillerkännas ett dyrtidstillägg af minst 500 R:dr för hvarje beställningsinnehafvare. Den föreslagna generela procentberäkningen synes mig minst för dessa tvänne tienstegrader vara lämplig.

Jag vill härunder visserligen icke hafva förnekat att förbättringar kunna behövas jemväl i ofvanliggande lönegrader, men mitt förnämsta ögonmärke har varit att söka hjelpa, der hjälpen allra mest behöfves. För öfrigt må — synes mig — hvart år hafva sin omsorg; beviljas, då behofvet är fullkomligt ådagalagdt, dyrtidstillägg för detta år och fortfar behofvet deraf äfven nästa år, så lærer den då församlade Riksdagen icke underlåta hvad i det hänseendet skäligen göras bör.

Jag har gjort detta uttalande för att vinna den uppmärksamhet, mitt förslag möjligen kan ernå, utan att jag dervid framställer något särskildt yrkande.

Herr Alb. Staaff: I en fråga, sådan som denna, får man förbise den större eller mindre möjlighet, att med sitt ord utträtta något, och inskränka sig till att för sitt eget medvetandes skull åtminstone uttala sin mening, då man anser saken stor och vigtig. Det är ofta vanligt, att betydelsefulla ämnen förlora i anseende, derigenom att de dagligen och stundligen omnämnas. Så har det kanske gått med den fråga, som nu är före. Det der så ofta uttalade ordet "dyrtidstillägg" har kanske gjort, att hufvudsaken genom denna sammandragning af ord fått en viss tonlöshet. Låt oss skilja orden och tänka på hvad "dyr tid" vill säga,

Hvad detta är, behöfver icke beskrivas. Litet hvar bör derom kunna hafva en föreställning, och det torde vara nog att erinra om, att det nu är dyr tid, en dyr tid, som redan varat i flera år. Jag behöfver icke visa de särskilda poster, hvori denna dyrhet yttrar sig, ty en föregående talare, Herr Astrand, har redan framställt flera af de olika utgifter, som under senaste tider alltmera stegrats. När man sammanställer dessa år från år sig ökande utgifter med de låga löner, som nu till bestämdt belopp för åtminstone en del af statens tjenstemän utgå, framgår det tydligt, att många af dem, isynnerhet om de äro husfäder, omöjligen kunna under nuvarande förhållanden med sina familjer existera. Det behöfves dock icke någon lifligare, bjertare beskrifning på denna tid och den nöd den medfört, än den som Stats-Utskottet sjelft målat; och jag kan icke finna bättre uttryck och starkare färger vid skildringen af den dyra tidens inflytande än Utskottet begagnat. Så säger Utskottet: "priset på de *flesta förmodenheter* har sedan sista allmänna regleringen af aflönningen för civile tjenstemän *stegrats i högst väsendtlig grad*, och denna stegring måste verka *särdeles menligt* för *alla*, som för sin utkomst äro hänvisade till en viss bestämd inkomst". Vidare säger Utskottet: "det är derföre uppenbart, att statens embets- och tjenstemän numera befinna sig i afseende på aflöningsförhållandena i *vida sämre* ställning, än den som genom berörda lönerreglering dem bereddtes". Jag anser således att Stats-Utskottet så klart, som man kan önska, framställt saken, och derföre är jag Utskottet tacksam. Äro vi således ense, att dyr tid är en behjertansvärd sak, så böra vi äfven besinna, hvilka följder, som deraf för embetsmännen kunna uppkomma, nemligen brödbekymmer och deraf oundvikligen härflytande misströstan under arbetet och en viss olust i det samma, som ofta uppkommer, äfven der samvetet och pligtkänslan äro stränga och vakna. Låt om oss besinna, huru svårt det måste vara för tjenstemannen att, under det han är uppfylld af farhågor för sin och de sinas utkomst, med värma och nit fullgöra sitt arbete, hvilket under sådana förhållanden blir trældom och icke fri verksamhet. Man *arbetar* men *verkar* icke. Må vi äfven för oss framhålla, huru dyster framtiden ter sig för en person i sådan samhällsställning och under sådana vilkor, huru han ovilkorligen måste tänka på svårigheten att bibringa sina möjligen ännu i späad ålder varande barn en nödvändig och, allt eftersom de uppväxa, kostsam uppföstran, huru en familjefäder, som har vuxna söner, ofta måste skicka dem till akademien, efter att hafva bekostat deras skolgång, samt slutligen hurusom mången ser sig tvingad af den hårda nödvändigheten att åt sina barn anvisa helt andra banor än dem, till hvilka deras anlag tyckas leda dem. Många sådana förhållanden böra behjertas; och gör man det, så är det också skäl att tänka på, huru man deri skall åstadkomma en förändring till ett bättre. Förhållandet emellan representationen och statens embetsmän bör vara godt. Dermed vill jag visst icke säga, att representationen genom stora löner skall söka förvärva embetsmännens gunst utan, genom att gifva dem hvad de skäligen böra hafva, bereda dem tillfälle att så kraftigt som möjligt verka för statsändamålet. Embetsmännen äro ju de, som utföra hvad statsmakterna tillsammans besluta, och nyttan och värdet af dessa beslut betingas ju i väsendtlig mån af det sätt, hvarpå de sättas i verket. Vill

man, att till embetsmännens skara skola komma kunniga personer med skicklighet och förmåga, så måste man också se till, att man icke alltför illa aflönar dem, och att man under dyr tid, då farhågorna att inträda på embetsmannabanan naturligtvis äro stora, så ställer till, att icke utsigten till en blifvande utkomst alltför mycket fördunklas. Det kan eljest lätt inträffa, att alltför många af våra uppväxande ynglingar afhållas från denna bana. Äfven jag hyser visserligen den uppfattning, som här ofta uttalats, att det icke är lyckligt, att den uppfostran, som bibringas det uppväxande manliga släktet, skall uteslutande gå ut på att bilda dem till embets- och tjänstemän, utan att det är lika klokt som önskvärdt och nyttigt, att många af dem blifva skicklige att gifva sig in på andra banor, men å andra sidan finner jag olyckligt, om man af fruktan för en klen utkomst och oaktadt bestämd håg tvingas att afhålla sig från embetsmannabanan. Intelligens och arbetsförmåga behöfvas såväl inom embetsmannaklassen, som inom industrien, och böra icke utestängas på något håll.

Här har yttrats af en talare, och deri låg ett klander mot regeringen, att det icke försports någon skrifvelse eller någon allmännare klagan från embetsmännen om behovet af ett dyrtidstillägg, utan att regeringen endast af egen drift låtit utgå ett uppprop till samtliga embetsverken att inkomma med anmälan om sina anspråk i berörda afseende. Dermed förhåller det sig emellertid så, enligt hvad jag inhemtat, att först sedan från en hel mängd håll inom landet petitioner om förbättrade lönevilkor till regeringen inkommit, beslöt densamma att till embetsverken allmänt sända en skrifvelse med uppmaning att säga hvilka förhoppningar och önskningar de i anledning af den dyra tiden hade att framställa. Detta finner jag för min del ganska naturligt. Om regeringen från början uppmuntrat till något sådant, så hade det visserligen icke kunnat gillas, men då, såsom jag redan sagt, från olika landsändar klagomål och petitioner från tjänstemän sjelfmant inkommit, är det ju riktigt, att regeringen för att kunna framlägga en systematisk framställning af embetsmännens ställning i sin helhet, tillvägagått på sätt som skett och icke nöjt sig med att framlägga blott de särskilda petitioner, som från en eller annan ort inkommit. Man kan således ej påstå, att embetsmännen icke sjelfva klagat sin nöd. De hafva på ort och ställe som vederbör framställt sin belägenhet, men på ett hofsamt sätt, och vi veta alla, att de äro alltför pligtrogna, för att på något annat sätt ådagalägga sitt missnöje. Må det tillåtas mig att säga att, såvidt jag har mig bekant, och hvilket äfven af flere talare här erkänts, vi kunna prisa oss lyckliga, att i vårt fadernesland åtminstone i allmänhet hafva en mycket god embetsmannakorps, en korps som uppfyller ganska höga anspråk. Må jag derjemte få tillägga, att jag, som är uppfödd i Stockholms stad, der en stor del af tjenstemännen vistas, har under en lång verksamhet af den beskaffenhet, att jag kommit i beröring med många olika personer och familjer, kommit till den erfarenhet, att våra embetsmannafamiljer föra ett tarfligt och anspråklöst lefnadssätt och i allmänhet befinna sig i ganska måttliga, stundom torftiga omständigheter, och ej sällan måste underkasta sig många inskränkningar och försakelser. Detta har jag i min egenskap af prest och skollärare haft tillfälle att

erfara, och jag har ibland sådana familjer någongång sett så stora bekymmer, att kanske många af eder, mine Herrar, derom icke hafva en aning.

På grund af hvad jag sålunda i korthet anført, instämmer jag i Herr Abraham Rundbäcks yttrande om nödvändigheten af, att det ifrågasatta dyrtidstillägget utgår efter en graderad skala, och att betänkandet förden skull må till Utskottet återremitteras. Skulle detta yrkande emellertid icke vinna något understöd, förenar jag mig med Herr Dickson och yrkar bifall till regeringens proposition om dyrtidstilläggets beviljande både för 1874 och 1875; och jag slutar med det förklarande, att vi måste besinna, att i detta ögonblick icke blott en mängd af statens tjenare, utan äfven deras hustrur och barn hafva sina blickar riktade på oss under förhoppningar om lindring i sina bekymmer. De begära icke allmosor, och Riksdagen har hvarken rätt eller pligt att gifva sådana; men de fordra billighet och rättvisa, och att bifalla denna begäran är representationen både förpligtad och berättigad.

Med Herr Alb. Staaff instämde Herr Lundström, Herr Nyblæus, Frih. af Schmidt, Herr Huss samt Herr Grefve Björnstjerna.

Herr Grefve Posse: Till en början ber jag att för den ärade representanten från Östergötland få hembära min och min kollegas i Stats-Utskottet tacksamhet, därför att han trodde, att vi icke så lätt skulle komma under isen, som många andra. Om bilden var träffande, lemnar jag derhän, men att den i detta fall icke var upplysande, det vågar jag påstå.

Hvad sjelfva frågan beträffar, torde villigt medgifvas, att, äfven om den Kongl. propositionen velat åt densamma gifva dragen af ett tillfälligt behof, vi likväl i sjelfva verket nu stå framför en mycket stor fråga, frågan om det inbördes förhållandet mellan staten och dess embetsmän, och sådan är denna frågas omfattning i sin helhet. I ett land, sådant som vårt, der i mer än 200 år embetsmännen i socialt och politiskt hänseende varit förherrskaude, och detta under de mest olika statsformer, under konungadömet både med och utan namstämpel, der är det klart, att den häfdvunna sekelgamla uppfattningen, att embetena äro till för embetsmännens skull, blott långsamt skall försvinna under nya tidsförhållanden. Detta är anledningen, hvarför i vårt land finnas så många särskilda kategorier af embeten, embeten som äro öfverflödiga, som icke behöfvas, embeten som behöfvas därför att en antyqverad arbetsform anvisar deras behållande, därför att det mångskrifveri, som alla erkänna kan förändras, icke blir förändradt, embeten, som gifva sina innehafvare mycket litet att göra, deraf följden blir att dessa med dåliga löner försedde tjenstemän skaffa sig andra sysselsättningar i många olika riktningar. Om det nu är en sanning, att så verkligen är, och att skälet dertill ligger temligen tydligt för oss alla i det förhållande, hvori embetsmännen under loppet af sekler hafva stått till staten, så uppstår ganska lätt den frågan, om det kan vara sannolikt, att den nya representationen skall stillatigande och villigt medgifva, att detta missförhållande får i all framtid fortvara. Det vågar jag för min del påstå icke kommer att inträffa. Det har redan visat sig, att den nya representationen oförtydbart och högljudt inför tronen framställt sina anspråk om förändring i vissa delar af embetsverken, och jag tror mig icke säga för mycket eller fordra för mycket af Konungens rådgifvare, som ständigt deltaga i våra förhandlingar, då jag

till dem hemställer, om de icke under loppet af de flera år, som den nya representationen varit i verksamhet, hafva erfarit, att representationen ovilligt och ofta endast tvungen — åtminstone hvad denna Kammare beträffar — medgifvit tillökning i lönestaten, och detta alltid under det uttalande, att representationen gerna vill lemna skälig lön men fordrar ett densamma motsvarande arbete, samt att dess motstånd vore grundadt i den uppfattning, att förhållandet mellan lön och arbete icke var behörigen regleradt. Jag, för min del, hyser den åsigt, att om embetsmännens verksamhet blir så reglerad, att hvar man i sin tjänst har fullt upp att göra, så är det otvifvelaktigt, att representationen i sin helhet icke vill förmå arbetaren dess förtjenta lön. Representationen erkänner och måste erkänna de stora förtjenster, som vår svenska embetsmannacorps utan tvifvel eger, och kan icke fordra, att denna corps skall egna sig åt sitt arbete utan lön, men representationen måste fordra, att arbetet står i afpassadt förhållande till lönen, och det är just hvad som nu på många håll icke eger rum. Då bör det icke heller förundra någon, att man icke vill höja lönen för tjänstemän, som äro i den kategori, att de antingen icke behövas eller kunna undvaras genom en förändrad arbetsordning eller också hafva tjänster, som gifva dem en obetydlig sysselsättning. Den åsigt, som sålunda uttalat sig hos representationen, synes emellertid regeringen icke hafva riktigt uppfattat, ty, såvidt jag kan bedöma, har regeringen hittills icke gjort något för att afhjelpa de öfverklagade missförhållandena. De framtråda hufvudsakligen inom de gamla embetsverken. I de nya åter, som i senare tider blifvit ordnade och stå under generaldirektörens in-seende, i dessa verk äro förhållandena annorlunda. Der har hvarje tjänsteman fullt upp att göra, der är icke något i detta afseende att klandra, och jag ber Herrarne erinra sig, att vi i fråga om dessa verk flera gånger haft lönestater före och att i allmänhet, hvad Kongl. Maj:t deri begärt, blifvit villigt bifallet. Det är således icke värdt att komma fram och säga, att, sedan en reorganisation af de gamla embetsverken skett, regeringen skall möta motstånd i fråga om en lönereglering, ty det har praktiskt bevisats, att, om motstånd under enahanda förhållanden mött, detta icke varit af särdeles stor betydighet. Detta visas äfven af den hufvudtitel, vi nu till behandling förhafva, i det deri förekommer en ny stat af representationen bifallas, men åtminstone har Stats-Utskottet bifallit hvad Kongl. Maj:t i detta afseende begärt utan ringaste anmärkning. Ett dylikt tillmötesgående skulle utan tvifvel äfven blifva följd, om regeringen ville taga frågan om embetsverkens reorganisation i sin hand. Jag tillåter mig säga, om den ville, måhända äfven, om den vågade, ty det förefaller verkligen, som om det vore något sådant hinder i vägen som det, att regeringen befarar, att svårigheterna skulle blifva alltför stora, och jag har rätt till en sådan förutsättning, då under en så lång följd af år yrkanden blifvit i ämnet framställda utan att hafva ledt till någon påföljd, med undantag af några högst enstaka fall, hvarå exempel finnas äfven i denna hufvudtitel, nemligen den nya anordningen af kansliexpeditionerna. I stället för att under nuvarande brydsamma förhållanden redan i tid taga frågan om hand — ty medgifvas måste, att anledning till den nu vidtagna åtgärden kunde finnas redan i början af föregående år lika-

väl som i slutet på detsamma — i stället för att i tid infordra de uppslysningar, som ansågos nödvändiga, i tid infordra förslag till lönereglering för de olika staterna, i dess ställe har regeringen icke gjort något förrän den 6 September i fjor, då den lät utfärda ett allmänt upprop till tjänstemännen, med tillsägelse att låta veta sina önskingar i afseende på lönebehof och sin uppfattning om möjligheten af inskränkningar. Det var ju klart, att under sådana förhållanden svaret icke skulle kunna komma regeringen tillhanda så tidigt, att den kunde till denna Riksdag utarbeta förslag till omorganisationen och ny lönestat. Det är således uppenbart, att redan från det ögonblick regeringen beslutade sig för att göra något, regeringen hade den uppfattning, att man skulle undanskjuta frågan och söka ett palliativ, hvarigenom man kunde tillfredsställa embetsmännen utan att gripa in i själva saken och därför söka åstadkomma ett tillfälligt dyrtidstillägg. För att emellertid lugna representationen, ifall den skulle finna, såsom åtminstone är fallet med mig, detta sätt att tillvägagå icke vara fullt tillfredsställande, lemnades den underrättelse, att en komité skulle tillsättas för utredande af själva hufvudfrågan, och att, sedan dess utlåtande inkommit, vi framdeles hade att vänta en Kongl. proposition, hvarigenom hela saken skulle ordnas. Ja! mine Herrar! en komité är nog mycket bra, men många af oss hysa den föreställningen, att en komité är ett utmärkt sätt att döda en fråga eller åtminstone låta den blifva mycket länge hvilande, och för min del bekänner jag, att jag hellre vill hafva verkliga fakta, hafva en regeringshandling i min hand, än att blott få ett löfte af regeringen, och till denna uppfattning har jag kommit af erfarenhet. Jag vill icke anföra mera än ett enda exempel för att visa, hvad löften kunna vara värda, och erinrar i detta afseende om hvad som tilldrog sig vid urtima riksdagen år 1871. Då uppträdde nemligen en af regeringens ledamöter, Statsrådet Bergström, uttryckligen i regeringens namn och yttrade: "Alltsedan år 1867 hafva de män, hvilka sutit i Konungens råd, betraktat ordnandet och förstärkandet af rikets försvarsväsende såsom en stor fosterländsk fråga, om icke såsom nationens lifsfråga. De nuvarande rådgifvarne hade ock satt sig såsom ett mål före att söka bringa denna fråga till en lycklig och snar lösning, både till följd af dess egen stora vikt och betydelse och därför att densamma, så länge den kvarstode olöst, lade hinder i vägen för att med odelad kraft till afgörande företaga andra viktiga ärenden". Detta, mine Herrar, var ett löfte, som gafs oss 1871. Sedan dess har, såvidt jag har mig bekant, samma regering, som ännu sitter kvar, icke vidtagit någon åtgärd, såsom regering betraktad, förrän än på hösten 1873, således hela två år efteråt, och då endast nedsatt en komité, hvars arbete ännu är oss okänt. Detta är nu en fråga, som regeringen sjelf förklarar vara dess lifsfråga, och då den har kunnat ligga nere så länge som den gjort, så ligger det antagande ganska nära till hands, att en fråga sådan som embetsverkens organisation och lönereglering måhända kan få hvila ännu längre, och detta antager jag så mycket hellre som ordalagen i det statsrådsprotokoll, der komitén omnämnes, äro temligen sväfvande, åtminstone såvidt de afse en omorganisation af embetsverken. Det kommer ett litet tillägg på slutet, att den tillernade komitén är berättigad att äfven i denna del göra framställning, men detta omtalas icke såsom hufvudsak.

Mot den framställning, som i Kongl. Maj:ts proposition blifvit gjord om dyrtidstillägg, har jag den anmärkning att framställa, att anspråken äro väl höga. Jag tillåter mig så mycket hellre uttala denna åsigt, som jag är alldeles förvissad om, att den uppfattning, jag i detta afseende hyser, delas af pluraliteten i båda Kamrarne. Jag tror, att frågan blifvit mycket enklare och i alla afseenden lättare att lösa och äfven ledande till större fördel så väl för representationen, hvilken då fått mindre besvär, som för embetsmännen sjelfva, ifall regeringen inskränkt sig till att begära dyrtidstillägg för endast ett år, och då till en kanske lägre tilläggsprocent än som nu begärts. I det senare fallet har jag att åberopa exempel från våra gränsländer, der lönerna i allmänhet äro lägre och lefnadskostnaderna lika höga som hos oss, och der man åtnöjt sig med vida mindre och billigare anspråk. Hvad jag under alla omständigheter skulle hafva önskat, hade varit att regeringen åtminstone velat stanna vid de anspråk, som embetsmännen sjelfva framställt, och icke gått längre, men fall förekomma, då regeringen ansett dessa anspråk alltför moderata och ett särskildt fall, då den föreslagit tre gånger så mycket, som vederbörande embetsmän begärt, under det i andra fall af regeringen begärts mer än dubbelt emot hvad som fordrats. Jag vill således uttrycka den uppfattning, att om jag vore embetsman, så skulle jag sanneligen icke vara regeringen särdeles tacksam för det sätt, hvarpå den behandlat denna fråga, dels därför att regeringen icke åt sjelfva hufvudsaken, eller i afseende på embetsverkens reglering och löner, i tid egnat det arbete och den utredning, som varit nödvändigt för att redan nu kunna definitivt reglera dessa förhållanden, och dels därför att, när så icke skett, det andra alternativet, som tillgripits, icke varit väl funnet, men allra minst skulle jag vara regeringens ledamöter tacksam för att de med denna fråga hafva sammanblandat sina egna löneförhållanden, ty jag är öfvertygad om, att regeringsledamöternes ställning till frågan, sådan som den nu beklagligen förkligger, skulle varit vida bättre, om de icke för sig sjelfva begärt dyrtidstillägg. Jag ber dervid att få fästa den ärade regeringens uppmärksamhet på, att orsaken hvarföre den begärt dyrtidstillägg är, enligt dess egen uppgift, att den icke kunnat medhinna att sammanjemka de olika åsikter, som gjort sig gällande inom de olika embetsverken och reglera dessa definitivt, men det är icke troligt att detta kan vara ett skäl hvarför regeringen icke framlagt en reglerad stat för Konungens rådgifvare, ibland hvilka hvar och en gernia vill förutsätta sådan öfverensstämmelse i uppfattning, att de lätt kunnat blifva ense om en definitiv reglering af deras egna löner och att de i så fall kunnat framlägga en sådan, i hvilken händelse, som jag redan nämnt, deras ställning till frågan om dyrtidstillägget varit vida behagligare; och om deras eget intresse icke varit berördt, hade jemväl deras ord vägt vida tyngre i vågskålen, då de uttalat det till förmån för embetsmännen, än hvad det nu kan göra.

Det har blifvit yttradt här, att Stats-Utskottet har motiverat på ett sätt och tillstyrkt på ett annat, och man har sagt, att Stats-Utskottet i de mest lysande färger visat behovet af dyrtidstillägg åt embetsmän och derefter slutar med att uttala: de böra icke få något sådant. Jag har läst detta i tidningarne för några dagar sedan och det förundrade mig då, att man med den lugnare uppfattning, som pressen bör hafva, icke

insåg, att Stats-Utskottets skildring af den dyra tidens menliga inflytande afser icke det begärda dyrtidstillägget för år 1874 utan det för år 1875, och såsom motiv för tillstyrkande af dylikt tillägg för sistnämnda år anser jag hvad Stats-Utskottet i nämnda afseende yttrat vara ganska lämpligt. Det är mycket sant, att omedelbart derefter kommer yttrandet om dyrtidstillägg för år 1874, men för detta yttrande är särskild motivering anförd, nemligen den, att när staten en gång är reglerad, den icke utan särdeles viktiga och tvingande omständigheter bör rubbas. Nu kan man visserligen här invända, att det någon gång förut skett, att en reglerad stat blifvit med ganska betydliga belopp rubbad. Det medgifver jag gerna, men deraf följer väl icke, att sådant skall blifva regel. I förevarande fall, der det kan undvikas, der bör det också undvikas. Jag skall alldeles, oförbehållsamt säga att för min del har jag aldrig ansett det tänkbart, att representationen skulle bifalla något dyrtidstillägg för år 1874, då framställning om dylikt tillägg både för 1874 och 1875 blifvit gjord, och jag tror, att Stats-Utskottet haft fullt skäl till att på den grund som uppgifvits hemställa, det Riksdagen måtte afslå dyrtidstillägg för 1874. Här har blifvit återopadt förhållandet med enskilda tjenare och yttrats att, när en sådan begär tillökning i sin lön, så lära de flesta husbönder icke vägra en sådan begäran. Jag vet icke, hvilken erfarenhet de Herrar, som derom yttrat sig, kunna i detta afseende ega, men så mycket vet jag, att om mina tjenare velat hafva löneförhöjning, så hafva de framställt denna anhållan för ett kommande år, och jag har aldrig hört, att en tjenare begärt retroaktiv löneförhöjning. I öfrigt tror jag icke, att denna jembförelse är från någöndera sidan fullt lämplig. Något rättsförhållande, som skulle kunna berättiga tjenstemännen till dyrtidstillägg för 1874 fins naturligtvis icke, och då vi, såsom jag redan nämnt, icke böra rubba en redan fastställd stat, anser jag lämpligast och bäst att i förevarande punkt godkänna Stats-Utskottets förslag, hvarom jag härmed värdsamt anhåller.

I Herr Grefve Posses anförande instämde Herr J. E. Johansson och Herr Magnus Jonsson.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Den siste talaren började med en så högstämnd ton och satte den fråga, som här föreligger, så högt, att man kunde tro, att vårt fria land slafvade under ett olidligt embetsmannavälde. Här finnas ock, enligt hans utsago, tjänster, som voro fullkomligt öfverflödiga, tjänster, som voro högt aflönade, men medförde ingenting att göra. När talaren emellertid en stund fortsatt i sådan anda, fick man omsider höra, att alla de embetsverk, som stå under generaldirektörer, äro ganska väl inrättade, och att hvarje tjensteman inom dessa verk har full sysselsättning. Man fann således, att det höga talet gällde tre à fyra kollegier här i Stockholm, och detta var hela det fält, hvarpå han således hade att röra sig. Det är dock alltid godt att hafva åtminstone detta fält att tillgå när man vill, för att intaga en skyddsställning mot Kongl. Maj:ts förslag, komma fram med den der gamla, så ofta upprepade organisationsfrågan. Här hände sig för en eller två riksdagar tillbaka, att samme talare, som nu yttrat sig om behovet af en omorganisation inom de förvaltande verken, hade anmärkning att fram-

ställa mot hofrätternas arbetssätt och deras organisation, ty han är hemma i alla brancher af vår förvaltning. En annan talare instämde i klandret. Jag frågade då enskildt såväl den ene som den andre, hvad som felades i hofrätternas organisation, och fick olika, mot hvarandra helt och hållet stridande svar på begge hållen. Hvad den ene ansåg klandervärdt och felaktigt ansågs icke så af den andre. Båda voro fullt eniga i att klandra och säga att det var illa stäldt, men då fråga uppstod att säga hvad det var, som var illa stäldt, och hvad som skulle göras, för att förebygga det onda, då voro de lika oense. Så befarar jag, att det äfven komme att gå, om fråga blefve hvari den påyrkade organisationen af andra embetsverk skulle bestå. Det har dessutom visat sig, att så snart Kongl. Maj:t framställt förslag till något verks reorganisation, så har detsamma möjligtvis accepterats af representationen, men denna har dock dervid icke beviljat de medel regeringen ansett af nöden, och sålunda ej heller infriat de löften, som från representationens sida så ofta förnummits, att, efter en reorganisation, de nya tjensterna skulle med tillräckliga löner förses. Jag vill exempelvis återropa regleringen af Fångvårdsstyrelsen för några år tillbaka, det enda förvaltande verk som lyder under Justitie-departementet. Förutom detta verk har Kongl. Maj:t nu till ombildning föreslagit Justitiestats-expeditionen, Justitierevisions-expeditionen och äfven öfriga departementens kanslier, men alltjemt höres samma rop: regeringen gör ingenting för omorganisation af embetsverken, och detta har numera öfvergått till ett slagord, som nog ganska länge i framtiden kommer att förspörjas.

Det har blifvit sagdt, att regeringen genom sitt sätt att i denna fråga tillvägagå icke förvärfvat sig embetsmännens tacksamhet. Jag skall gerna afstå från alla anspråk på dylik tacksamhet, om densamma blott kommer att öfverflyttas på Riksdagen, men jag kan icke medgifva, att regeringen gjort orätt, då den icke redan vid den statsreglering, som för detta år uppgjordes, framhöll nödvändigheten af dyrtidstillägg för tjenstemännen för innevarande år. De i detta hänseende från åtskilliga håll försporda röster om bristande förtanke hos regeringen och oförmåga att se hvad framtiden bär i sitt sköte tillbakavisar jag med de skäl, som redan förut i dag af mig uppgifvits och nu icke behöfva upprepas, men visst är, att om regeringen, sedan behovet för detta och nästa år blifvit tydligen ådagalagdt, icke framställt förslag om dyrtidstillägg för begge åren, så hade regeringen visserligen visat brist på den nödiga omtanken för framtiden.

Herr Statsrådet Bergström: Utan tvifvel är det lärorikt för en hvar och äfven för en ledamot i en representerande församling att kasta blicken tillbaka på historien och deri söka hemta lärdom för det närvarande och för framtiden, men den som vill göra en sådan historisk återblick, bör göra det med reut begär att finna sanningen och icke dervid ledas af önskan att finna skäl för åsigter, som i historien icke finna något stöd.

Stats-Utskottets ordförande, den ädte Grefven, började sitt anförande med en återblick på den ställning, som embetsmännen i vårt land intagit. Jag vill icke förneka att deri låg delvis en sanning, i det embetsmännen i det svenska samhället, liksom inom hvarje annat samhälle, under tiden

för dess bildning och daning haft stort inflytande, därför att öfriga samhällsklasser icke egt den bildningsgrad, att de kunnat med kraft deltaga i samhällets angelägenheter; men att de svenska embetsmännen till den grad beherrskat samhället, att dess frihet deraf varit hotad, det vågar jag bestrida. Jag har läst min historia så, att de samhällsmedlemmar, som hotat den svenska allmogen med att mista sin egendom och möjligen blifva lifegna, hafva icke tillhört Sveriges tjenstemannaklass, utan tvärtom hafva tjenstemännen, det vågar jag påstå, städs iakttagit en berömvärd ställning emot folket och sökt skydda dess frihet och bevara dess rättigheter. Jag tror icke det är rätt att i en fråga af icke större dimensioner än den nu förevarande försöka att från förflutna tider anföra fakta för att väcka hat mot vissa samhällsklasser. Detta om den historiska framställningen.

Vidare framställde den ärade talaren, hvilken svag ställning regeringen intager till denna fråga, derigenom att dess ledamöter föreslagit dyrtidstillägg äfven för sig sjelfve. Jag trodde, att den grannlagenhet regeringens ledamöter visat, då de med tystnad låtit bero vid hvad Stats-Utskottet i denna del anfört, skulle förmått den ädle Grefven att icke framkomma med en sådan anmärkning, men eftersom den nu framkommit vill jag äfven taga bladet från munnen och, hvad mig beträffar, förklara, att aldrig har jag för mitt arbete i svenska statens tjenst blifvit så betald, att jag kunnat lefva på min derför erhållna lön, utan har jag för mitt och min familjs uppehälle varit nödsakad att deröfver af min enskilda förmögenhet uppoffra ett ganska betydligt belopp. Om regeringen begärt dyrtidstillägg för sina ledamöter, så har det skett derför, att regeringen ansåg sig böra tillämpa principen i hela sin konsekvens och utsträckning och deri kan regeringen åberopa en granstats: Danmark, exempel. Danska regeringen har nemligen, i likhet med den svenska, begärt dyrtidstillägg för dervarande tjenstemän till viss procent af lönen, och denna begäran afser äfven ministrarne. Det hade visserligen i nu förevarande fall stått en annan utväg öppen för regeringen, nemligen att föreslå en verklig lönereglering för statsrådets ledamöter. Jag hemställer likväl till hvar och en, som tänker billigt och rättvist huru det skulle hafva upptagits, om regeringen ensamt föreslagit fast lön för sina ledamöter, men ej för några andra, och om icke då det omdöme skulle hafva försports, "för sig sjelfva veta de nog att sörja, men ej för andra".

Det har vidare framkastats, att regeringen är mycket obillig i sina fordringar, då den begär 30 procent af lönebeloppen såsom dyrtidstillägg. Jag vill med ett enda exempel visa att lefnadskostnaderna under de senaste 15 åren stegrats med mycket högre procenttal och åberopar i detta afseende en utredning, som är gjord af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Calmar län. Denna utredning som finnes bifogad Kongl. Maj:ts proposition om löneförbättring för åtskilliga landsstatstjenstemän, afser en jemförelse mellan lefnadskostnaderna år 1858 och år 1873 såväl i stad som på landet för en tarflig tjenstemansfamilj, bestående af man och hustru, två halfvuxna och två mindre barn samt två tjenstepigor. Kostnaden för en sådan familj utgjorde i stad år 1858 2,739 R:dr och år 1873 4,337 R:dr. Om någon af Herrarne behagar räkna efter, så skall han finna, att detta utgör en stegring i lefnadskostnader af 62 procent. På landet

uppginge en dylik familjs lefnadskostnader år 1858 till 2,454 R:dr samt år 1873 till 3,770 R:dr, och utvisa således en stegring af 65 procent. Man må visserligen invända, att denna beräkning icke är tillförlitlig, men jag vågar påstå, att hvar och en, som genomläser den, skall finna, att den i sig innebär så många kriterier för sannfärdighet att den icke kan jäfvas, och såsom bevis härpå vill jag endast nämna, att en post i "utgifter för ljus och lampolja" upptagits till högre belopp för år 1858 än för 1873, och detta af den mycket naturliga anledningen, att fotogéner då ännu icke var införd i vårt land. Jag skulle kunna af de från länsstyrelserna inkomna uppgifterna anföra flera upplysande exempel på lefnadskostnadernas stegring, men jag nöjer mig med det redan anförda.

Jag tror icke, att man med fog kan klandra regeringen därför att den begärt dyrtidstillägg äfven för 1874. Man må visserligen säga, att det utvisade brist på förutseende hos regeringen, att den icke redan år 1873 begärde dyrtidstillägg för 1874, men regeringen går naturligtvis icke utan högsta nöd att vidtaga en sådan åtgärd som att begära dyrtidstillägg, och så mycket vill jag säga, att det var starkt i fråga inom regeringen vid 1872 års slut att hos 1873 års riksdag göra framställning om dyrtidstillägg.

Slutligen hvad den der så mycket omordade omorganisationen angår, detta eviga slagord som användes likt och olikt vid alla tillfällen, så vill jag icke förneka, att inom den svenska embetsmannaverlden verkligen finnes en och annan plats, som icke gifver sin innehafvare fullt upp att göra, men ingen må tro, att genomförandet af organisationen skall åstadkomma så stora besparingar, som man från vissa håll synes förmoda. Visst är att äfven i de nu befintliga gamla embetsverken, såsom t. ex. Kammarrätten och Kammarkollegium, många embetsmän finnas, hvilka hafva så mycket i och för sina embeten att sköta, att de icke sällan arbeta 10 à 12 timmar om dagen.

Den ärade talaren uppläste slutligen ett yttrande af mig vid 1871 års urtima riksdag och ville deri finna ett af mig lemnadt löfte, som sedermera icke infriats. Jag mins mycket väl hvad jag då yttrade, och om det tillåtes mig ånyo uppläsa detsamma, torde Kammaren kunna bedöma, huruvida nämnda yttrande innebär något löfte eller icke. Jag yttrade nemligen: "Alltsedan år 1867 hafva de män, hvilka suttit i Konungens råd betraktat ordnandet och förstärkandet af rikets försvarsväsende såsom en stor fosterländsk fråga, om icke såsom nationens lifsfråga. De nuvarande rådgifvarne hade ock satt sig såsom ett mål före att söka bringa denna fråga till en lycklig och snar lösning både till följd af dess egen stora vikt och betydelse och därför att densamma, så länge den kvarstode olöst, lade hinder i vägen för att med odelad kraft till afgörande företaga andra viktiga ärenden". Jag frågar hvar och en, om i detta yttrande kan anses ligga ett löfte. Jag åtminstone kan icke finna detta, och der icke något löfte är gifvet, der är heller icke något sådant brutet. Är den stora, fosterländska frågan löst ännu? 1871 års regering erkände villigt, att den vid frågans lösning ej hade lyckats och erbjöd sig sjelf såsom ett försoningsoffer därför. Jag önskar och hoppas att denna fråga måtte komma till en lycklig lösning, sedan man nu börjat bygga på en annan grund än den som år 1871 föreslogs, och framtiden

kommer att utvisa, om den nu antagna grundvalen vinner mera bifall än den förra.

Jag vill nämna för Kammaren, att *den skriftliga uppfattningen af detta mitt yttrande kommer icke att af mig justeras*. Då det är första gången jag avslutar ett yttrande på detta sätt och jag hädanefter vid avslutande af hvarje mitt anförande kommer att göra ett dylikt tillkännagifvande, torde det åligga mig att deröfver afgifva en förklaring. Den som känner, huru protokollsföringen i andra parlamentariska församlingar är ordnad, vet äfven, att vederbörande talare derstädes i regeln icke hafva nödigt, att, för att förvissa sig om deras yttranden äro till protokollet rätt uppfattade, genomläsa och justera desamma, sedan de blifvit tagna till protokollet, men alla talare här hafva sig bekant, att det nästan alltid är nödvändigt att justera den skriftliga uppfattningen af anföranden härstädes för att ernå visshet, om denna uppfattnings riktighet. Jag vill härmed icke framlägga något klander emot hvarvarande protokollsförande, ty med det sätt hvarpå protokollsföringen nu är ordnad, åstadkomma de hvad man af dem kan begära, utan jag vill endast konstatera, att denna justeringsskyldighet tager mycket tid utom det, att den är särdeles odiös. Jag har under sju riksdagar tåligt underkastat mig denna skyldighet, men nu medgifver min tid det icke längre. Jag vill därför nu en gång för alla förklara, att jag icke kommer att justera den skriftliga uppfattningen af mina yttranden i denna Kammare, och att jag således icke heller underkastar mig något ansvar för det sätt, hvarpå mina yttranden komma att i protokollet intagas.

Herr Jonas Andersson: Jag hade knappast tänkt yttra mig angående den nu föredragna punkten, derest icke min vän och länskamrat här till venster om mig hade framställt en, som mig synes, allt för mörk skildring af tjenstemännens nuvarande lefnadsvilkor. Här är fråga om huruvida dyrtidstillägg redan för innevarande år nödvändigt bör beviljas eller icke. Vore verkligen nöden så stor som denne min länskamrat och till en del äfven en talare på stockholmsbänken sökt utmåla, så tror jag knappast att det skulle finnas någon enda inom denna Kammare, som skulle vilja neka att bevilja det af Kongl. Maj:t ifrågasatta dyrtidstillägget både för år 1874 och för år 1875. Desse talare hafva nemligen sökt framhålla, att den nöd, hvaruti embetsmännen för närvarande befinna sig vore sådan, att den kunde pressa lifvet på en människa, och att fara vore för hand att många af dem äro på väg att svälta ihjel, alldeles liksom då hungersnöden för några år sedan härjade i Norrland och Småland; ja, man har till och med förliknat deras tillstånd med en persons som håller på att drunkna och ovillkorligen skall duka under, derest ej skyndsamt en hjälpsam hand räckes. Ja, vore det verkligen så illa ställt, så är jag för min del fullt och fast förvissad om, att äfven denna Kammare skulle taga denna sak uti ett allvarligt behjertande och icke undandraga sig att lemna den erforderliga hjälpen. Nu är dock förhållandet sådant, att hvarje öfverdrifven skildring af en sak slår öfver målet och sålunda förfelar den effekt man dermed velat åstadkomma.

Efter min fullkomliga öfvertygelse är faran i detta hänseende ingalunda så stor, att man behöfver i sitt minne uppkalla längesedan förflutna skräckbilder af nöd och elände för att dermed uppväcka medlidande. Vål kan det vara saunt, att embetsmännens aflöning, isynnerhet uti de lägre tienstegraderna, är alltför ringa, så vida man nemligen finge antaga att hela deras existens vore beroende endast af den aflöning de af staten uppbyre; men nu är, tyvärr, vårt hela embetsmaskineri så illa inrättadt, att på samma gång för detsamma erfordras ett stort antal embetsmän, detsamma dock vanligtvis icke gifver på långt när full sysselsättning åt dem som derstädes hafva sin anställning. Knappast en fjerdedel af arbetstiden är för dem anslagen till tienstgöring i embetsverken, till följd hvaraf de äfven, nästan utan undantag, äro oförhindrade att på andra håll skaffa sig biförtjenster. Knappast finnes också någon, i synnerhet inom de lägre tienstegraderna, hvilken icke på flera håll uppbyr aflöning i och för hvarjehanda befattningar utom statens tienst. Jag för min del vill visst icke klandra detta; jag omnämner det endast såsom ett faktum och såsom ett bevis derpå att nöden för dem verkligen icke är så öfverhängande som åtskilliga talare här sökt frambälla. Särskildt känner jag något närmare hithörande förhållanden i landsorten, och tror mig därför med bestämdhet kunna säga, att det ifrågasatta dyrtidstillägget utan all men och fara kan uppskjutas till år 1875. Såsom vi veta, hafva redan närmare tvänne månader af innevarande år förflutit, och jag kan för min del icke finna, att åtminstone hittills några tecken tyda derpå att nöden för embetsmännen skulle vara så öfvervägande, att det vore fara värdt att de skulle svälta ihjäl, derest man icke redan för i år beviljade dem det af Kongl. Maj:t äskade dyrtidstillägget. Vid sådant förhållande kan jag för min del icke finna tillräckligt skäl vara för hand att nu göra en rubbning uti den statsreglering, som redan är defuitivt uppgjord. Jag tror ock, att ganska många af embetsmännen här i Stockholm skulle lika gerna hafva sett om någon löneförhöjning för innevarande år icke för dem blifvit begärd.

Hvad särskildt beträffar den nu föredragna punkten af Stats-Utskottets utlåtande, så må jag säga, att det må hända skulle hafva varit önskligt, om Stats-Utskottet vid fattandet af sitt beslut i denna fråga hade tillerkänt de lägst aflönade tienstemenne en något högre procentberäkning än dem som befinna sig i högre lönegrader. Jag vill emellertid för närvarande icke närmare inlåta mig i bedömandet af denna sak, utan vill blott lägga vikt derpå, att det enligt min föreställning är högst oriktigt att i denna sak söka framställa förhållandena i sådana mörka färger, som blifvit gjordt dels af min länskamrat, dels ock af Herr A. Staaff, ty, såsom jag redan nämnt, dylika skildringar skjuta vanligen öfver målet, då de färgläggas allt för bjert. Bäst är i alla händelser att med sans och måtta öfverväga hvad som i hvarje fall är mest lämpligt och ändamålsenligt. För närvarande vill jag för min del icke påyrka något annat än bifall till det slut, hvartill Utskottet kommit, och att sålunda dyrtidstillägg måtte beviljas blott för år 1875; och detta så mycket hellre, som jag är liffigt öfvertygad derom, att någon hotande fara i afseende å tienstemenneus lefuadsvilkor icke står för dörren, derest Stats-Utskottets

Utskottets hemställan i den föredragna punkten vinner Riksdagens bifall.

Herr *Fredricson* instämde med Herr *Jonas Andersson*.

Herr *Hübinette*: Jag anhåller att i största korthet få förklara, att jag för min del anser att Stats-Utskottet haft ganska goda skäl för afstyrkande af bifall till Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af dyrtidstillägg åt statens embets- och tjenstemän för år 1874. Dylika anslag anser jag nemligen icke böra beviljas för det löpande året och sedan statsregleringen redan blifvit definitivt bestämd, utan först för det efterföljande året, såsom äfven praxis är vid bestämmande af hvarje annat statsanslag. För öfrigt tror jag, att det icke är så farligt med den så mycket omtalade nöden för embetsmännen i afseende å deras lefnads-vilkor för innevarande år. Vid 1856—1858 års riksdag förekom, såsom vi veta, äfven den frågan att bevilja embetsmännen högre löner i anledning af då stegrade prisförhållanden i allmänhet. Ingen framställde likväl vid den tiden fråga om att bevilja dem dyrtidstillägg under då pågående riksdag, utan först från och med den tid, för hvilken statsregleringen då uppgjordes. Jag finner det vara både rättvist och billigt att samma förfarande äfven nu iakttages, och då jag på denna grund ansett Utskottet hafva ganska goda skäl för sitt förslag, yrkar jag bifall till detsamma.

Herr *Dickson*: Jag begärde ordet, under det att Stats-Utskottets ärade ordförande senast yttrade sig, emedan jag tyckte mig finna, att han gick något på sidan om ämnet för nu pågående diskussion. Han började med en diatrib mot embetsmannaklassen och ansåg det vara ett icke opassande sätt att göra desse till ödmjuka tjenare genom att ställa dem något litet på indragning och förknappning. Detta hans yttrande påminner mig lifligt om, huru man i Indien tämjer elefanter genom att instänga dem i gropar och under viss tid underlåter att gifva dem föda för att dymedelst göra dem spaka. Vidare ådagalade den ädle grefven under sitt anförande ett starkt missnöje med regeringen, och jag har för min del icke från detta håll väntat mig få höra uttalas någon synnerlig förkärlek mot regeringens åtgärder. I detta hänseende hafva dock redan både Hans Excellens Justitie-statsministern och Herr Civilministern gifvit den ädle Grefven svar på tal, hvadan jag för min del endast ber få framställa några allmänna reflexioner angående det sätt, hvarpå allmänna ärenden hos oss vanligen behandlas här vid riksdagen. Jag tycker nästan, att vi hafva en viss benägenhet att lägga oss uti en hel hop saker, som egentligen icke sortera under vår befogenhet. Det är naturligtvis regeringen som skall bära ansvaret för det hela och ordna hvarje sak på ett sätt, som är lämpligast för ärendenas gång; regeringen har att utfärda instruktioner för tjenstemännen och framlägga förslag för Riksdagen, dels huru stort antal embetsmän, som för förvaltningens ordentliga gång erfordras, dels ock beloppet af den aflöning, som för dem är behöflig. Riksdagens rättighet och pligt åter består uti att å ena sidan afväga arbetets vikt och betydighet, å den andra sidan de löner,

som för detta arbete böra bekostas och utbetalas. Men om vi deremot här vid riksdagen skulle stå och skrika, att ingen förändring i afseende å embetsmännens löner bör vidtagas förr än den eller den saken blifvit gjord, förrän den eller den reorganisationen blifvit verkställd, så tror jag att ett sådant handlingssätt å vår sida innebure en återgång till frihetstiden och Riksdagens allenastyrande, hvarigenom vi komme att vida öfverskrida vår befogenhet. Låtom oss derföre helt enkelt inskränka oss till att pröfva det arbete, som af statens tjenstemän bör uträttas, och den lön som dem derför med rätta bör tillkomma, men låtom oss icke lägga oss uti sådana saker, som egentligen icke tillkomma oss att bedöma.

Jag tillåter mig slutligen att i detta hänseende få citera en talare, hvars ord jag knappast hade trott att jag skulle komma att här upprepa, nemligen Herr Törnfeldt, hvilken någon gång påmint oss om den gamla vishetsregeln: "När hvar och en sin syssla sköter, så går allt väl elivad oss möter".

Herr Grefve Posse: Den siste talaren har citerat mitt förra anförande på ett sådant sätt, att jag nödgas justera det. Innehållet af mitt anförande är, så vidt jag kan erinra mig, aldeles inkorrekt från början till slut. Jag vill dock icke mycket uppehålla mig vid denna omständighet, lika litet som vid det öfriga af hans yttrande, å hvilket, enligt min föreställning, icke erfordras något svar alls. Jag har begärt ordet hufvudsakligen för att vända mig mot den ärade civilministern, hvilken började sitt anförande dermed att, då man citerar tryckta källor och sådant sker af rent begär att finna sanningen, så bör man icke afvika från det tryckta ordet; härtill fogade han ytterligare den förebräelsen mot mig, att jag i detta fall icke skulle hafva lyckats finna sanningen, hvilket påstående han ytterligare sökte förtydliga genom att säga, det jag visserligen skulle hafva läst korrekt innantill, men deremot orätt uppfattat innehållet af de citerade orden, då jag ansåg dem innebära ett löfte för framtiden. Jag hade verkligen minst af allt väntat mig detta argument från den ärade civilministern, ty, i likhet med mig, är jag fullt öfvertygad om att de flesta af denna Kammares ledamöter för närvarande hafva och fortfarande komma att bibehålla den uppfattning af det citerade yttrandet, att detsamma innebär ett löfte till Riksdagen. Är det åter så, att vi icke kunna trygga oss till detta löfte, så kunde ju möjligen deraf följa, att vi skulle sakna all anledning till den förhoppning vi hysa, att inom kort från regeringen få mottaga ett förslag till förändrad organisation af vårt försvar. Vidare behagade den ärade civilministern säga, att jag i mitt förra anförande hade antydtt, att samhällets frid vore hotad och att jag hade sökt hopa hat öfver en viss samhällsklass. Äfven om jag förbehåller mig rättighet att justera mina yttranden till protokollet, så är jag öfvertygad om att de redan dessförinnan äro, åtminstone i det närmaste, riktigt återgifna, och jag har, såvidt jag påminner mig, i detta fall icke haft samma otur som Herr Civilministern, utan har det tvärtom ganska ofta händt att jag ej behöft justera desamma. I det mitt yttrande, hvarom nu är fråga, vet jag mig hafva sagt, att våra embets- och tjenstemän i mer än tvåhundra år varit i socialt och politiskt hänseende förherrskande; men denna omständighet har, efter hvad jag tror, hittills icke stört sam-

hällets frid och icke heller hopat hat på embetsmännen. Icke heller har jag antydtt, att så hädanefter skall inträffa. Vidare, och i anledning af mina anmärkningar deremot att Statsrådets Herrar ledamöter äfven för sin egen räkning hade begärt dyrtidstillägg, fick jag af den ärade civilministern uppbära förebräelse, hvarvid han tillade, att han nu ämnade taga bladet från munnen. Jag blef verkligen mycket uppmärksam, och undrade på hvad häraf mände följa; men mest förvånad blef jag dock af hvad som nu verkligen följde, då Herr Statsrådet upplyste oss om att han egde enskild förmögenhet och därför icke i ekonomiskt hänseende behöfde vara beroende endast af sin statsrådslön. Jag kan dock icke neka, att jag verkligen icke fann denna upplysning så särdeles storartad, att den lämpligen borde inledas med de orden, att nu ville den ärade civilministern ändtligen taga bladet från munnen. Slutligen lade den ärade civilministern ett visserligen icke stort, men ett opassande ord i min mun: att jag skulle hafva kallat regeringens framställning i detta ämne oblyg. Något sådant uttryck kan icke finnas i protokollet, ty jag har icke tillåtit mig begagna ett dylikt slagord. Det var hufvudsakligen för att bemöta dessa uttryck af den ärade civilministern, som jag denna gång tagit till ordet.

Herr Statsrådet Bergström: Den ädle Grefvens senaste anförande innehöll temligen personliga anmärkningar, hvilka från min sida icke kräfva något svar. Jag får därför endast förklara att, för den händelse den ädle Grefven älskar att omgifva sig med martyrglorian, jag för min del visst icke ämnar afkläda honom denna gloria.

Den skriftliga uppfattningen af detta mitt yttrande kommer icke att af mig justeras.

Herr Törnfeldt: Den dyra tidens verkningar får hvarje medborgare vidkännas; ty allt, hvad man behöfver köpa, är dyrt, antingen man är embets- eller tjänsteman eller enskild person. Huru få icke en mängd folkskolelärare i landsbygden, hvilka icke hafva mera än 500 à 600 riksdalers lön att lefva af, vidkännas den dyra tiden, utan att regeringen ändå tänkt på dem? Vidare finnas många komministrar, hvilka hafva liten lön och icke kunna komma i åtnjutande af den lön, som blifvit dem af regleringsnämnd tillagd, emedan på 50 år stadfästade lönekonventioner hindrat sådant.

I statsråds-protokollet för den 19 December nästlidet år anføres såsom motiv för dyrtidstilläggets beviljande, att samhället skulle hafva stora anspråk på embetsmännen och deras familjer; men på embetsmännen har det skattdragande samhället inga andra anspråk, än att de fullgöra sina tjänsteåligganden väl, och på embetsmännens familjer har samhället icke vidare anspråk än hvad det har på alla andra menniskor eller att de ställa sig samhällets lagar till efterrättelse. Men icke förty finnes den, som på embetsmännen och deras familjer gör ganska dryga anspråk, nemligen hofskräddaren. Embetsmännen smider han i silfver och guld, och han, den store klipparen, klipper så stort, att hvarje familjs släp betäcker ett kapplands yta. Samhället vill icke kännas vid detta och har inga sådana anspråk; det vill icke heller betala fiolerna till sådana

saker. Rangén och arbetet stå i strid med hvarandra, och det är rangén, som skall lefva i lyx och öfverflöd, men icke arbetet; ty så snart en embetsman flyttas högre upp i rangrullan, skall han strax hafva högre lön, äfven om han efter uppflyttningen får mindre att göra.

I afseende på det sätt, hvarpå dyrtidstillägget borde utgå, yttrade jag vid remissen af den Kongl. propositionen, att jag icke kunde gilla procentberäkningen, utan att jag ville hafva förslaget så ordnad, att dyrtidstillägget komme att falla någorlunda jemnt öfver alla, som vore i behof deraf. Jag skulle helst sett, att så hade skett, och att ett dyrtidstillägg af 500 riksdaler hade tilldelats hvarje lönegrad intill dem, som hafva 4,000 à 5,000 riksdalers lön — ty de, som äro aflönade med 6,000 riksdaler, eller lika mycket som 12 folkskolelärarefamiljer åtnjuta i lön, lära väl kunna berga sig dyrtidstillägget förutan — men jag vill dock icke nu göra något fruktlöst yrkande derom, utan instämmer i Utskottets förslag.

Herr Rubenson: Bland det myckna, som Stats-Utskottets ärade ordförande yttrade, då han första gången hade ordet, var mesta delen sådant, som icke hörde till föreliggande punkt; men ett och annat hörde verkligen dit. Det var af denna del af hans anförande ett ställe, som jag särskildt fästade mig vid, nemligen då han konstaterade, att den motivering, som vid den punkt, till hvilken i denna hänvisas, eller första punkten, förekommer såsom Utskottets skäl för afstyrkande af dyrtidstillägg för år 1874, till stor del icke gäller afstyrkandet för nämnda år, utan att denna del af motiveringen bör så förstås, att der varit meningen att angifva de skäl, som Utskottet ansett tala för beviljande af dyrtidstillägg för år 1875. Att Utskottets utlåtande icke riktigt hänger tillsammans, att premissen och konklusionen icke hänga ihop, har redan af en talare på förmiddagen blifvit visadt; och det förundrar mig således icke, att Utskottets ordförande velat justera utlåtandet, men han har, efter min uppfattning, derigenom endast förvärrat saken, då det nya skäl han anförde, hvarföre Utskottet icke tillstyrkt dyrtidstillägg äfven för år 1874, slog öfver målet. Han sade nemligen, att anledningen, hvarför icke sådant tillägg af Utskottet föreslagits för år 1874, vore den, att Kongl. Maj:t icke gått Riksdagens önsknings i afseende på reorganisation af embetsverken till mötes, och han tillade dessutom något om embetsmännens ställning till frågan i allmänhet. Men nu frågar jag, huru Utskottet, då det på sådant skäl icke tillstyrkt lönetillägg för år 1874, kunnat göra det för år 1875. Efter min uppfattning, har Utskottet då ännu mindre kunnat föreslå sådant för år 1875 än för år 1874, ty detta års tillägg har mera än nästa års naturen af en tillfällig hjälp. Jag inskränker mig till hvad jag nu yttrat, hvilket blifvit sagdt för att visa, huru föga sammanhang finnes i Utskottets utlåtande. Efter den utgång, frågan i Första Kammaren fått, vill jag, som anser samma goda skäl, som finnas för att bevilja dyrtidstillägg för nästa år, tala jemväl för dylikt tillägg i år, ej framställa något särskildt yrkande.

I Herr Rubensons yttrande instämde Herr *Treffenberg*.

Öfverläggningen förklarades slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på återremiss i det af Herr A. Rundbäck vid 1:sta punktens föredragning angifna syfte, dels ock slutligen på yrkandet att, med afslag å hvad Utskottet hemställt, Herr Dicksons nu framlagda förslag måtte antagas. Den förstnämnda af dessa propositioner ansåg Herr Talmannen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd, med anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits Herr Dicksons förslag, en så lydande omröstnings-proposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt. a i 5:te punkten af dess utlåtande N:o 14,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, att dyrtidstillägg till det belopp och med de vilkor, som för år 1875 kunna af Riksdagen bestämmas, skall jemväl för år 1874 beviljas åt de i förevarande moment omförmälde embets- och tjenstemän.

Omröstningen försiggick och utföll med 121 ja mot 50 nej; hvadan Utskottets hemställan alltså af Kammaren bifallits.

Litt. b.

Ordet begärdes af

Herr Key, som anförde: Herr Talman, mine Herrar! Jag anhåller att vid denna punkt få fästa Kammarens uppmärksamhet på den reservation, som af tio ledamöter från Andra Kammaren i Stats-Utskottet afgifvits, i hvilken reservation, som återfinnes å sidan 35 uti Utskottets utlåtande, desse reservanter föreslagit, att dyrtidstillägg å löner öfverstigande 5,000 kronor icke böra ega rum. Då derför i föreliggande fråga, rörande Justitiekanslars-expeditionen, Justitiekanslern, på sätt å sidan 49 i utlåtandet synes; är föreslagen att erhålla i lön 7,000 R:dr och såsom dyrtidstillägg för 1875 1,000 R:dr, får jag anhålla, att anslaget i denna punkt måtte, i öfverensstämmelse med reservationen, nedsättas från 2,500 till 1,500 R:dr, samt att Kammaren behagade i öfrigt lemna sitt bifall till denna reservation och vid beviljande af dyrtidstillägg iakttaga deri nämnda belopp.

Herr Hörnfeldt: Då Herr Key redan yttrat hvad jag vid denna punkt ämnade säga, så vill jag endast tillkännagifva, att jag afstår från ordet och instämmer med honom.

Herr J. E. Johansson: Då jag icke var närvarande i Utskottet vid justeringen af denna fråga och således icke hade tillfälle att i likhet med Andra Kammarens ledamöter reservera mig emot densamma, så ber jag nu att få tillkännagifva, att jag instämmer i den reservation, som af Andra Kammarens ledamöter i Utskottet afgifvits, och yrkar bifall till densamma.

Herr A. P. Danielsson: Då jag icke kan dela den åsigt, som legat till grund för det slut, hvartill Utskottet i denna punkt kommit, så beder jag att i korthet få nämna, att jag anser det vara i högsta måtto öfverflödigt att bevilja de embets- och tjänstemän, som innehafva lön af 4,000 R:dr och derutöfver, förhöjning deri eller dyrtidstillägg, och då jag anser, att dyrtidstillägg till och med icke bör beviljas till dem, som innehafva en lön af 3,000 R:dr, så vill jag yrka, att denna punkt måtte varda till Utskottet återremitterad.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Jag anser mig endast böra nämna, att jag icke kan godkänna de skäl, som blifvit anförda för nedsättning i eller afslag å dyrtidstillägg särskildt för den embetsman, hvilken innehar lön, öfverstigande 5,000 R:dr, och om hvilken här är fråga. Jag finner, att hvad som blifvit sagdt om embetsmännens förändrade ställning till följd af den dyra tiden gäller äfven i fråga om embetsmän å de högre platserna och jag anser följaktligen, att här ifrågasvarande embetsman bör få åtminstone det dyrtidstillägg, som af Utskottet för honom föreslagits.

Herr Dickson: Jag vill blott i korthet och undantagsvis yrka bifall till Stats-Utskottets utlåtande i förevarande del, och jag skall blott och bart påpeka en betydlig oegentlighet, som skulle uppstå, ifall de tio reservanternes åsigt blefve gällande. Under denna punkt förekomma icke, men det finnes andra tjänstemän, som hafva öfver 5,000 men under 6,000 R:dr i lön, såsom t. ex. vid tullen, der tjänstemän äro anställda, som hafva 5,500 R:dr i lön; och skulle nu de tio reservanternes åsigt göra sig gällande, så blefve följden den, att den underordnade tjänstemannen med 5,000 R:drs lön finge 1,000 R:dr i dyrtidstillägg, hvaremot den, som hade 5,500 R:drs lön, fick ingenting; en inkonsequens, som det vore oriktigt att antaga. Då jag finner en begränsning i dyrtidstillägget till 1,000 R:dr för löner från 5,000 till 9,000 R:dr icke vara för öfverflödigt tilltagen, vill jag anhålla om bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Jöns Pehrsson: Herr Talman, mine Herrar! Efter den heta debatt, som egt rum vid föregående punkt, torde det vara öfverflödigt att säga något här; men då jag hört allt detta tal om den dyra tiden och den nöd och det elände, som skulle råda inom embetsmannacorpsen, så kan jag icke tåga stilla; och jag vill då fråga, om sådant tal icke är ett hån mot den allt styrande, och om embetsmännen mera än andra lida af den dyra tiden. Det måste för hvar och en, som vill tänka rätt på saken, vara en verklig tillfredsställelse, att vi hafva en dyr tid; och jag undrar, om tjänstemännen skulle tycka det vara bättre, om förhållandena nu vore sådana som 1868 och 1869, då nöden var stor, och många människor

icke fingo arbete för att skaffa sig bröd. Då talade embetsmännen icke om den nöd som fans. Jag tror, att, om någon nöd nu vore förhanden, den skulle visa sig på de offentliga ställena i hufvudstaden eller der embetsmännen och deras familjer synas, men så tyckes icke vara förhållandet, och om man vill se på rättvisan, hvilket icke är vanligt vid riksdagen, så skall man nödgas medgifva, att embetsmännens löner, i jämförelse med den frie arbetarens aflöning, äro ganska höga och för dem tillräckliga. Det är ett gammalt sätt, att orättvisa skall gälla i afseende på aflöningen mellan de olika graderna inom embetsmannacorpsen, och denna orättvisa vill man nu också bibehålla genom den i fråga om dyrtidstillägget föreslagna procentberäkningen, hvilken jag för min del icke kan gilla. Då jag var nog djerf att vid denna riksdag väcka motion derom, att allt dyrtidstillägg för närvarande skulle afslås, yttrade jag likväl, att jag alldeles icke var emot löneförhöjning, der det utreddes, att sådan verkligen var af nöden, och att, hvarpå jag äfven sett förslag, de lägre graderna kunde tilldelas tjugo procents lönetillägg, tills man komme upp till tjänster, som lemnade 3 à 4,000 R:dr i lön, hvilkas innehafvare icke kunna anses vara i behof af sådant tillägg. Det är väl sant, att Utskottet icke kunnat komma till annat resultat; men jag tror ändå, att vi, innan beslut fattas, böra tänka på, om vi icke skulle kunna återremittera frågan till Utskottet, för att Utskottet må få uppgöra en jennare fördelning af dyrtidstillägget embetsmännen emellan. Helst ville jag gå till väga på samma sätt nu som vid sista riksdagen, eller att vi ställa en rund summa till regeringens disposition, hvilken sålunda blifver ansvarig, om den icke rätt fördelas, men då sådant väl icke lär kunna ske, vill jag framställa den önskan, att denna punkt och i följd deraf allt, som handlar om dyrtidstillägg för 1875, måtte till Utskottet återremitteras för att Utskottet må kunna framkomma med förslag till rättvisare fördelning af lönetillägget, nemligen så att de lägre tjänstemännen finge högre procent och de högre aflönade lägre procent. Jag anhåller således vördsamt om proposition på återremiss af punkten.

Herr Sven Nilsson i Eiferöd: Jag hade trott, att dyrtidstillägg borde af Riksdagen beviljas endast der billighet och rättvisa sådant fordrade, hvilken åsigt äfven af Herr Justitie-statsministern uttalats såväl i den Kongl. propositionen som här i Kammarerna. Oaktadt detta har han nu uppträdt och önskat bifall till Utskottets föreliggande förslag; men jag hemställer, om det kan vara billigt och rättvist att lemna lönetillökning på löner, som öfverstiga 5,000 R:dr, på hvilket belopp en embetsman, om han vill lefva utan allt för stora anspråk, mer än till måttlighet kan existera. Då det icke är skäl att kasta bort den behållning, ett godt år medfört, på sådana ställen, der något verkligt behof icke förefinnes, så tror jag, att ingen kan förneka, det reservanternes förslag, att dyrtidstillägg å löner, öfverstigande 5,000 kronor, icke böra ega rum, är både billigt och rättvist. Det hade varit önskligt, att Stats-Utskottet i afseende på dyrtidstilläggets beräkning i öfrigt kommit till det slut, att högre procent hade tillagts löner af lägre grad, och minskning i procenten sedermera skett i förhållande till lönens belopp; men jag kan icke finna, att Utskottet skulle kunna vara i tillfälle att i första hand uppgöra en sådan

reglering, utan detta förhållande hade väl varit regeringens skyldighet att undersöka och utreda och derefter framlägga förslag i sådan riktning för Riksdagen. Då nu ej så skett, och jag icke vill, att den oskyldige skall lida för den skyldige, så vill jag yrka bifall till reservanternes förslag, på sätt Herr Key redan gjort, ehuru jag för min del gerna skulle hafva gått ännu längre och önskat, att tillägg å löner, öfverstigande 4,000 R:dr, icke beviljats, fullt öfvertygad som jag är, att den summan är tillräcklig för en familj att mycket väl försörja sig.

Här har anstålts en jemförelse mellan det arvode, vi, såsom ledamöter i Kammaren, åtnjuta, och embetsmännens löner. Det är väl sant, att vi, såsom representanter, hafva tio R:dr om dagen, hvilket gör för $\frac{1}{3}$ år 1,200 R:dr och skulle för helt år göra 3,600 R:dr; men härvid böra vi dock betänka, att vi häraf icke allenast skola bekosta vårt uppehälle här under riksdagen utan jemväl vi som embetsmännen bekosta underhållet af vår familj, och dessutom ersätta ett biträde hemma för att sköta om våra hus och bestyr i hemmet, hvilket naturligtvis lämpas efter omständigheterna, men i många fall kostar lika mycket om ej mer än vårt eget underhåll, under det att embetsmän, sådana för hvilka nu ifrågasättes dyrtidstillägg, slippa att utgifva ersättning till den, som hans arbete uppehåller under ledigheten, hvilken ersättes af staten. Jag tror, att man, för att rätt bedöma saken, behöfver se den äfven från denna sida, då man ock finner, att embets- och tjenstemännens löner icke äro för lågt tilltagna redan nu i jemförelse med våra arvoden såsom ledamöter i denna Kammare. Jag vet icke, hvad den ärade representantens från Östergötland uppehälle här kostar honom, men jag tror likväl, att han kan lefva rundligt på sitt arvode och ändå få något öfverskott derpå, såvida han ej har allt för stora anspråk.

Herr Nils Petersson: Jag hade icke tänkt begära ordet på denna sena timma och skulle ej gjort det, om jag ej tyckt det se ut, som skulle Utskottets förslag nära nog utan diskussion blifva bifallet. Då jag emellertid icke i allo kan gilla hvad Utskottet i föreliggande punkt föreslagit om vissa dyrtidstillägg för 1875, ber jag att få upptaga Kammarens tid med några få ord. Flere aktningvärda medlemmar af Kammaren hafva förklarat dyrtidstillägg för 1875 vara högst behöfligt, och äfven pressen har gjort sitt till för att utbreda meningen, att ett sådant behof finnes. Vid sådant förhållande måste man väl antaga, att så är i någon mån, ehuru vi uti landsorten haft annan föreställning derom. Jag kan dock icke gilla, att man vid tal om detta behof uttrycker sig så, som skulle en verklig nöd vara för handen. Om något sådant kan jag omöjligt finna mig öfvertygad, utan måste uppfatta saken från helt annan synpunkt, på samma gång jag tror mig kunna försäkra de Herrar, hvilka framhållit behöfligheten af dyrtidstillägg, att den rådande åsigten inom Kammaren och i landsorten icke är sådan, att man vill vägra tjenstemännen den löneförhöjning, som kan vara af verkligt behof påkallad. Men jag kan icke fatta, att med verkliga behofvet skulle vara öfverensstämmande att, såsom Utskottet föreslagit, dyrtidstillägg skulle utgå för löner, som belöpa sig ända till 5,000 R:dr. Jag vill till stöd för min mening anförä en enda omständighet. Som vi veta, stadgar grundlagen, att den som har 4,000

R:drs inkomst, är valbar till ledamot af Första Kamraren, d. v. s. han anses vara så förmögen, att han utan ersättning kan uppehålla sig i hufvudstaden under en tredjedel af året, eller med andra ord 4,000 R:drs årlig inkomst anses ej blott vara tillräckligt för framstående medborgare att lefva af utan jemväl lemna honom ett öfverskott stort nog att betäcka kostnaderna för fyra månaders vistelse i hufvudstaden. Jag förmenar därför, att dyrtidstillägget icke ens borde sträcka sig till löner af så högt belopp som 4,000 R:dr. Deremot är äfven enligt min uppfattning sannolikt att de lägre tjänstemännen, hvilka, sådana förhållandena nu äro, icke hafva full sysselsättning, hafva svårighet vid att bereda sig utkomst på sina löner. Derföre anser jag, att i afvaktan på en definitiv löne-reglering de lägre tjänstemännen böra erhålla något dyrtidstillägg, och jag yrkar, att frågan för närmare skärskådning må återremitteras till Utskottet.

Herr Johan Jönsson: Det torde icke vara ur vägen, att äfven jag ger min åsigt tillkänna i förevarande fall. Det var med blandade känslor jag hörde, huru Kongl. Maj:t i trontalet tillkännagaf den blifvande begäran om dyrtidstillägg och än mera förvånad blef jag vid genomläsning af den Kongl. propositionen. Emellertid har jag blifvit någorlunda tillfredsställd deraf, att Stats-Utskottet i ganska väsendtlig mån nedprutat de begärda anslagen. Jag kan dock icke i allo gilla Utskottets förslag, utan önskar, att dyrtidstillägget måtte sättas till lägre procent för de högre tjänsterna än för de lägre, och framför allt önskar jag, att det icke måtte utsträckas till större löner än de på 5,000 R:dr. Fördenskull instämmer jag i det framställda yrkandet om återremiss.

Herr Jöns Rundbäck: Det var en talare i dag på morgonen, som med mycken känsla och öfvertygelse rådde Stats-Utskottet att gifva goda skäl, då det reglerade staten. Men det är icke Stats-Utskottet, som reglerar staten, utan det gör Riksdagen. Utskottet blott framlägger sin åsigt eller sitt förslag och öfverlemnar naturligtvis till Kamrarne att besluta. Men huru svårt det kan vara att i förslaget träffa det rätta, det visar den diskussion, som i dag här föregått. Å ena sidan begär man att få så mycket som Kongl. Maj:t proponerat, under det man å andra sidan säger, att Stats-Utskottet gått för långt i tillstyrkaende af dyrtidstillägg. Om nu sanningen i allmänhet ligger mellan två ytterligheter, så synes temligen antagligt, att Utskottets förslag, med den af reservanterne från denna Kammare förordade inskränkning af dyrtidstillägg till löner af högst 5,000 kronors belopp, någorlunda träffat det rätta. Utskottet har följt det af Kongl. Maj:t föreslagna sätt för dyrtidstilläggets beräkning, och Kongl. Maj:t har sjelf icke begärt sådant tillägg för löner öfverstigande 5,000 kronor. Detta måste väl anses innebära åtminstone något stöd för reservanternes åsigt.

Jag kan icke dela den af Hans Excellens Justitie-statsministern uttryckta mening, att högre aflönade tjänstemän behöfde lönetillägg mera än tjänstemän i lägsta aflöningsgraderna. Såsom skäl anfördes, att de lägsta platserna vore afsedda för yngre ogifta personer, hvilkas lefnadsbehof derföre vore mindre. Men jag vill påminna derom, att de yngre van-

ligen äro skuldsatta och hafva flera år att vänta på befördran. Dessutom synes mig orätt att aflöna dem lägre, i beräkning deraf att de skola vara ogifta. Ty om en person efter genomgångna studiår och en rundlig tids lönlös tjenstgöring såsom extra ordinarie äntligen får en ordinarie plats, så bör han, synes mig, hafva rätt att gifta sig, om han så önskar. För öfrigt synes mig bättre, att de yngre tjenstemännen få lön, som motsvarar deras behof, än att de sättas i sådan belägenhet, att de måste begära understöd af "söta pappa", som kanske just på grund af dylika förhållanden finner sin högre aflöning så knapp.

På de skäl jag anfört, tror jag det vara mycket rådligt att bifalla reservanternes förslag, på sätt Herr Key yrkat.

Herr Ivar Månsson: Jag skall icke länge upptaga tiden, men vill endast uttala den mening, att, då här, såsom Hans Excellens Justitiestatsministern sjelf påpekat, är fråga om afhjelpande af förhanden varande nöd, det icke lär erfordras att sträcka dyrtidstillägget till löner, som uppgå till 5,000 R:dr. Jag föreställer mig, att det egentligen är tjenstemännen i lägsta lönegraden, som behöfva denna hjälp, och det är också åt dem, jag helst ville lemna den. Man har sagt, att denna lönegrad är afsedd för yngre ogifta personer, hvadan dyrtidstillägg icke skulle vara mera behöfligt för de lägre än för de högre tjenstemännen. Mig synes detta skäl icke vara synnerligen talande. Ty dessa lägre tjenstemän hafva säkert länge gått som extra ordinarie och böra, då de kommit till ordinarie anställning i statens tjenst, kunna fordra en lön, som tillåter dem att gifta sig. För dessa löner af lägsta graden skulle jag verkligen vilja bifalla den af regeringen föreslagna förhöjning med 30 procent, hvaremot jag för andra och tredje lönegraden ville förorda endast 20 procents och för högre löner till och med beloppet 4,000 R:dr, endast 10 procents tillägg. Å löner, som belöpa till mera än 4,000 R:dr anser jag att förhöjning icke borde beviljas. En sådan anordning har jag föreställt mig vara med billigheten mest öfverensstämmande, och om jag trodde genomdrifvande deraf vara möjligt, skulle jag påyrka återremiss. Då jag icke har något hopp derom inskränker jag mig till att instämma med reservanterne från denna Kammare uti yrkande, att dyrtidstillägg icke måtte anslås för löner uppgående till mera än 5,000 R:dr, så att Justitiekansleren icke skulle erhålla något sådant tillägg, utan det ifrågavarande anslaget sättas till allenast 1,500 R:dr.

Herr Hübinette: Jag medgifver villigt, att behof af lönetillökning förefinnes för de tjenstemän, som åtnjuta jemförelsevis lägre lön, men jag kan icke fatta något skäl till att anslå dyrtidstillägg för löner af högre belopp än 5,000 R:dr, hvadan jag instämmer med Herr Key och yrkar bifall till reservanternes förslag.

Herr Gumælius: Här har i dag blifvit mycket taladt om den dyra tiden, och vi hafva hört detta ord tagas i flera bemärkelser; men en sorts tid tyckes åtminstone icke anses synnerligen dyrbar, nemligen Kammarens egen tid. Jag tillåter mig uttala den uppfattning, hvilken måhända delas af Kammarens flertal, att föreliggande fråga nu är mogen för afgörande.

Återremiss kan omöjligt gagna till något, hvadan valet synes vara inskränkt till antagande antingen af det slut, hvori Första Kammarern redan stannat, eller ock af reservanternes från denna Kammarer hemställan.

Herr Grefve Sparre: Jag skall icke kosta många ord på denna sak; jag vill endast, att staten bör gå till väga med mycken betänksamhet vid bestämmande af sina embetsmäns löner. Då här yrkas, att 5,000 R:dr må bestämmas såsom det högsta lönebelopp, för hvilket dyrtidstilllägg medgifves, så vaktom oss, att icke åtskilliga befattningar utom statens tjenst, t. ex. mindre betydande platser inom städernas förvaltning eller vid deras domstolar samt enskilda anställningar blifva så aflönade, att innehafvare af vigtigare embeten i staten finna sig föranlättna att lemna sina tjänster för att skaffa sig dylika befattningar! Det vore icke klokt handladt, att nedtrycka embetsmännens aflöning på det sätt, att all duglighet skulle söka sig bort från statens tjenst.

Jag anser mig i denna fråga upplysningsvis böra nämna, att jag i dessa dagar af en embetsman, som haft en icke särdeles dyrbar våning här i staden, hört, att hyran därför blifvit höjd med 900 R:dr, hvadan han måste flytta. Men det är så förskräckligt svårt att här få hyra bostäder, att samme man befarade att i allt fall nödgas betala lika mycket. Priset på alla lifsförnödenheter stegras i samma proportion.

Man har yttrat, att lägre tjänstemän borde framför högre och till större procent åtnjuta dyrtidstilllägg, derför att de förre vanligen ännu vore skuldsatte. Tro Herrarne då, att en embetsman i allmänhet är skuldfri, då han hunnit en lönegrad af 5,000 R:dr? Jag tror tvärtom, att större delen embetsmän med 5,000 R:drs lön hafva skulder qvar sedan ungdomen, och i sådan händelse kan en sådan embetsman icke lefva på sin lön, utan att erhålla förhöjning. Det kan väl synas, som vore 5,000 R:dr en stor summa, men den som besinnar, att här är fråga om embetsmän med familj, större någon gång, och något känner lefnadskostnaden här i Stockholm, skall säkert inse, att denna summa ej räcker mycket långt.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels återremiss, och dels att Kammarern, med förklarande, att dyrtidstilllägg å löner, öfverstigande 5,000 kronor, ej bör ega rum, mätte på det sättet bifalla hvad Stats-Utskottet i förevarande moment hemställt, att det extra anslag, hvarom här vore fråga, bestämdes att utgå med ett sammanräknadt belopp af 1,500 kronor. Herr Talmannen upptog dessa yrkanden och förklarade, efter derå afgifna propositioner, ja vara öfvervägande för den sistnämnda meningem. Votering begärdes. Sedan till kontraposition antagits det yrkande, som afsåg bifall till Utskottets förslag, skedde alltså omröstning enligt en nu uppsatt, justerad och anslagen proposition af följande lydelse:

Den, som vill, att Kammarern, med förklarande, att dyrtidstilllägg å

löner, öfverstigande 5,000 kronor, ej bör ega rum, på det sättet bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt. b i femte punkten af dess utlåtande N:o 14, att det extra anslag, hvarom i detta moment är fråga, bestämmes att utgå med sammanräknadt belopp af 1,500 kronor,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är ifrågavarande moment i oförändradt skick af Kammaren bifallet.

Voteringen visade 117 ja mot 45 nej; och hade Kammaren alltså fattat beslut i enlighet med ja-propositionen.

Litt. c.

Härvid anförde

Herr Grefve Posse: Herr Talman, mine Herrar! Jag tillåter mig vördsamt anhålla, att Kammaren, med ogillande af den föredragna punkten, ville bifalla det af reservanterne inom Utskottet uppgjorda förslag till samma punkt, hvilket återfinnes på sidan 38 i Utskottets utlåtande och har följande lydelse: "att dyrtidstillägg ej tillkommer den, som af statens medel eller från inrättning eller bolag, som af Kongl. Maj:t sanktionerats, åtnjuter lön eller årligt arvode för två eller flera befattningar, dock att, om för en tjänsteman, som innehar tvänne befattningar, löne- eller arvodesbeloppet för den ena befattningen understiger det dyrtidstillägg, hvilket skulle för den andra befattningen belöpa, denne tjänsteman må ega att skilnaden mellan nämnda tvänne belopp såsom dyrtidstillägg uppbära".

Herr Törneblad: I motsats till den siste ärade talaren får jag för min del påyrka bifall till Utskottets förslag i denna punkt. Jag vill icke fästa mig vid sjelfva skriftsättet i allmänhet uti det af Herrar reservanter inom Utskottet uppgjorda förslaget, ehuru mer än en anmärkning kunde i det hänseendet framställas. Men en anmärkning kan jag dock icke underlåta att göra, emedan densamma är af sådan vikt, att den förtjenar framkomma. Det talas nemligen i förslaget om att dyrtidstillägg ej tillkommer den, "som af statens medel eller från inrättning eller bolag, som af Kongl. Maj:t sanktionerats, åtnjuter lön eller årligt arvode från två eller flera befattningar". Meningen är alldeles klar och oförtydlig. Den som af statens medel uppbär lön för två eller flera befattningar går miste om dyrtidstillägg, lika väl som den, som åtnjuter lön eller arvode från två eller flera enskilda inrättningar. Men huru det skall förfaras i det fall, att en person erhåller lön eller arvode

dels från staten och dels från enskild inrättning, derom talas icke i förslaget ett ord.

Hvad nu sjelfva principen angår, är det ganska märkligt, att då man i allmänhet uttalat sig med deltagande för de lägre tjänstemännen, man det oaktadt skulle genom bifall till reservationen göra ett sådant deltagande i många fall betydelselöst. Det är nemligen endast de lägre tjänstemännen, som kunna med Kongl. Maj:ts medgifvande innehafva två eller flera befattningar på en gång. Hvem drabbar då den inskränkning i dyrtidstilläggets åtnjutande, som i reservationen innefattas, om icke just dem, hvilka man medelst beviljande af dyrtidstillägg vill hjälpa? Här emot lemnar man samtidigt ett dyrtidstillägg åt sådana högre aflönade embets- och tjänstemän, mot hvilkas behof deraf man här hört flera röster höja sig. Detta är en inkonsequens, som är nära nog oförklarlig. Såsom ett exempel på, huru vilkoret skulle drabba, vill jag anföras, att i den här bilagda tabellen finnes bland andra upptagen en tjänsteman, som därför att han utom 1,000 R:drs lön uppbär på annat håll 286 R:dr, skulle gå miste om det väl behöfliga tillägget af 200 R:dr. Hade det varit fråga om att definitivt fastställa en ny aflöningsstat, skulle man hafva kunnat se de lägre tjänstemännen till godo och bevilja dem ökade löner, i hvilket fall ett vilkor så beskaffadt som det här uppställda kunde hafva något skäl för sig. Men nu då det är fråga om dyrtidstillägg för de lägre tjänstemännen, hvilka just till följd af sina löners otillräcklighet måste skaffa sig mer än en tjänst, beröfvar man dem genom den ifrågavarande inskränkningen möjligheten att af detsamma komma i åtnjutande.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Ehrenborg: Då jag icke deltagit i den föregående öfverläggningen i dag, så må det först tillåtas mig att uttala mitt erkännande af den varsamhet, hvarmed Stats-Utskottet och särskildt dess ledamöter från denna Kammare behandlat dessa frågor om tillfälliga löneförhöjningar, hvarigenom mången svårighet vid den slutliga, definitiva löne regleringens uppgörande blifvit förebyggd.

Men hvad deremot den nu föredragna punkten beträffar, så är det mig alldeles omöjligt att upptäcka någon rimlig grund för den inskränkning i fråga om dyrtidstilläggets åtnjutande, som Herrar reservanter i Utskottet uti sitt förslag uppställt. Denna inskränkning drabbar, såsom den föregående talaren redan anmärkt, ett stort antal just af de lägre tjänstemännen, som mest äro i behof af löneförhöjningen. En tjänsteman, som till exempel innehar två tjänster, hvaraf den ena gifver honom 2,000 R:dr, den andra 500 R:dr i årlig inkomst, skulle icke kunna få något dyrtidstillägg till det förra och högre inkomstbeloppet, emedan det senare öfverstiger det dyrtidstillägg som skulle å den högre lönen belöpa. Icke kan man då begära, att en sådan tjänsteman skulle afsäga sig den mindre inkomstgifvande befattningen, då, på samma gång som han förlorar den säkra inkomst han deraf uppbär, han jemväl riskerar att framdeles gå miste om det dyrtidstillägg, hvaraf han för den högre lönen kunde komma i åtnjutande. Nog skulle han sjelf hellre vilja hafva blott *en* tjänst med lika mycket göromål och lika stor aflöning, som han nu sam-

manlagdt har på båda; men sådan förändring är icke på honom beroende. För honom och för det stora antal af lägre tjenstemän, som innehafva mer än *en* tjenst, är således det förslag, som Herrar reservanter framställt, till ingen nytta. Och jag tror icke det vore Riksdagen värdigt att fatta ett sådant beslut. Det vore detsamma som att åt en hjälpbehöfvande person skänka ett värdepapper, hvilket i sjelfva verket saknade allt värde. Ett sådant sätt att hjälpa plägar man gifva en benämning, som det vore beklagligt om den skulle komma att inpassa på några Riksdagens åtgärder. Jag yrkar därför bifall till hvad majoriteten inom Utskottet i den föredragna punkten föreslagit.

Herr A. Rundbäck: Jag tror icke att det mycket lönar mödan att yttra sig i dessa frågor, emedan hvad som en gång utanför Kammaren blifvit beslutadt, sannolikt också här kommer att göra sig gällande. Det oaktadt kan jag icke underlåta att öppet uttala, att lika mycket som jag gillar den grundsats Herrar reservanter i Stats-Utskottet uttryckt i sin reservation, då den tillämpas på embetsmän uti en sådan ställning och med en sådan aflöning som till exempel Högsta Domstolens ledamöter åtnjuta, lika mycket måste jag ogilla samma grundsats i fråga om de lägre och mindre aflönade tjenstemännen. Jag ber att få erinra Herrarne om att det finnes en hel mängd små tjenster i staten, som till följd af sin natur icke kunna gifva sina innehafvare full sysselsättning ej heller tillräckligt att lefva af. Ett par exempel härpå vill jag framdraga från den krets jag sjelf tillhör. Öfningslärarne vid våra elementarläroverk, som åtnjuta en årlig lön af 500 à 800 R:dr, kunna omöjligen på en sådan plats försörja sig eller erhålla fullt arbete. De måste söka biförtjenster. Likaledes vågar jag påstå, att det icke finnes en lärare af tio vid våra elementarläroverk, som icke måste skaffa sig biförtjenster och tacka Gud att inkomsterna det oaktadt räcka till för familjens underhåll. Och nu vill man betaga dessa tjenstemän alla dylika utvägar att bereda sig ökade inkomster, för så vidt de nemligen vilja komma i åtnjutande af en tillfällig förhöjning i deras knappa lön af staten. Det ligger också för öppen dag att en fördelning af dyrtidstillägget i enlighet med denna grundsats skulle blifva i högsta måtto förhatlig och leda till de gröfsta orättvisor. En dylik löneförhöjning skulle i allmänhet lemnas ogifta tjenstemän, som icke behöfva skaffa sig någon biförtjenst, men förvägras familjefadren, som måste arbeta natt och dag för sin familjs upphåll; äfvenså skulle tjenstemän med enskild förmögenhet, och som icke behöfva skaffa sig någon extra befattning, få ett dyrtidstillägg, medan en annan, som är skuldsatt och af sådan anledning nödgats skaffa sig så många befattningar han möjligen kan hinna sköta, går miste derom.

För att ännu ytterligare visa till hvilka inkonseqvenser den ifrågasvarande principen leder, vill jag i allra största korthet lemna några upplysningar för att visa huru det skulle gå, om densamma tillämpades på elementarläroverkslärare. Vid det läroverk, jag tillhör, finnas blott två eller tre lärare, som icke jemte sin läraretjenst innehafva annan befattning. Jag är folkskoleinspektör och har i och för detta uppdrag en högst ringa aflöning. Efter tretton års tråget arbete uppbär jag nemligen här-

för ett årligt belopp af blott 475 R:dr. Jag får offra ganska mycken möda för dessa penningar, men går på samma gång jemväl miste om dyrtidstillägg, derföre att jag sålunda använder min lediga tid och min erfarenhet. Min närmaste kamrat vid läroverket, som befinner sig i samma lönegrad som jag, men som ej innehar någon annan befattning vid sidan af sitt lärarekall, han får ett lönetillskott af 700 R:dr och hvarföre? Jo derföre att han utom sitt arbete i skolan — gör ingenting. Afsäger jag mig folkskoleinspektörsbefattningen och drifver sysslolös den tid jag hittills deråt egnat, så får också jag 700 R:dr för mitt välförhållande. Det finnes likaledes bland mina kamrater vid elementarläroverket tvänne prestmän, den ene tienstgör såsom vice pastor, den andra såsom predikant vid hospitalet utanför staden. Den förre, som har vida större inkomster, får dyrtidstillägg, den andra deremot icke.

Men, som jag i början af mitt anförande redan nämnt, lönar det sannolikt icke mödan att orda mycket i ämnet. Jag har emellertid velat påpeka ofvan anförda förhållanden, icke under utsigt att nu vinna något, men i förhoppning att vid en blifvande gemensam votering några skola behjerta desamma samt draga i betänkande att med sin röst medverka till ett riksdagsbeslut, som skulle medföra den gröfsta orättvisa.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Med Herr Rundbäck instämde Herr Treffenberg, Herr Biesert, Herr Lyth och Herr Östergren.

Herr Falk: Äfven jag anser det förslag, som blifvit framställt i reservationen mot denna punkt, vara synnerligen förkastligt. Blefve det Riksdagens beslut, skulle man också hafva beröfvat sådana tjenstemän dyrtidstillägg, hvilka äro svagast aflönade och som derföre hafva varit nödsakade att skaffa sig flera befattningar, offentliga eller enskilda, för att derigenom erhålla sin fulla bergning. Jag kan icke annat än på det lifligaste motsätta mig, att Riksdagen skulle fatta ett sådant beslut och yrkar för min del bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen nu förklarats slutad, gäfvos propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som på det gjorda yrkandet att, med afslag å samma hemställan, det förslag måtte antagas, som i den af Herr Grefve A. Posse med flera vid detta mom. afgifna, å sidan 38 i Stats-Utskottets förevarande utlåtande intagna reservation blifvit framställt. Herr Talmannen förklarade ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets förslag; men begärdes votering, som företogs enligt en nu uppsatt, af Kammaren godkänd, så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt. c i 5:te punkten af dess utlåtande N:o 14,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i den af Herr Grefve A. Posse med flere vid detta mom. afgifna, å sidan 38 intagna reservation.

Voteringen utföll med 60 ja och 90 nej; och hade Kammaren alltså bifallit reservanternes förslag, eller att dyrtidstillägg ej bör tillkomma den, som af statens medel eller från inrättning eller bolag, som af Kongl. Maj:t sanktionerats, åtnjuter lön eller årligt arvode för två eller flera befattningar, dock att, om för en tjänsteman, som innehar tvänne befattningar, löne- eller arvodesbeloppet för den ena befattningen understiger det dyrtidstillägg, hvilket skulle för den andra befattningen belöpa, denne tjänsteman må ega att skillnaden mellan nämnda tvänne belopp såsom dyrtidstillägg uppbära.

Litt. d.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Det vilkor, som finnes upptaget under litt. d. är föreslaget, icke af Kongl. Maj:t utan af Utskottet. För min del finner jag det icke antagligt utan anser lämpligast att i förevarande hänseende lönetillägget får följa samma bestämmelser, som för närvarande gälla beträffande börd i allmänhet enligt Kongl. Cirkuläret den 9 November 1860. Dessa bestämmelser innehålla att, då en tjänsteman erhåller ledighet för annan orsak än sjukdom, han af lönen skall till vikarien afstå ett belopp, som dock icke får öfverstiga en fjerdedel af lönen, samt att, om ledigheten erhålles på grund af sjukdom, afdrag å lönen icke eger rum under de två första månaderna utan först för den derefter följande tiden. Utskottet har nu följt en helt annan grund, och den bestämmelse, som i detta afseende föreslagits, är till följd af brist på skiljetecken så mångtydig, att jag icke rätt vet hvad dermed menas. Mig synes den uppfattningen deraf ligga närmast till hands att, om en tjänsteman erhåller ledighet på en gång utöfver sex månader, han då skall afstå dyrtidstillägget till sin vikarie; men är denna tolkning riktig, så är det ju klart att tjänstemannen undviker att på en gång begära så lång tjänstledighet, utan gör särskilda ansökningar två eller flera gånger, emedan han i så fall får behålla hela dyrtidstillägget.

Vill jag åter tillämpa det föreslagna stadgandet på det fall, då ledighet begäres å särskilda tider, men den sammanräknade ledighetstiden dock öfverstiger sex månader, så kan jag ju tänka mig, att ledigheten erhålles för t. ex. tre månader i sender och att olika vikarie för hvarje gång förordnas. I detta fall kan ordställningen gifva anledning till antingen den tolkningen, att lönetillägget skall afstås allenast för den tid som öfverstiger sex månader eller ock att, då den sammanräknade ledighetstiden uppgår till mera än sex månader, den tjänstledige skall mista lönetillägget jemväl för den förflutna tiden.

Den *förra* tolkningen leder då derhän, att den under höstmånadsperioden vikarierande komme att erhålla dyrtidstillägget, under det den som vikarierade under vinter- och vårledigheterna icke komme i åtnjutande

njutande af detsamma; af den *senare* tolkningen åter blifver det en följd, att de som vikariera under första och andra tremånadstiderna komma att i afseende å löneförmånerna blifva beroende deraf, huruvida vid slutet på året en ytterligare ledighet begäres, i hvilken händelse de finde af den ordinarie tjänstemannen enskildt utkräfvat det dyrtidstillägg, som han naturligtvis då redan uppburit. Således — huru jag än tolkar det föreslagna stadgandet, synes mig detsamma leda till ett ingalunda lämpligt resultat, och jag hemställer fördenskull att hela detta tillägg må försvinna samt för dyrtidstilläggets åtnjutande tillämpas samma grunder, som gälla med afseende å sjelfva lönerna.

Herr Grefve Posse: Den anmärkning Herr Justitie-statsministern nu framställt tror jag vara alldeles riktig, såvida här vore fråga om någonting annat än ett dyrtidstillägg för ett enda år. Riksdagen har redan beslutat att dyrtidstillägg icke skall ega rum för 1874. Stadgandet är sålunda tillämpligt endast för år 1875, och vid sådant förhållande förefaller mig detsamma vara alldeles klart och tydligt derutinnan att, om en tjänsteman undfår ledighet utöfver sex månader, vare sig på en gång eller fördelad i flere repriser, dyrtidstillägget då skall af honom afstås till vikarien. Stats-Utskottet har åtminstone haft denna mening med förslaget, utgående från den föreställningen, att den som gör tjänsten också bör hafva betalningen.

Om vi slå upp statskalendern, skola vi finna en mängd tjänster inom alla grenar af administrationen, hvilka skötas icke af innehafvarne utan af andra särskildt tillförordnade. Det är dessa nästan permanenta ledigheter, som vi med det föreslagna stadgandet förnämligast afsett, under det vi mindre tänkt oss de enstaka fall, då af en eller annan tillfällig anledning tjänstledighet begäres på kortare tider. Jag beklagar om i Utskottets förslag skulle förefinnas någon ottydlighet, men jag kan åtminstone icke inse att så är.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern: Jag försökte uppfatta Grefve Posses förklaring, men måste bekänna att jag icke kunde finna att han svarade på någon af mina anmärkningar. Det är visserligen sant, att dyrtidstillägget skall gälla endast för år 1875, men jag hemställer om det kan vara skäl att hafva ett ottydligt och missledande stadgande, äfven om det skall tillämpas endast ett år.

Herr Grefve Posse: Mina ord äro icke så att förstå, utan jag af-såg med mitt yttrande att ottydlighet kunde uppstå endast i den händelse att dyrtidstillägg hade beviljats för båda åren. Ty om det blir på våren eller hösten 1875 som en tjänsteman begär ledighet, så betyder väl detta med det föreslagna stadgandet ingenting, såvida man nemligen fäster tillbörligt afseende vid hvad som i detta fall är det väsendtliga, eller att tjänstledigheten räcker öfver 6 månader. Detta anser jag temligen tydligt uttryckt i det af Utskottet föreslagna stadgandet, hvilket derföre synes mig kunna utan våda bifallas sådant det är.

Herr P. Staaff: Det är mig alldeles omöjligt att förstå grunden till det stadgande, som Utskottet i denna punkt föreslagit. Emellertid synes det mig vara fullkomligt naturligt, att, såvida dyrtidstillägg måste betraktas såsom en tillfällig tillökning i lönen, så bör ock i afseende å vikaries aflöning följas samma grunder för åtnjutande af dyrtidstillägg, som de hvilka gälla i fråga om sjelfva lönen. Vill man åter tala om billigheten af saken, så, om en person på grund af sjuklighet får någon ledighet från sin tjänst, tyckes det väl vara bra hårdt, om han, som i sådana omständigheter ändå bättre behöfver understöd, skall beröfvas dyrtidstillägg till förmån för sin vikarie, hvilken dock då torde vara i mindre behof deraf. Jag tror att ur både rättens och billighetens synpunkt detta stadgande är olämpligt och hemställer till Kammaren, att det måtte få utgå.

Herr O. B. Olsson: Utskottet har föreställt sig, att en tjänsteman, som sköter en annans tjänst, kunde vara i lika stort behof af dyrtidstillägg som en ordinarie, hvilken icke sköter sin tjänst, och då man vet, att den, som sköter tjänsten, icke har mera än en fjerdedel af den ordinarie löns och denne senare, oaktadt han ingenting uträttar, får tre fjerdedelar deraf för intet, har Utskottet tänkt sig, att det vore alldeles obilligt, om deene ordinarie derutöfver skulle ega uppbära hela dyrtidstillägget. Det är på denna grund som Utskottet kommit till det slut, hvaruti det stadnat, och på samma grund anhåller jag nu ock om bifall till Utskottets förslag.

Herr Nils Larson: Jag kan icke neka till att de upplysningar, som af Hans Excellens Herr Justitie-statsministern nyss lemnats, gjort mig tveksam, huruvida det kan vara skäl att bifalla den nu föreliggande punkten. Jag tror, att den kan komma att leda till olika tolkningar vid tillämpningen.

För öfrigt vill jag nämna, att jag hört berättas, det Första Kammaren skall hafva afslagit punkten, och då, såsom jag tillika hört, Första Kammarens beslut i öfriga punkter af detta utlåtande lära hafva varit alldeles lika med dem som i denna Kammare fattats, så skulle jag vilja hemställa, huruvida icke Kammaren, för att undvika en gemensam voteering i denna lilla sak, skulle vilja afslå den nu föredragna punkten.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Då den siste ärade talaren också velat finna något otydligt i denna punkt, så måste jag förklara, att för mig är den aldeles tydlig och klar, såvida man icke vill läsa anfat än hvad som der står, nemligen: "att, då tjänsteman på grund af erhållen ledighet utöfver sex månader icke bestrider sin tjänst, dyrtidstillägget för vikariatstiden tillfaller den person, som tjänsten uppehåller". Således, endast då den erhållna ledigheten öfverskrider den bestämda tiden af 6 månader skall dyrtidstillägget tillfalla den, som bestrider tjänsten under vikariatstiden. Jag förstår icke huru man kan finna något otydligt i ett så pass väl redigeradt stadgande och yrkar bifall till den föredragna punkten.

Herr Philipsson: Jag får uppriktigt bekänna, att jag icke kan tyda detta moment, utan tror det vara åtskilligt vilseledande. Jag kan väl förstå den uppfattning, som inom Stats-Utskottet gjort sig gällande, att möjligtvis någon annan norm borde följas i afseende å beviljande af dyrtidstillägg, än den som gäller beträffande aflöning i allmänhet åt en vikarie, under den tid han vikarierar för en ordinarie tjänsteman. Då dyrtidstillägget icke är någon löneförhöjning utan endast en tillfällig tillökning i lönen för en dyr tid, så kan jag väl förstå, att man kan utgå från den synpunkten att, om en ordinarie icke sjelf bestrider sin tjänst, utan den bestrides af någon annan, så bör denne andre få en större andel af denna extra tillökning, medan han funktionerar, men bestämmelsen af "6 månader" kan jag deremot icke förstå, utan tycker för min del, att det vore riktigare om man blott sade, att dyrtidstillägget tillkommer den, som tjänsten uppehåller. Om den ordinarie således har ledighet uti 2 månaders tid, får han afstå till vikarien så mycket af dyrtidstillägget för året, som belöper på dessa 2 månader. Detta kunde ju vara både billigt och rättvist, då det deremot icke kan vara rättvist att fästa afseende vid om ledigheten blir längre eller kortare. Jag tror således, att det mycket väl kan försvaras, om man stipulerar på så sätt, att dyrtidstillägget icke skall följa samma norm som den ordinarie lönen, utan skall tillkomma den ordinarie tjänsteinnehavaren eller den som bestrider hans tjänst endast för den tid, som de bestrida tjänsten. Om den ordinarie har ledighet hela året om, får han icke *något* dyrtidstillägg, utan detta uppbäres då ensamt af vikarien.

Jag kan väl finna svårt att här nu på stående fot formulera förslag till stadgande i detta syfte och skulle derföre helst hafva yrkat återremiss, men då Första Kammaren redan fattat sitt beslut, skulle en återremiss ej hafva annan följd, än att Utskottet komme till denna Kammar med en hemställan att i ämnet fatta beslut, och derföre tillåter jag mig hos Kammaren anhålla om bifall till nu föredragna punkt med utslutande af orden "*öfver 6 månader*".

Efter denna öfverläggning, som nu förklarades slutad, upptog Herr Talmannen de yrkanden, som blifvit gjorda, och afgaf, i enlighet dermed, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels på afslag å samma hemställan, dels ock slutligen på bifall till det af Herr Philipsson framställda ändringsförslag; och blef sistnämnda proposition med öfvervägande ja besvarad: Kammarerna hade alltså bifallit Utskottets hemställan, med utslutande derur af orden: "*utöfver sex månader*".

Litt e.

Bifölls.

I anseende till den långt framskridna tiden, afbröts nu föredragningen af Stats-Utskottets förevarande utlåtande N:o 14.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Friherre *af Schmidt* under 14 dagar från och med den 28 i denna månad, i och för viktiga kommunala angelägenheter i hemorten;

Herr Jonas Jansson under 10 dagar från och med nyssnämnde dag;

Herr Afzelius under 6 dagar från och med den 2 instundande Mars; samt

Herr Johan Erickzon, uuder 10 dagar från och med den 10 Mars.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

Konstitutions-Utskottets memorial N:o 3, med bestämmande till hvilket Utskott hänvisning bör ske af motion om tillerkännande af vissa uppgifna rättigheter åt hållskjutsentreprenör, som icke tillika är innehafvare af gammalt gästgifverihemman;

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 22, angående beräkningen af statsverkets inkomster;

N:o 24, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående tillstånd för Norbergs jernvägs nya aktiebolag att bibehålla lemnade försträckningar af allmänna medel m. m.; och

N:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående sökt eftergift å arrendet för Wenngarns kungsgård;

Utdrag af protokollet, hållet hos Riksdagens Första Kammare den 20 Februari 1874, rörande herr Sundells motion om kontrollstämpelafgiftens nedsättande;

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtanden:

N:o 1 (i samlingen N:o 6), i anledning af herr A. Beckströms motion (N:o 120) om ändring i 8 § 5 mom. af Folkskolestadgan den 18 Juni 1842; samt

N:o 2 (i samlingen N:o 7), med anledning af herr J. Sandstedts motion (N:o 89) om ändring i reglementet för de lägre landtbruksskolorna i riket.

Dessa nu för första gången bordlagda ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för Kammarens nästa sammanträde.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 1 på natten.

In fidem
H. Husberg.

Torsdagen den 26 Februari.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Föredrogos de i Kammarens senaste sammanträde bordlagda Kongl. Maj:ts nådiga propositioner, nemligen:

1:o) angående bestridande af vissa kostnader för Nora—Karlskoga jernvägs anslutning till nordvestra stambanan och

2:o) angående franska mått- och vigtsystemets införande vid jernvägs-
trafiken och vid handeln med ädla metaller, ädelstenar och äkta perlor.

Af dessa Kongl. propositioner hänvisades den förra till Stats-Utskottet och den senare till Lag-Utskottet.

§ 2.

Föredrogos och lades till handlingarne Konstitutions-Utskottets memorial N:o 3, med bestämmande till hvilket Utskott hänvisning bör ske af en motion om tillerkännande af vissa uppgifna rättigheter åt hållskjuts-entreprenör, som icke tillika är innehafvare af gammalt gästgifverihemman.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:

Stats-Utskottets utlåtanden N:is 22, 24 och 25;

Första Kammarens protokollsutdrag N:o 57, med delgifvande af Kam-
marens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1; samt

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1 (i sam-
lingen N:o 6) och N:o 2 (i samlingen N:o 7).